

Leikki ja lasten muu toiminta
päiväkotiympäristöjen suunnittelussa

D I P L O M I T Y Ö

Oulun yliopiston arkkitehtuurin yksikkö

Pekka Määttä

14.05.2018

”Looking through the eyes of a child opens a new perspective”

Päivi Lindberg (2014)

D I P L O M I T Y Ö

Oulun yliopiston arkkitehtuurin yksikkö

Leikki ja lasten muu toiminta päiväkotiympäristöjen suunnittelussa

Työn tekijä: Pekka Määttä

Pääohjaaja: TkT Aulikki Herneoja

Ohjaaja: KT Arttu Mykkänen

Osa: 1/1

14.05.2018 Oulussa

pekka Määttä

TIIVISTELMÄ

Diplomityöni on tutkielma, jossa perehdyn lasten leikkiin ja muuhun toimintaan päiväkotiympäristöissä. Pyrin löytämään keinoja, kuinka päiväkotiympäristöjen suunnittelussa voitaisiin ottaa huomioon leikki ja lasten muu toiminta.

Viitekehystenä työssäni on erityisesti varhaiskasvatusta käsittelevä kasvatustieteen alan kirjallisuus, sekä Rakennustietosäätiön ohjekortiston ohjekortti. Paneudun myös lasten toiminnallisuutta käsittelevään arkkitehtuurin kirjallisuuteen. Käsittelem kasvatustieteen kirjallisuudesta esille nousevia teemoja kolmen esimerkkikohteen kautta, sekä esitän konseptiluonnoksissani lasten omaehtoista toimintaa tukevia ratkaisuja.

Kirjallisuudessa painottuu ympäristön toiminnallisuus ja lasten toiminta. Lasten maailmankuva perustuu paljolti toiminnan kautta ympäristöön tutustumiseen. Voidaankin todeta, että ympäristön luominen on enemmän kuin pelkän fyysisen ympäristön luomista. Se on kulttuurin luomista. Koska toiminnallisuus on lasten kokemusmaailmassa ensisijainen vaikuttamisen väylä, olen jättänyt materiaalit ja tilojen visuaalisuuden työssäni vähemmälle huomiolle, jotta katse kiinnittyisi vahvemmin toiminnallisuuteen ja kokemuksellisuuteen.

Suurin yksittäinen esiin nouseva teema on leikki ja leikin alalajina erityisesti pitkäkestoinen leikki. Etsin leikkiä edesauttavia ilmiöitä ja pyrin niiden pohjalta löytämään luonnosmaisissa konseptiesityksissäni ratkaisuja laadukkaan leikkiympäristön syntymiseksi. Työssäni esitän ratkaisuja myös pitkäkestoisien leikin turvaamiseksi ja leikkimaailman säilyttämiseksi katkojen ajaksi. Terminä paljon esillä on 'tarjouma', joka tarkoittaa ympäristön tarjoamia virikkeitä lasten leikille ja muulle toiminnalle.

Teemana esille nousee myös minuutta tukeva ympäristö, joka edellyttää usein ympäristöltä persoonallisuutta. Kuten nuoren omassa huoneessa tila tehdään oman näköiseksi julisteiden avulla, tulisi vastaavan tapainen toiminta mahdollistaa myös pienille lapsille heidän päivähoitoympäristöissään. Perinteisesti tämä on mahdollistettu esimerkiksi valokuvilla lasten omien paikkojen, kuten päiväunivuoteiden yhteydessä. Havaintojeni mukaan personoinnin voisi mahdollistaa jo rakennuksen suunnitteluvaiheessa ja kytkeä sen näin aidosti osaksi ympäristöä. Lasten oma toiminta voidaan näin nähdä ympäristölle mahdollisuutena, ei uhkana.

Muita tärkeitä esille nousseita teemoja ovat ympäristön moniaistillisuus, tilojen jäsentelyn vaikutus lasten toimintaan, ympäristön vaikutus päiväkodin hierarkiaan, sekä lasten näkökulma.

Teemojen pohjalta olen suunnitellut konseptitaosisia luonnoksia, joissa esittelen ideoita leikkiä ja lasten muuta toimintaa tukevan päiväkotiympäristön aikaansaamiseksi. Konsepteissa painottuvat lasten toiminta ja päiväkodin tapahtumat. Esitän mahdollisuuksia liikkuvien leikkien lisäksi myös rauhoittumista ja lepoa tukevien ratkaisujen löytämiseksi.

leikki, pitkäkestoinen leikki, leikin säilyttäminen, päiväkotiympäristöt, suunnittelu, kalustus suunnittelu, säilytyskalustus suunnittelu, lapset, lasten ympäristöt, leikin säilyttäminen

DIPLOMITYÖ

Oulun yliopisto - Teknillinen tiedekunta
Arkkitehtuurin yksikkö

Leikki ja lasten muu toiminta päiväkotiympäristöjen suunnittelussa

Työn tekijä: Pekka Määttä
Pääohjaaja: TkT Aulikki Herneoja
Ohjaaja: KT Arttu Mykkänen
Osa: 1/1

DIPLOMA THESIS

University of Oulu - Faculty of Technology
Oulu School of Architecture

Play and Other Activities of Children in the Design of Daycare Environments

Author: Pekka Määttä

Principle Supervisor: DSc (Architecture) Aulikki Herneoja

Supervisor: PhD (Education) Arttu Mykkänen

Part: 1/1

ABSTRACT

In my Master's Thesis my focus is on children's play and other activities in daycare centre environments. My aim is to find out means of design how to better take into account children's activities at daycare centre environments.

The literary framework for my Thesis lies on studies concerning theory about early childhood education. Also, The Rules and Information File concerning Daycare environments of Finnish Building Information Group's (RT) targeted for designers is one of my main sources. In addition, I will focus on architectural literature about children's activity in environments. The themes pointed out in educational literature I will discuss through three architectural case studies. Further, I will present my design concepts demonstrating solutions supporting children's spontaneous activities.

In the literature, environments' functionality and children's activities are widely emphasized. Child's worldview is mainly based on exploring the environment through actions. Therefore, creating the environment is more than just creating the physical environment, but it is about creating culture. Since, the emphasis in my Thesis is on actions and activities in children's environments, I have left material studies and the overall spatial visuality to a smaller role. Hence, my aim is to focus on functionality and experiential aspects.

The biggest single theme in my Thesis is children's play, especially long lasting play. My aim is to find phenomena to foster play and further, to find design solutions for high quality children's play environments through conceptual design proposals. *Affordance* is often referred concept, meaning cues inspiring the play and other children's action offered by the environment.

As a theme there also child's selfdom supporting environment is emphasized, meaning that environment has to be personal or be personalized in some way. Similarly, youngsters have posters in their room, should also the little children be able to personalize their environments. Usually in Finland personalization has been made possible by placing pictures of children or their family nearby their own places like beds. According to my findings, personalization could be taken into consideration already in the architectural design phase and thereby, it could be genuine feature of the whole environment. Hence, children's action would be seen as an opportunity, not a threat.

Other important themes in my Diploma Thesis are 'using all the senses', 'the impact of space orientation on children's activity', 'the impacts of the environment on the daycare centre's hierarchy' and 'children's view'.

Based on the aforementioned themes I have designed conceptual sketches to support play and other children's activities in daycare centre environments. The focus is on design concepts for children's actions and other activities in the daycare centre environments. In addition to design solutions for children's independent moving plays, I will also offer proposals for design concepts concerning rest and relax.

Play, long-lasting play, storage of long-lasting play, daycare centre, daycare environments, design, furniture design, fixed-furniture design, children, children's environments

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	8
2. VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET JA YMPÄRISTÖT	10
2.1.1 Hyvän varhaiskasvatuksen mahdollistaminen	10
2.1.2 Lapsen näkökulma	12
2.1.3 Leikki	17
2.1.4 Ulkoalueet	23
2.1.5 Aistien ympäristöt	25
2.1.6 Joustavat tilat ja ryhmäkoko	28
2.1.7 Suomalaisista päiväkodeista	32
3. PÄIVÄKOTIYMPÄRISTÖN SUUNNITTELU	33
3.1. VARHAISKASVATUS RT-KORTISTON OHJEISSA	34
3.1.1 Hyvän varhaiskasvatuksen tilat	34
3.1.2 Lapsen näkökulma	35
3.1.3 Hyvän leikin mahdollistaminen sisä- ja ulkotiloissa	39
3.1.4 Joustava tilasuunnittelu	44
3.1.5 Päiväkodin suhde ympäristöön	46
3.2 OLEMASSA OLEVIA VARHAISKASVATUKSEN TILOJA	47
3.2.1 JKMM: Saunalahden lastentalo	48
3.2.2 BAUKIND: PME - Daycare Centre Hafencity	62
3.2.3 AFKS: Ajurinmäen päiväkoti	73

4. LEIKIN MAHDOLLISUUDET TILASSA	77
4.1. LEIKKIIN KANNUSTAVA PARVI	77
4.2. PIENTEN LASTEN LIIKKUMISEEN KANNUSTAVA RYHMÄTILA	81
4.3. LEIKKIÄ, LUKEMISTA JA RAUHOITTUMISTA	83
4.4. LEIKKIÄ TUKEVA ETEINEN	85
5. POHDINTAA	86

JOHDANTO

Lapsille maailma on tuore, täynnä ihmeellistä ja uutta. Lasten maailmassa kaikki näyttää paljon suuremmalle. Lasten maailma on täynnä mahdollisuuksia. Edellä mainittujen ajatusten pohjalta kiinnostuin ympäristön ja arkkitehtuurin tutkimisesta lasten tarpeiden näkökulmasta. Ajatus on kypsynyt mielessäni opintojeni ajan ja tarkentunut myöhemmin siten, että yksittäisen suunnittelutah-
tävän sijaan halusin syventyä lapsen maailmaan paljon laajemmin. Halusin löytää syvää pohjaa ja perustaa lasten toiminnasta, jota myöhemmin voisi hyödyntää lasten ympäristöjen suunnittelussa.

Kuinka lapset kokevat ympäristön? Mistä lasten maailma rakentuu? Millainen ympäristö kiehtoo lasta? Kysymykset johdattivat leikin äärelle. Leikki on lasten keino maailman ymmärtämiseksi. Leikin kautta lapset tutustuvat ympäristöönsä ja muodostavat mielikuvansa siitä. (Opetushallitus 2016, 38). Painotus työssäni on leikkisä ja lasten omaehtoisessa toiminnassa. Muulla toiminnalla tarkoitan yleisesti lasten omaehtoista ja ohjattua toimintaa. Ne nivoutuvat kiinteästi yhteen, sillä myös leikki on vapaata toimintaa. Pakollista leikkiä ei voida kutsua enää leikiksi, vaan se on lähinnä vain leikkiä jäljittelevää toimintaa (Huizinga 1947, 17).

Leikki on kahdesta syystä haastava aihe käsitellä. Leikki on hankalasti määriteltävissä ja rajattavissa tietynlaiseksi toiminnaksi (ks. esim. Huizinga 1947). Marjatta Kallialan siteeraamassa kuvauksessa kuvataan hyvin, kuinka leikki on kuin hämärässä oleva hylätty talo, jonka tutkija huoneessa himmeän lampun valossa tulkitsee huonetta ja juuri kun luulee keksineensä leikin olemuksen, löytääkin oven seuraavaan huoneeseen. Uudessa huoneessa tutkija löytää leikistä jälleen uusia puolia. Huoneesta toiseen voidaan

kyllä kulkea, mutta kaikissa huoneissa on mahdollonta olla yhtä aikaa. Sen lisäksi, kun valo syttyy uuteen huoneeseen, se sammuu edellisessä. Leikkiä voidaan siis kuvata häilähdeleväksi ja pake-nevaksi ilmiöksi, joka näyttäytyy hyvin erilaisissa hahmoissa. (Rasmussen 1993; Kalliala 2008, 49). Olen työssäni siis haastavan aiheen äärellä. Edellä kuvaillusta syystä koin kuitenkin, että aiheeseen on syytä syventyä hieman syvällisemmin myös ympäristöjen suunnittelun näkökulmasta.

Suomalaisissa päiväkodeissa vietetään paljon aikaa ulkona, joten ulkoympäristöt ovat myös tärkeä teema. Ulkoympäristöjen tutkimuksesta löysin myös paljon huomionarvoisia teemoja, elementtejä ja ratkaisuja, joita voidaan hyödyntää myös sisäympäristöissä.

Muun muassa ympäristön moninaisuus ja monimuotoisuus nousivat tärkeiksi seikoiksi päiväkotien ulkoympäristöissä. Teema johdatti sulavasti lasten aistimaailmaan ja aistien ympäristöihin. Lapset kokevat maailman paljon aikuisia moniaistillisemmin, mikä taas luo uusia ulottuvuuksia päiväkotiympäristöjen suunnitteluun. Ainoastaan visuaalisesti laadukas ympäristö ei välttämättä olekaan vielä riittävän laadukas lapsille, vaan huomioon tulisi ottaa myös muut aistit.

Päiväkotiympäristöissä lasten toimintaan vaikuttaa myös valittu linja tilojen joustavuuden suhteen. Panostetaanko yhteisiin tiloihin vai ryhmien omiin tiloihin? Valittava linja ei ole yhdentekevää lasten toimijuuden kannalta. Koin tärkeäksi tutkia kasvatustieteen ammattilaisten näkemyksiä asiaan ja pohtia niiden pohjalta ympäristön jäsentelyn vaikutusta lasten arkeen.

Tarkastelin myös RT-kortiston ohjekorttia esille nousseiden teemojen pohjalta. Päiväkotiprojektin eri osapuolet, erityisesti arkkitehdit nojautuvat suunnittelussaan usein paljonkin RT-kortiston ohjeisiin. Ohjekortti on tarkoitettu helpottamaan päiväkotien suunnittelua niin, että saataisiin aikaan laadultaan yhteneväisiä ja laadukkaita päiväkoteja. Sen suhtautuminen esille nousseisiin teemoihin on siis olennainen osa työtäni.

Diplomityössäni tulin kuitenkin huomaamaan, että lasten ympäristöissä oli usein paljon aineksia, jotka eivät oikeastaan sinne kuuluisi. Toisaalta sieltä puuttui elementtejä, jotka olisivat lapsille hyödyllisiä. Ympäristöistä löytyi myös paljon aikuisten ihanteita, jotka ovat aikuisia kiinnostavia, mutta eivät välttämättä anna lapselle mitään. Onkin tiedossa, että ympäristö ei ole koskaan neutraali, vaan heijastaa aina luojiansa, eli yleensä valtaapitävien aikuisten tavoitteita ja arvoja. Viimeksi mainittuihin ei välttämättä aina sisälly lasten elinpiirin piirteiden huomioiminen. (Horelli 1992, 4).

Esimerkeiksi otin kolme ympäristöä, joista jokainen tarjosi lasten toiminnalle ja leikille jotain hyvää. Nämä kolme päiväkotikohdetta sisälsivät asioita, joita olin tutkimukseni pohjalta löytänyt lasten omaehtoisen toiminnan tai leikin kannalta edullisiksi. Nostan esille ideoita, joilla lasten leikkiä ja toimintaa voidaan edesauttaa päiväkotiympäristöissä, toisaalta myös ideoita jotka eivät ole välttämättä lasten toiminnalle eduksi. Toiminta on päiväkotisuunnittelussa oleellisin osa suunnittelua. Kuten Juhani Pallasmaakin toteaa, me emme arkkitehteina ensisijaisesti suunnittele taloja fyysisinä esineinä, vaan taloissamme toimivien mielikuvia ja tunteita (Pallasmaa 1985, 47).

Havaitsin myös, että Manner-Euroopassa ja Britanniassa virikkeisen leikki- ja oppimisympäristöön oli jo tehty enemmänkin oivaltavia ratkaisuja. Kasvatustieteen dosentti Marjatta Kallialakin

toteaa samansuuntaisesti, että anglosaksisissa maissa keskeisenä osana varhaispedagogiikkaa pidetään juuri virikkeisen leikki- ja oppimisympäristön luomista vesi- ja hiekkaleikkeineen, pienvälineineen, roolivaatteineen ja erilaisine peleineen (Kalliala 2008, 58). Puran ja analysoin kyseisiä teemoja erään saksalaisen toimiston päiväkotisuunnitelman pohjalta. Esiin nousee paljon lasten leikkiä, erityisesti liikkuvaa leikkiä tukevia ratkaisuja.

Tekstin edetessä esitän myös omia luonnosmaisia ideoitani erilaisten päiväkotitapahtumien tukemiseksi. Esittämässäni ratkaisussa pyrin ravistelemaan aikuisen harmaan taakan hartioiltani ja heittäytymään lapsen maailmaan. Painotus on kirjallisuudesta tekemissäni havainnoissa, joiden pohjalta pyrin löytämään inspiroivia ehdotuksia lasten leikkiä ja muuta toimintaa tukevan ympäristön suunnitteluun.

Teemat ovat mielestäni hyvin tärkeitä päiväkotiympäristöjen suunnittelussa. Ympäristöllä on suuri vaikutus ihmisten toiminnalle. Ympäristöä voidaan verrata istutusmultaan. Se luo pohjan ja ravinteet toiminnalle. Laadukkaasta ja ravinteikkaasta mullasta ylös nousee vihreä, kaunis kasvi. Huonossa mullassa kasvavat lähinnä vain ohdakkeet. Ympäristön laadun on todettu vaikuttavan myös lasten ja nuorten toimintakykyyn, sekä mahdollisesti myös siihen, kuinka oivaltavia heistä kehittyy (Horelli 1992, 4). On siis äärimmäisen tärkeää, että päiväkotiympäristöissä otetaan huomioon siellä toimivat ihmiset ja heidän toimintansa luonne.

Päiväkotia suunniteltaessa on tärkeää tuntee lasten toiminnan luonne ja tarpeet. Anja Allas kiteyttää suunnitteluprosessin olennaisimman osuvasti. ”Ympäristön suunnittelussa pääperiaatteena tulisi olla suunnittelijoiden ja käyttäjien välinen vuoropuhelu, sillä ympäristön laatua ei sinänsä voi tehdä, se voidaan vain panna alulle” (Allas 1981, 103).

2. VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET JA YMPÄRISTÖT

Varhaiskasvatustyössä ympäristöillä on keskeinen asema. Siksi on hyvä jo suunnitteluvaiheessa ottaa huomioon lasten toimintaan ja leikkiin liittyvät asiat ja näin luoda tarkoituksenmukaista varhaiskasvatusympäristöä. Esimerkiksi anglosaksisissa maissa leikki- ja oppimisympäristön luomista hiekka- ja vesileikkeineen, pienvälineineen ja erilaisine peleineen pidetään keskeisenä osana varhaispedagogiikkaa (Kalliala 2008, 58). Myös Suomessa leikin ja lasten omaehtoisen oppimisen tulisi nousta yhä tärkeämpään rooliin päiväkotiympäristöjen suunnittelussa. Siitä johtuen suunnittelijoidenkin olisi tärkeää tietää lasten leikin ja muun omaehtoisen toiminnan luonteesta enemmän.

2.1.1 HYVÄN VARHAISKASVATUKSEN MAHDOLLISTAMINEN

”Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.” (Opetushallitus 2016, 19)

Lapsen identiteetti, sekä musiikillinen, kuvallinen, sanallinen ja kehollinen ilmaisu kehittyvät paljon ensimmäisten elinvuosien aikana. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lapsen kasvua kyseisillä elämän osa-alueilla. Lapsille on luonteenomaista, että ilmaisun eri muotoja yhdistellään

(Opetushallitus 2016, 41-42). *”Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa.”* (Opetushallitus 2016, 41-42).

Fyysinen ympäristö vaikuttaa merkittävästi lasten elämänlaatuun ja kehitykseen. (Horelli 1992, 4). Ympäristö määrittää osaltaan lapsen mahdollisuuksia leikkiin, osallistumiseen, vapaa-ajanviettoon ja vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. Suomen UNICEF:n ”Lapsiystävällinen kunta” –mallin julkaisussa ”Rakennuspalikat ja tarkistuslistat” korostetaan, että *”Lapsen edun ensisijaisen harkinnan periaate edellyttää, että myös esimerkiksi kaavoituksessa, maankäytössä, julkisten tilojen suunnittelussa, liikennesuunnittelussa tai kouluverkon suunnittelussa harkitaan lapsen etu”* (UNICEF 2015, 17). On siis oleellista, että myös varhaiskasvatusympäristöä suunnittelevat tahot kuulevat aidosti lapsia ja ottavat heidän tarpeensa, sekä kasvatustyön erityistarpeet huomioon suunnittelussa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatusta palvelevien rakennusten ja ympäristöjen tulee tukea tätä tehtävää. On siis oltava erityisen huolellinen ja herkkä varhaiskasvatuksen ammattilaisten ohjeistuksille ja mielipiteille, sekä lasten tarpeille suunniteltaessa tiloja varhaiskasvatusta varten. Kasvatustieteen ammattilaisten puheenvuoroista on kuitenkin havaittavissa, että aina ei ole annettu tarpeeksi painoarvoa pienten lasten tilojen suunnittelulle, vaikka se määritteleeekin

isolta osin heidän tulevaisuuden minäkuvaansa ja oppimisen intoaan. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen dosentti Marjatta Kalliala kuvailee kirjassaan

”Laatujan ääripäissä päiväkotilapsuus näyttäytyi hyvin erilaisena. Aneemisimmillaan päiväkoti tuo mieleen elämätöntä elämäänsä murehtivat vanhat ihmiset. Elämättömän elämän makujen päiväkotilapsuus merkitsee aikaa, joka täytyy kuluttaa sen sijaan, että se kuluisi siivillä, halutonta ajalehtimistä ja leikin aihioita mutta myös pitkästyttäviä aamupiirejä, kahnauksia toisten lasten kanssa ja ikävystyneitä aikuisia. ”Elämä” ei tule päiväkotiin itsestään, vaan se täytyy luoda ja tehdä.” (Kalliala 2012, 245)

Arkkitehdin rooli miellyttävän ja toimivan varhaiskasvatusympäristön aikaan saamiseksi on merkittävä. Päiväkotirakennus luo arvokkaalle ja elämä pohjustavalle varhaiskasvatustyölle kehykset, jonka sisään piirtyy kunkin lapsen kaunis kehityksen kaari.

Arkkitehtuuri on varhaiskasvatuksen mahdollistaja. Arkkitehtuurin tulee tarjota mahdollisuudet laatua parantaville tapahtumille ja ilmiöille. On pyrittävä luomaan ympäristöä, joka saa ajan kuluun siivillä sen sijaan, että sitä täytyisi kuluttaa. (ibid.)

Lapsen maailmassa ominaisia tapoja toimia ja oppia ovat leikkiminen, liikkuminen ja tutkiminen, sekä taiteen eri osa-alueisiin pohjautuva itsensä ilmaiseminen (Oulun kaupunki 2017, 20). Niiden tukeminen on ensiarvoisen tärkeää rakennussuunnittelussa. Mielenkiintoiset ja mielikuvitusta ruokivat yksityiskohdat, vaihtoehtoiset kulkureitit, monimuotoiset tilat ja eri aistien herättely ovat hyviä keinoja edellä mainittujen kehityksen tukemiseksi.

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelujen paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa

todetaankin, että hyvän varhaiskasvatusympäristön tunnusmerkkejä ovat mm. muuntuvuus, lasten osallisuus oman ympäristönsä suunnittelussa, lapselle ominaisten toimintatapojen ja pienryhmätoiminnan mahdollistaminen, sekä esteettisesti laadukas ja viihtyisä ympäristö. Lisäksi erityisen tärkeää on vähentää kiireen, rauhattomuuden ja melun tunnetta.

(Oulun kaupunki 2017, 41)

Varhaiskasvatuksen ympäristöjen, erityisesti päiväkotirakennusten, sekä niiden pihojen suunnittelu on vaativaa ja monialaista toimintaa. Ympäristöjen laatu pohjautuu varhaiskasvatuksen ja tilasuunnittelun ammattilaisten saumattomaan yhteistyöhön ja lasten aitoon huomioon ottamiseen. Pohjimmiltaan suunnittelijan rooli on toimia tulkkina. Suunnittelijat muuntavat lasten mielikuvitukselliset ideat käsin kosketeltavaan muotoon väreineen ja materiaaleineen, joista lapset voivat sitten nauttia (Laris 2005, 17). Ympäristön luominen on enemmän, kuin pelkän fyysisen ympäristön luomista. Se on kulttuurin luomista. (Brorström & Hansen 2010).

”Designers are the translators. They are the ones who can give form to something that will meet the diverse imaginative needs of children’s developing personalities. Simply stated, designers translate an imaginative idea into a tangible form, with colours and materiality that can be freely enjoyed by the child.” (Laris 2005, 17)

2.1.2 LAPSEN NÄKÖKULMA

Omassa työssäni en tehnyt tutkimusta lasten parissa, eli en kutsu työtä lapsilähtöiseksi. Asian tarkastelu kuitenkin ohjaa ajatuksia oikeaan suuntaan ja nostaa lasten oman edun, lasten maailman ominaispiirteet ja lasten omaehtoisen toiminnan siinä määrin oleellisesti esille, että pidän tärkeänä käsitellä aihetta työssäni.

”Aikuisen ymmärryksen rajallisuus on usein esteenä alle kolmivuotiaiden lasten maailman monivivahteisuuden oivaltamiseen” – (Pietilä, 2002, 13).

Lapsilla on omat ominaisuuspiirteensä, joita ei voida arvioida aikuisen näkökulmasta (Bang 2010, 50). Kasvatustieteissä puhutaan lapsilähtöisyydestä. Lapsilähtöisyys tarkoittaa, että toiminta pohjautuu aidosti lapsen näkökulmaan ja lapsen tarpeisiin. Tutkijat Anne Trine Kjørholt ja Vebjørk Tingstad kuvaavat ajatusta, että lasten ajatellaan olevan jotakin sen sijaan, että ajateltaisiin niiden tulevan joksikin. Tämä tarkoittaa sitä, että halutaan keskittyä siihen, mitä lapsilla on sanottavaa sen sijaan, että keskityttäisiin heidän ajatustensa kehittämiseen kohti aikuisuutta. Ajatusmallia kutsutaan lapsikeskeiseksi, jolloin korostetaan lapsen omia näkökulmia ja mahdollisuuksia aktiiviseen ympäristönsä tutkimiseen oppiakseen ja kehityäkseen luovina olentoina. (Kjørholt & Tingstad 2007, 180). Liisa Horelli toteaa myös, että lapsen hankkima, tulkitsema ja käyttämä tieto ei ole sen alempiarvoisempaa, kuin aikuisenkaan. Haasteena vain on aikuisen abstraktin ja lapsen konkreettisen ajattelun välisen kuilun umpeen kurominen (Horelli 1992, 6)

Ajatusmallin olisi hyvä ulottua myös tilojen suunnitteluun. UNICEF:n ohjeistuksessa todetaankin, että

”Lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä itseään

koskevissa asioissa koskee myös fyysistä ympäristöä, ja lasten ja nuorten näkemyksillä tulisi olla erityisen paljon painoarvoa heille itselleen tarkoitettujen tilojen suunnittelussa. Lasten ja nuorten näkemykset esimerkiksi alueiden turvallisuudesta ja esteettisyydestä voivat olla erilaisia kuin aikuisilla.” (UNICEF 2015, 17).

Aikuislähtöinen toimintamalli ja suunnittelu voi johtaa helposti toimimattomiin tai jopa koomisiin lopputuloksiin. Tarjoutumia ja ympäristön visuaalista laatua alle kolmivuotiaiden lasten ympäristöissä tutkinut filosofian tohtori Päivi Lindberg kuvaa helposti syntyvää tilannetta väitöskirjassaan osuvasti:

Aikuiset, arkkitehdit ja kasvatusalan ammattilaiset ovat pyrkineet löytämään idean, mitä lapset tarvitsevat ja millaista on lasten arkkitehtuuri. Pahimmissa tapauksissa aikuisten tietämättömyys on johtanut hyvin tarkkoihin referensseihin, kuten Teddykarhu – ovenkahvoin tai liiallisiin koristeluihin. Usein lapsityylinen tunnelma on saatu sijoittamalla kuvia seinille, tai sijoittamalla leluja koristeeksi. Nämä kaikki heijastavat ajatuksia, jollaisesta aikuiset kuvittelevat lasten pitävän. (Lindberg 2014, 46)

Edellä mainittu ongelma voitaisiin välttää sillä, että kyykistytään lapsen luo ja kysytään häneltä hänen mielipidettä ja tarpeitaan. Ympäristö on toisenlainen lapsen silmien tasalta tarkasteltuna (Horelli 1992, 10; ks. viereinen kuvaus Milne 2000, 66). Oikeastaan lasten ympäristöjä suunniteltaessa on velvollisuuskin kuulla lapsia, tilojen käyttäjiä. Kuten filosofian tohtori Johanna Einarsdóttir toteaa, että lapset ovat juuri kuten aikuisetkin, kansalaisia, joilla on heidän omat näkemyksensä ja näkökulmansa, sekä taitoa ja oikeus tulla kuulluiksi ja he pystyvät puhumaan omasta puolestaan, kunhan vain käytetään oikeita metodeja. (Einarsdóttir 2017, 197).

*Kun kävelen ulkona kadulla,
olen askelistani tarkkana,
aina ruuduille astuen,
sillä karhut ne ovat kyttäillen
joka nurkassa valmiina syömään ne,
jotka hölmösti astuvat viivoille.
Mutta karhut painuvat tiehensä,
kun sanon niille: ”Minäpä
saan kaikilla ruuduilla kävellä!”*

(A.A. Milne, 2000, 66)

Kuva 1.
Polveilevat seinäpinnat, lattiasta kohoavat puolipallot ja erilaiset syvennykset, sekä kiehtovat pallovalaisimet luovat tarjoumia lasten leikille ja toiminnalle.

Seinäjoen kaupunginkirjasto
JKMM Arkkitehdit 2008

Lasten kanssa toimiessa on muistettava kiinnittää huomiota eettisiin ja metodologisiin haasteisiin. Päästäkseen hyvään yhteistyöhön lasten kanssa haastattelijan on kyettävä luomaan lasten kanalta luontevia, turvallisen tuntuisia ja helposti ymmärrettäviä keinoja viestimiseen. Aina pelkkä tavanomainen haastattelu vieraan aikuisen kanssa ei johda lapsen oikean mielipiteen tai tiedon jäljille, sillä se ei välttämättä tunnu lapsesta riittävän turvalliselta tilanteelta. Siksi käytössä olisi hyvä olla myös muita lapselle luontevampia keinoja. (Einarsdóttir 2017).

Myös valtakunnallisessa opetushallituksen laatimassa Varhaiskasvatussuunnitelmassa ohjeistetaan, että oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa (Opetushallitus 2016, 41). Yleisesti onkin havaittavissa, että lapset ovat viimein pääsemässä ainakin jollain tavalla vaikuttamaan heitä koskevien tilojen suunnitteluun. Tästä tuoreena esimerkkinä voitaneen pitää uutta arkkitehtitoimisto OPEEAA:n Seinäjoelle suunnittelemaa ”Taika-päiväkotiä”. (YLE 2017).

Lapsia kuultaessa tulee lisäksi kiinnittää huomiota eri-ikäisiin, toimintakyvyltään erilaisiin, sekä eri käyttäjäryhmiin (UNICEF 2015, 17). Esimerkiksi parkour – rataa suunniteltaessa olisi hyvä ottaa mukaan parkouria harrastavat lapset ja niin edelleen. Esteettömyys on niin ikään hyvin oleellista pienten lasten toimintaympäristöissä, sillä oikeilla esteettömyyttä edistävillä ratkaisuilla voidaan häivyttää eroa esimerkiksi liikuntarajoitteisten ja täysin liikuntakykyisten lasten välillä. Ympäristö voi viestiä lapsille, että jokaisella on mahdollisuus leikkiin ja iloiseen elämään. Onnistunut esteetön ympäristö tukee jokaisen lapsen omaa fyysistä ja henkistä kehitystä.

Tarjoumat - Mitä ympäristö tarjoaa lapselle?

Sen lisäksi, että lapsilla on mahdollisuus osallistua suunnitteluun, heille tulisi myös jäädä riittävä mahdollisuus muovata itse ympäristöään toiveidensa mukaan ja niin tuntea se omakseen. (UNICEF 2015, 17)

Tähän liittyen Lindberg puhuu tarjoumista, eli asioista, jotka tarjoavat ärsykeitä tai mahdollisuuksia lapsen toiminnalle. ”Aikuiset tutkivat paikkoja selvittääkseen, miten käyttää niitä, sillä he tietävät mitä varten ne ovat olemassa. Lapsille kyse on siitä, mitä paikat sanovat, sillä maailma on heille tuore ja tarvitsee tulla tutkituksi. Yksi huone voi koostua viidestä eri paikasta, neljästä nurkasta ja keskialueesta. Jokaisella on oma tarkoituksensa (Day & Midbjer 2007; Lindberg 2014, 106). Tämän lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, mitä ympäristöllä on annettavana lapsille. Puhutaan tarjoumista, eli siitä mitä mahdollisuuksia tai sytykkeitä ympäristö tarjoaa lasten leikille. (Gibson 2015).

Myös Amos Rapoport viittaa aiheeseen arkkitehtuurin tutkimuksessaan todeten, että ihmisen ja ympäristön tutkimisessa oleellista on ymmärrys siitä, että suunnittelijat ja käyttäjät reagoivat hyvin eri tavoin ympäristöihin, mieltymyksiinsä jne. osin siksi, koska heidän käsityksensä niistä eroavat toisistaan. Niinpä asioiden tarkoituksilla käyttäjälle on merkitystä. Ei niinkään sillä mitä ne merkitsevät arkkitehdille tai kriitikoille. Se tarkoittaa, että jokapäiväiset ympäristöt ovat sinänsä merkityksellisiä. Ne merkitsevät jopa enemmän tavalliselle ihmiselle kuin kuuluisat, historialliset tai modernit rakennukset. (Rapoport 1982, 15-16).

Niinpä, jotta voisi kommunikoida aikeistaan ympäristön käyttäjälle, täytyy arkkitehdeilla olla tiedossaan tarkoitukset, jotka käyttäjät antavat rakennusten eri osille (Hershberger R. G. 1988, 193).

Huomioiden perusteella voitaneen todeta, että kyse ei ole pelkästään suunnittelijan ja lasten välisestä vuorovaikutuksesta, vaan myös yhteisestä kielestä. Täytyy tunnistaa elementit ja asiat, joihin käyttäjä kiinnittää huomiota ja jotka määrittelevät käyttäjän näkökulmasta viihtyisän tilan. Aikuiset voivat yrittää siirtää lasten huomion joihinkin tiettyihin muuttumattomiin elementteihin ympäristössä, mutta lapsille niistä tulee tarjoumia vain, jos he kokevat ne merkityksellisiksi (Lindberg 2014, 93).

Laris toteaa myös tekstissään, että suunnittelija ei lopulta päästä siitä, kuinka asioita käytetään. Siitä päättävät lapset (Laris 2005, 16). Aikuisille toimiva ympäristö ei ole välttämättä toimiva lapsille. (Aura, Horelli & Korpela 1997, 71)

Hierarkia

Lasten huomioonottaminen tarkoittaa usein myös matalaa hierarkiaa. Lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä, toisten lasten ja erityisesti lapsesta huolehtivien aikuisten kanssa. Tästä johdun aikuisilta vaaditaan sataprosenttista läsnäoloa. Kalliala toteaaakin, että henkisesti ja erityisesti fyysisesti poissaolevat aikuiset laiminlyövät tärkeimmän, sillä viisaan, lämpimän ja hyväntahtoisen aikuisen läsnäolo merkitsee edellä mainituista syistä johdun arvaamattoman paljon lapsen kehitykselle. (Kalliala 2012, 54). Lasten huomioonottaminen tarkoittaa siis usein myös matalaa hierarkiaa niin henkistä, kuin fyysistäkin.

Tilasuunnittelulla voidaan osaltaan madaltaa hierarkiaa päiväkodeissa. On merkitystä sillä, onko pöydistä osa liian korkeita lapsille, ovatko jotkin

ovista suljetut lapsilta, onko lapsilla pääsy heille merkityksellisiin tiloihin, vai täytyykö heidän pyytää erikseen lupa. Aivan konkreettisestikin tilaan pääsy merkitsee pääsyä ihmisten ja tiedon luo (Peponis & Wineman 2002, 285). On myös merkitystä sillä, sijaitseeko aikuisen työpiste tai työasema lasten ulottuvilla niin, että lapset kokevat aidosti aikuisen läsnäolon, vai onko se jossain toisaalla lasten ulottumattomissa, jolloin aikuinen on henkisestikin lasten ulottumattomissa.

Lindberg viittaa samaan asiaan havainnollaan, kuinka eräessä eteisessä naulakot olivat sijainneet liian korkealla lapsille (Lindberg 2014, 197). Toisaalla hän oli havainnut, kuinka eräessä päiväkodissa lasten oli sallittu käyttää aikuisten pukuhuonetta. Lapset saivat kulkea minne tahansa, myös aikuisten tiloihin. Tapa, jolla rajaa aikuisten ja lasten välillä oli heikennetty, pienensi myös sosiaalista hierarkiaa päiväkodissa. Samalla se teki lapsista tasa-arvoisempia suhteessa aikuisiin. (Lindberg 2014). Nämä kaksi vastakohtaista esimerkkiä havainnollistavat, kuinka yksittäisillä ratkaisuille voidaan saada hyvin erilainen tunnelma ja asetelma aikaan.

Joskus aikuisjohtoisuus ja ei toivottu hierarkia liitetään toisiinsa. Tällöin usein virheellisesti todetaan, että lapsilähtöisyys estyy aikuisjohtoisuuden vuoksi. Aikuisjohtoisuus ja lapsilähtöisyys eivät ole vastakohtia. Niinpä myöskään hierarkia ja aikuisjohtoisuus eivät ole suoraan verrattavissa toisiinsa. Aikuisjohtoisuuden vastakohta on lapsijohtoisuus, mikä ei vastaa termiä lapsilähtöisyys. Aikuisjohtoisuus ja lapsilähtöisyys, tai lapsikeskeisyys toimivat yhdessä. (Kalliala 2012, 47).

Kuva 2.
Matalan hierarkian päiväkodissa lapset voivat kokea ympäristön turvallisiksi ja antautua leikkiin

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011

Aikuisella on elämästä kokemusta, lisäksi hänellä on näkemys opetuksellisista asioista, jolloin hänen on luontevaa ohjata toimintaa päiväkodissa. Siitä huolimatta toiminta voi lähteä lasten tarpeista ja keskittyä lasten tarpeisiin. Sen sijaan korkean hierarkian päiväkodissa aikuisen on lapsen ja aikuisen välisestä henkisestä ja fyysisestä etäisyydestä joutuessaan vaikeaa reagoida kaikkiin lapsen tarpeisiin.

Tämän lisäksi on huomattava, että on hyvin mahdollista, että poistettaessa fyysisiä rajoja, saattaa tyhjiötä paikkaamaan ilmaantua vahvempia käytösrajoja, joilla pyritään pitämään yllä ammatillisia ja organisaatiollisia identiteettejä (Peponis & Wineman 2002, 282-283). Toisin sanoen säilyttääkseen kontrollin päiväkodin toiminnasta, täytyy varhaiskasvattajien rajoittaa lasten liikkumista tilasta toiseen. Tällöin vastuu huomion kiinnittämisestä matalan hierarkian saavuttamiseksi siirtyy vielä vahvemmin varhaiskasvattajille. Ympäristön suunnittelijan olisi hyvä tiedostaa asian kahtalaisuus, jotta hän osaisi kiinnittää valinnoissaan huomiota asiaan ja osaisi ennakoita suunnitteluratkaisujensa mahdollisia vaikutuksia hierarkiaan.

Hierarkiaan liittyy myös käsite lasten hyvinvointi (well-being), joka liitetään usein terveydellisiin aspekteihin. Se kuitenkin käsittää myös filosofisen puolen. Filosofisesti hyvinvointi kertoo siitä, kuinka hyvin kyseisen henkilön elämä sujuu. Henkilön hyvinvointi tarkoittaa sitä, mikä on hyvää hänelle. Terveys on siis vain yksi osa hyvinvointia. Hyvä termi voisikin olla ”oma etu” (self-interest). Minun oma etuni on sitä, mikä on minun itseni eduksi, ei muiden. (Crisp 2017).

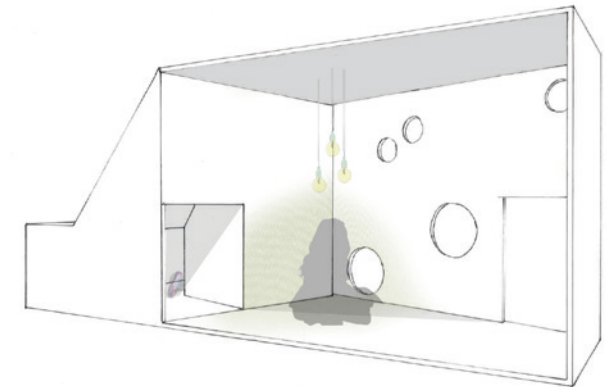
Päivähoitoympäristöissä kannustetaan lapsen omatoimisuuteen, kuitenkin niin että varhaiskasvattajille jää mahdollisuus ottaa huomioon lasten tunne- ja viireystila (Kalliala 2012, 38). Mahdollisuus sen huomioimiseen on esimerkiksi sitä, että tarjotaan erilaisia fyysisiä tiloja erilaisten tunnetilojen käsittelyyn ja esimerkiksi lepoon. Lepoa

tarjoavat elvyttävät ympäristöt, eli ympäristöt jotka antavat mahdollisuuden irtaantua arkiympäristön vaatimuksista, ovat oikealla tavalla kiehtovia ja sopivat yhteen lasten tarkoitusten kanssa (Aura ym. 1997, 54).

Kun lapsi on väsynyt, tarvitsee hän tilan, jossa levätä paitsi fyysisesti myös mentaalisesti. Sellainen tila ei luonnollisesti voi olla äänimaailmaltaan tai visuaalisesti hälyisä. Lapsen yksityisyyden tarpeiden vahingoittaminen (esimerkiksi täpötäydessä päiväkodissa) voi todistetusti aiheuttaa vetäytymistä tai aggressioita (Korpela 2002, 369).

Visuaalista ympäristöä käsitellessäni palaan myöhemmin aiheeseen lasten töiden, kuten piirustusten ja askarteluiden näkymisestä ympäristössä. Pelkästään sillä, että luodaan lasten töille merkitystä antava ja töiden arvoa korostava paikka ympäristössä, voidaan lisätä lasten mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristöönsä. (Rapoport 1982, 94; Korpela 2002, 369; Lindberg 2014, 170). Jo pienille lapsille on tärkeää, että heillä on paikka jonka he kokevat omakseen ja jonka ulkonäköön he voivat vaikuttaa itse. Persoonalliset paikat vaikuttavat lapsen identiteettiin ja itsetuntoon positiivisesti. (Korpela 2002, 369)

”Taiten rakennettu, huolella hoidettu ja aika ajoitin uudistettu toimintaympäristö auttaa lapsia valitsemaan, itsenäistymään, ottamaan vastuuta ja ottamaan haltuun omaa oppimistaan” (Kalliala 2012, 216).

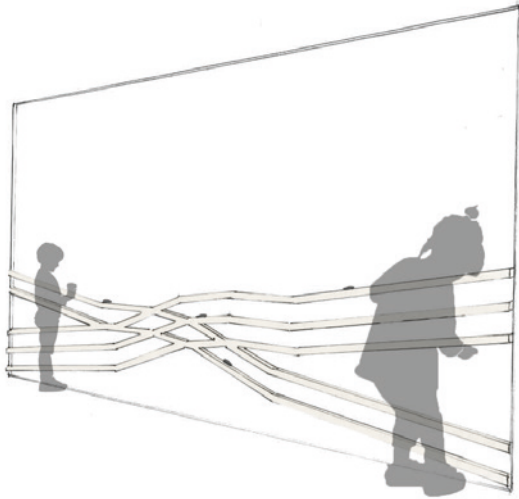
Kuva 3. Väsynyt lapsi tarvitsee tilan, jossa levätä paitsi fyysisesti, myös mentaalisesti. Sellaisen tilan täytyy olla sekä visuaalisesti, että akustisesti rauhallinen.

Säilytys- ja parvielementtien sisällä rauhallisille, keskittymistä vaativille leikeille, sekä lukemiselle on sopivat puitteet. Pehmeillä pinnoilla ja yksityisyyttä korostavalla tilanmuodostuksella rajataan lapselle oma paikka.

2.1.3 LEIKKI

”Leikki on vanhempaa kuin kulttuuri”... ”Me leikimme ja tiedämme leikkivämme. Siksi olemme enemmän kuin pelkkiä järkiolentoja, sillä leikki on järjetöntä” (Huizinga 1947, 9-12).

Kuva 4. Sisäympäristöissä tulisi kiinnittää huomiota siihen, ettei ympäristö tule nopeasti ’kulutetuksi loppuun’. Lasiseinän kaide voidaan esimerkiksi suunnitella niin, että se toimii autoratana.

Leikillä on keskeinen rooli varhaiskasvatuksessa (ks. esim. Opetushallitus 2016, 49; Kalliala 2012, 204). Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin.

Leikin on todettu edistävän lapsen fyysistä, psyykkistä ja kielellistä kehitystä, hypoteettista ja kausaalista ajattelua, asioiden joustavaa yhdistelemistä, luovaa ajattelua, ongelmanratkaisukykyä ja lapsen hyvinvointia. (Ks. Mäntynen 1997, 17; Kalliala 1999, 39; Bergström M. 2010; Opetushallitus 2016). Leikin, erityisesti villien leikkien avulla lapsi vapauttaa syvien aivo-osien voimavaroja, jotka luovan ominaisuutensa avulla auttavat uusien asioiden oppimisessa (Bergström M. 1997, 16).

Leikki on ihmisen lajiominaisuus. Se kehittyy yhteistoiminnassa toisten ihmisten kanssa, kuten kaikki korkeammat henkiset toiminnot. Leikki on ihmisen kulttuurin tärkeä rakennusaines. (Helenius & Mäntynen 2002, 133).

Leikissä lapsi oppii, vaikkakaan leikki ei ole lapselle itselleen varsinaisesti oppimisen väline, vaan tapana olla ja elää, sekä hahmottaa ympäröivää maailmaa. Kaikenlaiset lapsessa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta herättävät tunteet virittävät lasta leikkiin. Leikissä lapset sekä jäljittelevät, että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa muuten toteuttamattomissa olevat ideat ja haavet, sekä roolit. Leikissä lapset pystyvät myös käsittelemään itselleen vaikeita kokemuksia (ks. esim. Opetushallitus 2016, 38). Leikki on lapsille keino käsitellä koko

ympäröivää maailmaa ja emotionaalisia olottuuksiaan. Leikki on kuin lapsen suodatin ympäröivän maailman ja hänen oman maailmansa välillä.

Lasten on havaittu pystyvän leikkitilanteissa korkeatasoisempaan vuorovaikutukseen, kuin muissa vastaavissa tilanteissa. On havaittu, että kuvitteluleikeissä 4-5 vuotiaat lapset nauttivat enemmän vuorovaikutuksesta ja pystyivät toimimaan suuremmissa ryhmissä ja pidempään, sekä pystyivät paremmin vastavuoroiseen toimintaan, kuin tilanteissa, joissa ei ollut kuvitteluleikkejä (Mäntynen 1997, 17).

On tärkeää tiloja ja niiden käyttöä suunnitella, että tunnetaan eri-ikäisten lasten tarpeita ja erilaisten leikin muotojen vaatimuksia. Esimerkkinä juuri kävelemään oppineet, jotka tarvitsevat liikkumisen mahdollistavat väljät tilat. Myös sisätiloissa mm. pitkien talvien johdosta on pystyttävä tyydyttämään liikkumisen tarpeet. (Helenius & Mäntynen 2002, 142-143). Lapset juoksevat ja kiipeävät, tutkivat tilaa eri tarkastelukulmista, vatsallaan, selällään ja kyljellään. Sisäympäristöissäkin tulisi kiinnittää huomiota siihen, ettei ympäristö tule nopeasti ”kulutetuksi loppuun”, eli että siitä avautuisi sisällöllisesti aina uusia kokemuksia. Lasten on todettu kaipaavan ympäristöltään jännitystä ja he saattavat kokea esimerkiksi täysin turvallisen ympäristön tylsänä. (Aura ym. 1997, 74).

Kasvatustieteen professori Aili Heleniuksen ja kasvatustieteen tohtori Pirkko Mäntynen mukaan lasten leikki voidaan jakaa kolmeen kehitysvaiheeseen. Aluksi leikki syntyy välittömässä yhteisessä toiminnassa aikuisen ja vauvan välillä. Kiinnittäessään lapsen huomion omaan tekemiseensä ja sanomisiinsa, aikuinen pohjustaa pienten leikkien kautta toimintojen jäljittelyä ja sitä kautta merkitysten ymmärtämistä. Tahdonalainen huomion suuntaaminen valmistaa lasta puhumisen oppimiseen.

Esinetoiminnan myötä leikki itsenäistyy ja lapsi oppii käsittelemään ja käsittämään ympäristöään. Aluksi suu toimii lapsen tutkimiselimenä, jolla selvitetään kiinteiden kappaleiden kokoa, muotoa, pintavaikutelmaa, materiaalia ja etäisyyttä kohteesta.

Lapsi tarvitsee suun herkkien alueiden tuottamia kokemuksia. Esineiden vieminen suuhun on myös osa tärkeää harjoitusta katseen ja käden koordinaation muodostumiseksi. Kävelemään oppinut lapsi tutkii ympäristöön, silmäilee etäälle, kiertää pylvästä, heittäytyy kyljelleen mittailemaan kulkeensa matkaa ja suuntaa katseensa kohti kattoa. Liikkuva leikki vaatii aikuisen ymmärrystä. Se ei ole lapsen levottomuutta. Ensin esineleikki on jäljittelevää leikkiä, jossa lapsi jäljittelee kaveriensa tai aikuisen toimintamalleja ja pyrkii toistamaan ne. Lelut edustavat toisena ja kolmantena ikävuonna todellisia esineitä. Ne opettavat lapselle sanastoa ja kielioppia.

Myöhemmin leikistä tulee ketjuttunutta ja mieli-kuviin perustuvaa. Tällöin lapsi oppii vertaamaan ja opettelee tunnistamaan yhteenkuuluvia esineitä ja elementtejä. Myös esineiden kantaminen näyttelee merkittävää osaa leikissä.

Lapsen toimintaan ilmestyy tarkoituksellisten toimintojen ketjuja. Tässä kehityksen vaiheessa tilasuunnittelun kannalta oleellista on tarjota lapselle

helposti saataville oikeanlaisia leluja, erilaisia muotoja ja mielekkäitä liikkumisen mahdollisuuksia.

Kun lapsi siirtyy leikkiin, jossa hän esimerkiksi leikkii lelukurissa ajavansa autoa, puhutaan esittävistä leikeistä, joissa käytetään korvaavia toimintoja ja välineitä. Tämä vaihe on siirtymistä kohti kolmatta leikin vaihetta.

Kolmas vaihe lapsen kehitysvaihe on roolileikki. Roolileikki edellyttää lapselta tietoista valintaa: Millainen haluan olla, mitä haluan tehdä? Yhteinen roolileikki on kouluvalmiuden parasta harjoitusta. (ks. viereinen kuvaus Lindgren 1987, 60) Tässä vaiheessa lapsille tarjotaan leikin rajaa- miseksi mattoja, huonekaluja ja muita isoja elementtejä. Ne auttavat leikkiä pysymään paremmin koossa. (Helenius & Mäntynen 2002, 139-140).

Vaikka leikin roolia korostetaankin nykyisin suomalaisessa varhaiskasvatuksessa, ei päiväkotiympäristöissä ole usein huomattavissa, että leikkiympäristöihin olisi kiinnitetty erityisen paljoa huomiota. Lindbergin totesi tutkimuksessaan, että ympäristöissä vallitsi jonkinlainen tyhjyys (Lindberg 2014, 7). Myös Kalliala toteaa, että *”hyvin varustettu leikkiympäristö on enemmän poikkeus kuin sääntö päiväkodeissa”* (Kalliala 2008, 59; Kalliala 2012, 72).

Vastaavasti, tutkimusten mukaan suurin syy risti-riitoihin pienten lasten leikissä on, että leikkivälineitä on liian vähän (Stambak & Verba 1986; Helenius & Mäntynen 2002, 148). Yhtenä esimerkkinä esille on noussut myös käytäntö, jossa leikkialueet on selkeästi rajattu ja rajoitettu tietyille alueille tai tiettyihin tiloihin. Tällaiset selkeät leikkialueet eivät usein erityisesti kiehdo lapsia, vaan he kai- paavat leikkiympäristöltään luonnonomaista jatku- vuutta. (Ks. esim. Aura ym. 1997, 71)

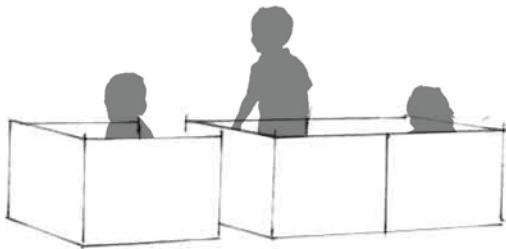
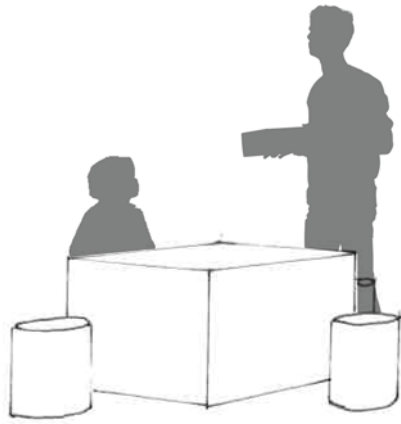
“Toisinaan me olemme olevinamme kaksi hienoa rouvaa, jotka käyvät toistensa luona kylässä. Silloin Annan nimi on rouva Kukkanen ja minun nimeni on rouva Marjanen. Ollessaan rouva Kukkanen Anna näyttää hyvin ylhäiseltä ja hän puhuu hyvin hienosti. Minäkin puhun hienosti, kun olen rouva Marjanen. Toisinaan me leikimme, että rouva Kukkanen ja rouva Marjanen ovat epäsovussa ja silloin Anna sanoo:

- Rouva Marjanen voi lähteä kotiinsa inhottavine kakaroineen.

Hän sanoo minun nukkejani ‘inhottaviksi kakaroiksi’ ja silloin minä sanon:

- Minun mielestäni rouva Kukkasen kakarat ovat inhottavia!”

(Astrid Lindgren 1987, 60)

Kuva 5. Pöydät ja tuolit voivat varsinaisen tehtävänsä ohella toimittaa montaa muutakin tehtävää.

Opetushallitus ohjeistaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissaan, että *”lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia ympäristöään kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan”*. (Opetushallitus 2016, 31) *”Lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin”* (Opetushallitus 2016, 29) ja ympäristöt *”tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon”*. VASU:ssa linjataan myös, että lasten ideoiden ja tekemiensä töiden tulisi näkyä oppimisympäristöissä (Opetushallitus 2016, 31). Linjataan myös, että *”lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilöllisen tuen tarpeet”* (Opetushallitus 2016, 32).

Kalliala jatkaa aiheesta suunnittelijoita haastaen:

”aikuisten on kannettava huolta lasten kuvittelukyvyn vahvistamisesta. Vähäverisiä leikkiympäristöjä ei saa oikeuttaa ”mielikuvituksen tilalla”. On myönnettävä, että iskulausepuheen taustalla vaikuttavat myös ammatillinen taitamattomuus ja arkinen mukavuudenhalu. Ankeita toimintaympäristöjä ei saa liioin oikeuttaa lapsen sopeutumisella. Lapset odottavat sitä, mitä ovat tottuneet saamaan. He eivät järjestä mielenosoituksia vaatiakseen pihalle esimerkiksi majalautoja, huopia, kattiloita, kauhoja, käpyjä, muoviukkeleita ja eläimiä. Aikuisten on vaadittava itseltään ”toimintaympäristöosaimista”. Hyvä oppimisympäristö on päiväkodin kunnia”

(Kalliala 2012, 216).

Mitkä asiat voisivat estää, tai osaltaan edistää laadukkaan varhaiskasvatustyön syntymistä? Jo olemassa olevista päiväkodeista kasvatustieteen ammattilaiset ovat osoittaneet kohteita, joissa erityisesti olisi kehittämisen varaa. He ovat myös esittäneet valtavan määrän ideoita, miten ympäristöä voisi kehittää vielä paremmiksi.

Esimerkiksi Päivi Lindberg toteaa väitöskirjassaan, että eräs muunneltavuutta heikentävä tekijä on päiväkotien tiloissa tiettyjen kaavojen hallitsevuus (Lindberg 2014, 105). Tuolit ja pöydät, sekä sängyt dominoivat ryhmätiloja suomalaisessa tyologisessa päiväkodissa. Tuolit ja pöydät valtaavat toisen huoneen ja sängyt toisen. Mainittu jäsentely ei jätä juurikaan lapsille tilaa muodostaa omia suosikkipaikkojaan. Vastaavasti Catherine Burke oli huomannut tutkimuksissaan, että kun pöydät ja tuolit hallitsivat tilaa keskeltä, oli lapsia kiinnostava tila muodostunut huoneen reunoille (Burke 2007, 368). Toisin sanoen huonekalut näyttivät olleen lasten tiellä. (Lindberg 2014, 105). Yksi mahdollisuus voisi olla huonekalujen jäsentely niin, että ne eivät valtaa tiloja, vaan jäävät sivurooliin. Saman ajatuksen voisi toteuttaa myös niin, että ne olisi helposti siirrettävissä ympäristössä pois leikin tieltä ja jälleen otettavissa esille tarpeen tullen.

Voisivatko opetuskäyttöön tarkoitetut elementit olla käytettävissä myös leikkeihin? Esimerkiksi pöydät ja tuolit voivat olla muodoiltaan sellaisia, että niitä voi käyttää leikeissä silloin, kun niitä ei käytetä opetustuokioissa. Pöydät ja tuolit voivat tällöin tarjota lapsille upean mahdollisuuden esimerkiksi majanrakenteluun, tai erilaisten ”älä koske lattiaan” – leikkien kehittelyyn. (ks. Helenius & Mäntynen 2002, 147; Eggesbø 2012, 253; Lindberg 2014, 234). Elementit voisivat myös toimia hyvin roolileikkiä rajaavina elementteinä (Helenius & Mäntynen 2002, 140). Aikuinen voi tukea lapsen oivaltamisesta syntyvän ilon tunnetta mahdollistaen heille pienestä pitäen ympäristön muokkauksen (Horelli 1992, 10).

Toinen leikkiin oleellisesti vaikuttava tekijä on lelujen säilytyksen järjestäminen, sekä lelujen esillepano. Lindberg jatkaakin lainaten Maxwellia, että mikäli lelujen säilytystiloja ei ollut sijoitettu leikki-alueiden lähelle, käyttivät lapset niitä vähemmän leikeissään (Maxwell 2007; Lindberg 2014, 181). On myös todettu, että lelujen huolimaton esillepano ei houkuttele lasta leikkiin ja että kodikkaasti sisustetuissa pöytien ja sänkyjen valtaamissa päiväkotitiloissa on nähtävissä selkeä viesti lapsille: ”Istukaa kiltisti, älkää sotkeko, älkääkä kehittäkö pitkäkestoisia leikkejä” (Lindberg 2014, 220). Kalliala jatkaa siteeraten kollegaansa, että ”Vieras-koreudesta vapautunut brittikollega ihmettelee, millaiseen ajatteluun suomalainen päiväkotitodellisuus perustuu: ”Te annatte lapsille paljon vapautta, mutta vähän mistä valita. Mitä lapset oikein tekevät?” (Kalliala 2012, 213).

On huomattava, että ympäristöjen sisällölliset aspektit ovat jopa niin keskeisiä, että niitä kuten vaatteita, huonekaluja, rakennuksia, pihoja, katuja ja naapurustojakin käytetään minuuden määrittelyyn luotaessa ryhmäidentiteettiä (Rapoport 1982, 15). Ei siis ole millään tavalla ajateltuna yhdentekevää, millainen leikkiympäristö lapsilla on.

Ympäristön johdonmukaisuus ja selkeys edesauttavat leikin syntymistä, sillä tällöin lapsi ymmärtää paremmin sitä ja tietää mitä odottaa siltä (Kaplan & Kaplan 1989, 54; Lindberg 2014). Vaikka eräässä päiväkodissa kotileikkiin tarkoitettussa nurkkauksessa olikin paljon tarjoumia, oli Lindbergin havaintojen mukaan lelut heitetty huolimattomasti laatikoihin ilman selkeää järjestystä (Lindberg 2014, 188).

Kyseinen järjestely ei liioin innosta kehittämään leikkiä, etenkin jos leikkivälineitä on liian vähän tai ne ovat yksipuolisia ja huonokuntoisia (ks. Mäntynen 1997, 128-129; Kalliala 2012, 72).

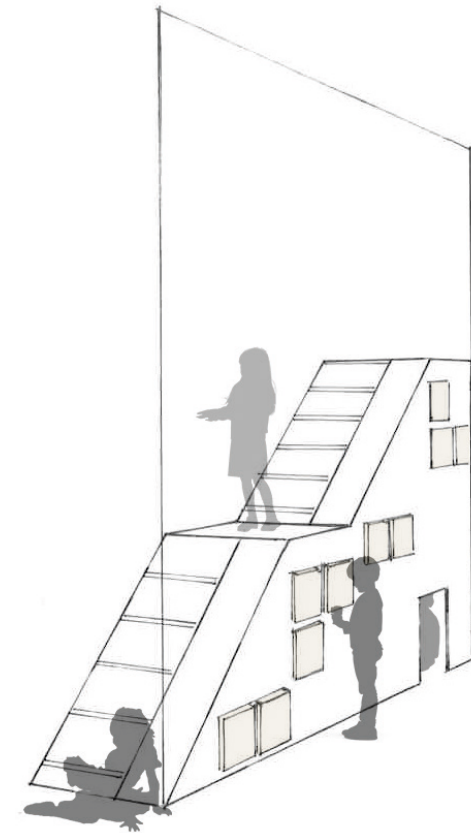
Leikkivälineiden ryhmittely leikkitiloihin aihepääreittäin auttaa pientä lasta leikkitoimintojen kettuttamisessa kohti mielekkyyttä ja elävän elämän logiikkaa (Helenius & Mäntynen 2002, 147).

”Kun Suomeen rakennetaan uutta, omaleimaista ja elinvoimaista varhaiskasvatusta, leikin hyväksi täytyy tehdä paljon entistä enemmän”
(Kalliala 2012, 209)

Lasta haastava fyysinen ympäristö

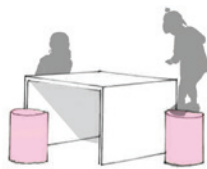
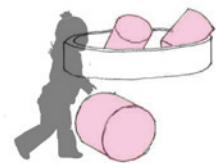
Uutisotsikoissa on toisinaan voinut nähdä hälytysmerkkejä lasten kunnan huononemisesta yleisesti, lasten liikkumattomuudesta ja lasten fyysisestä alihäilytyksestä. Otsikoista on huolestuneena kerrottu esimerkiksi, kuinka *”Osa lapsista ei pääse enää kyykkyyne eikä pysty istumaan selkä suorassa – tutkimus piirtää karun kuvan koululaisista”* (Helsingin Sanomat 2016). Voisiko kehitykseen vaikuttaa ympäristön suunnittelun keinoilla?

On todettu, että lapsia tukevissa keskuksissa lapset valitsivat ryhdikkäitä fyysisiä aktiviteetteja mieluummin, kuin istuma-aktiiviteetteja (Bower, ym. 2008, 28). Gubbelsin, Van Kannin ja Jansenin tutkimuksen mukaan lapset olivat huomattavasti aktiivisempia sisällä, mikäli heillä oli pääsy erilaisiin varusteisiin, jotka rohkaisivat erilaisiin fyysisiin aktiviteetteihin (Gubbels, Van Kann & Jansen 2012, 3). Siispä lasten fyysisen aktiivisuuden taso ainakin päiväkotiyksikössä on osin seurausta tarjotuista mahdollisuuksista mielekkääseen liikuntaan. (Korpela 2002, 367).

Kuva 6.

Tasolta toiseen siirtymiseen tarkoitettut reitit voivat myös kannustaa fyysisiin leikkeihin. Elementin sisään voidaan liittää säilytystä ja alle muodostuu helposti rauhallinen paikka oleilulle.

Kuva 7.

Pienet lapset tarvitsevat välineitä vetämiseen, työntämiseen, hieittämiseen, vierittämiseen, kantamiseen ja kuljettamiseen.

Kalliala toteaaakin, että päiväkodeissamme on hänen käsityksensä mukaisesti paljon ikävystyneitä lapsia. ”Vaeltelijoiksi” kutsutut lapset eivät vain jaksa kiinnostua samasta pienestä legolaatikosta, tai yhdestä pallosta vuodesta toiseen, vaan tarvitsevat enemmän. On kohtuutonta vaatia tyytymään lähes tyhjiin. ”*Kun osaisi rakentaa linnan, on turhauttavaa, että palikat riittävät ainoastaan kivijalkaan.*” (Kalliala 2012, 213).

Maria Montessoryn ajatusten mukaisesti toteutussa päiväkodissa tavarat, eli objektit on suunniteltu lasta auttaviksi toimijoiksi, eivätkä niinkään apuvälineiksi opettajille. Tämäkin käsitys vahvistaa lasten aktiivista roolia ympäristössä (Lindberg 2014, 45). Lelut, tilat ja ulkoilualan varusteet ja elementit ovat siis ensisijaisesti lasten mielikuvitusta ja leikkiä varten. Vasta niiden toissijainen tehtävä on toimia opetusvälineinä.

Lapset tarvitsevat mahdollisuuksia tutkia ja itsenäisesti liikkua perehtyäkseen ja kehittääkseen tarkoituksia ympäristöönsä (Lindberg 2014, 105-106). On oleellista, ettei leikkialue rajoitu vain aidatun alueen sisälle, vaan jatkuu käsittämään koko päiväkodin toimintaympäristön. Valmiit, valmiista kiinteistä leikkivälineistä koostuvat leikki-alueet saattavat miellyttää aikuisia, mutta eivät aina lapsia (Aura ym. 1997, 71). Sen sijaan luonnolliset leikkimateriaalit, kuten kivet ja kävyt antavat lapselle paljon enemmän mahdollisuuksia. Lisäksi likimainkaan vapaa pääsy leikkimään luonnonmateriaaleilla (ja esisuunnitelluilla leluilla) saattaisi johtaa mielikuvituksellisempaan ja luovampaan leikkiin. (Moser & Martinsen 2010, 469).

Juuri kävelemään oppineet tarvitsevat väljimmät tilat, jotka tarjoavat mahdollisuuksia liikkumiseen. Pitkät talvet ja toimintaa vaikeuttava ulkovaate vaativat sisätiloilta liikunnan mahdollisuuksia. Peuhupajat ja isot elementit, joista voidaan rakentaa reittejä, tukevat liikkumista. Pienimmillä lapsilla leikille tyypillistä on tavaroiden kantaminen

paikasta toiseen, jolloin tarvitaan välineitä vetämiseen, työntämiseen, heittämiseen, vierittämiseen, kantamiseen ja kuljettamiseen. Pienet tavarat, joita voi pakata esimerkiksi vaunuihin ja kuljettaa paikasta toiseen, innostavat nuorimpia leikkiin (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiuksanen 2002, 146).

Ympäristö voi tarjota lapselle mielenkiintoa ja positiivisia haasteita myös tarjoamalla mahdollisuuksia ympäristön muuttamiseen. (ks. esim. Korpela 2002, 369; Moser & Martinsen 2010, 469). Majojen rakentelu ja omien piilopaikkojen kehittäminen haastaa lasta älyllisesti, mutta myös luo mahdollisuuden luovalle fyysiselle toiminnalle. (ks. esim. Aura ym. 1997, 71). Niklasson ja Sandberg (2010) tutkivat tarjoumia ja käsitteitä julkinen ja yksityinen tila päiväkotien ulkoympäristöissä yli kolmevuotiaiden lasten näkökulmasta. He totesivat, että lapsilla tulisi olla mahdollisuus rakentaa majoja ja muodostaa näin yksityistä tilaansa. Heidän mukaansa ympäristöjä tulisi kehittää niin, että ne mahdollistavat lasten maan, veden, tulen ja tuulen kokemisen ja tutkimisen yksityiskohtaisemmin. (Niklasson & Sandberg 2010; Lindberg 2014, 49). Myös Reykjavikin taidemuseon arkkitehtuuriosaston johtaja Guja Dögg Hauksdóttir useisiin ajattelijoihin viitaten toteaa, että arkkitehtuurin kokeminen ja ymmärtäminen perustuvat moniaistillisuuteen, eivät pelkästään visuaalisuuteen (Hauksdóttir 2010, 12). Ympäristöjen tulisi siis tukea moniaistillista kokemusta.

Päivi Linbergin mukaan käsityksemme tilasta ja paikasta ovat aina suhteessa aiempiin elämänkokemuksiimme ja siksi se ei ole tärkeää lapsillekaan vain tässä hetkessä, vaan sillä (päiväkotien visuaalisella laadulla) on myös kauaskantoisia vaikutuksia. Lapsilla täytyy olla mahdollisuus kokea positiivisia kokemuksia luodakseen ehjän perustan tulevaisuutensa tilojen ja paikkojen kokemiselle.

Myös lasten ymmärrys itsestään kehittyy heidän erilaisten ympäristöjen kokemusten ja muistojen kautta. (Lindberg 2014, 247).

Voidaan todeta, että lasten kokemuksiin liikunnasta vaikuttaa oleellisesti myös heidän aiempi kokemuksensa ympäristöstä. Kun ympäristö tukee jo varhaislapsuudessa mielekästä liikuntaa, antaa se hyvät eväät liikunnalle myös koulussa ja myöhemmin aikuisuudessa. Edelleen, kun lapsi oppii käyttämään ympäristöään luovasti jo lapsena, osaa hän todennäköisesti käyttää ympäristöjä luovasti myös aikuisena. Päiväkodin fyysisellä ympäristöllä on lapsen toimijuuden näkökulmasta suuri merkitys (Lehtinen 2000, 32). Tiloiltaan, toimintoiltaan ja elämyksellisyydeltään liian yksipuolinen ympäristö vaikeuttaa lapsen suotuisaa kehitystä (Horelli 1992, 5).

Pitkäkestoinen leikki

Leikillä ei ole aina selkeää alkua ja loppua. Aikuisen kehoitus viedä esineet kesken kaiken paikalleen voi katkaista leikin alkuunsa, eikä se edistä leikin kehittymistä pitkäjänteisemmäksi (Helenius & Mäntynen 2002, 148-149). Yhtä aikaisesti leikkiä edesauttaa tilojen jäsenntely olemus ja järjestys. Tästä aiheutuu pienimuotoinen ristiriitatilanne. Kuinka ylläpitää pitkäkestoista leikkiä ilman, että muut toiminnot ja tilojen järjestys häiriintyy huomattavasti?

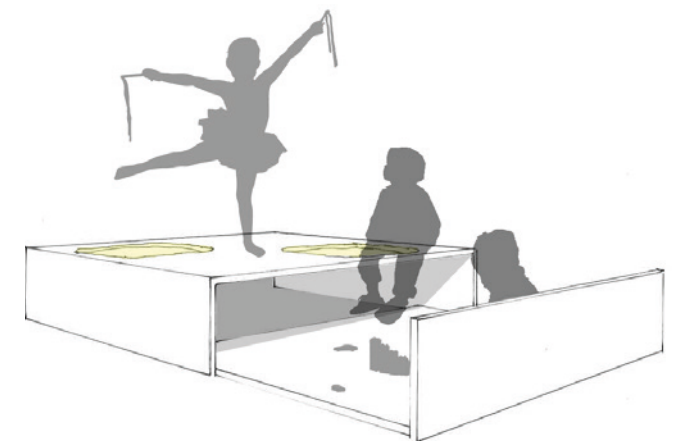
Leikin lajeista pitkäkestoista leikkiä pidetäänkin ehkä kaikkein haastavimpana toteuttaa päiväkodin päivärytmissä ja tiloissa. Pitkäkestoisella leikillä tarkoitetaan leikkiä, johon lapsi voi syventyä ja jossa hän voi kehittää omia tarinoitaan. Pitkäkestoinen leikki on sellainen, mihin lapsi voi palata takaisin pienen tauon jälkeenkin.

Pitkäkestoisen leikin mahdollistaminen on tilatehokkaiden päiväkotirakennusten suunnittelussakin

erityisen suuri haaste. Leikkimahdollisuuksien järjestäminen vaatii tietoista leikin edellytysten pohdintaa ja tietoisesti harkittuja ratkaisuja (Mäntynen 1997, 49). Kuinka mahdollistaa leikin jatkuminen mahdollisimman luontevasti tiloissa, joissa pitäisi olla luontevat puitteet muullekin toiminnalle, kuten ruokailulle tai päiväunille?

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan rauhaa, aikaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten ulottuvilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen on joustettava leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä rajoitu niille tarkoitettuihin tiloihin (Opetushallitus 2016, 39). Mikäli leikkiä ei tueta rikkaalla leikkiympäristöllä, rohkaisevilla aikuisilla ja riittäväällä ajalla, alkavat lapset valita vain helpot leikit sen sijaan, että loisivat pitkäkestoisia leikki- tuokioita (Lindberg 2014, 179).

Yhteenvetona voidaan todeta, että leikkiä edesauttavissa tiloissa on paljon mahdollisuuksia käyttää tilan elementtejä usealla eri tavalla. Esimerkiksi pöytien, tuolien ja sänkyjen toteuttaminen niin, että ne ovat monikäyttöisempiä tai helpommin sivuun siirrettäviä, voisi auttaa leikin syntymistä. Jotta ympäristö tukisi erityisesti pitkäkestoista leikkiä, tulisi leikin sijaita sellaisilla alueilla, joita ei tarvitsisi siivota muuta tarkoitusta varten (Lindberg 2014, 189). On pohdittava, ovatko yleisesti leikkiin käytetyt ryhmähuoneet paras paikka leikin järjestämiseksi (ks. esim. Helenius & Mäntynen 2002, 149; Lindberg 2014, 183). Lelut on myös on sijoitettava niin, että ne houkuttelevat leikkiin ja herättävät mielenkiintoa.

Kuva 8. Pienimuotoisia leikkejä voidaan tukea esimerkiksi lavarakenteella, jonka alle leikit voidaan työntää kokonaisina säilöön.

Kuva 9.
Pienet lapset tarvitsevat välineitä vetämiseen, työntämiseen, hieittämiseen, vierittämiseen, kantamiseen ja kuljettamiseen.

Lelut ja muut elementit on hyvä järjestää niin, että ne muodostavat selkeästi tunnistettavia aihepiirejä tai ryhmiä (Helenius & Mäntynen 2002, 147). Tilasuunnittelussa on kuitenkin tärkeää jättää käyttäjille, lapsille ja opettajille, mahdollisuus muokata järjestelmästä omaan toimintaansa sopiva. Siksi ei ehkä ole arkkitehdin tehtävä määrittellä niinkään, missä lääkärileikin lelut sijaitsevat. Sen sijaan arkkitehdin tehtävä on tehdä niiden selkeästä sijoittelusta mahdollista. Suunnittelija voi osaltaan olla mahdollistamassa mielekkään ja tyylikkään lelujen säilytyksen. Suunnittelijan tehtävä on myös määrittellä tilat ja niiden sisustus niin, että leikin ollessa pääasia myös nukkuminen ja syöminen ovat järjestettävissä vaivattomasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

2.1.4 ULKOALUEET

Pohjoismaisessa varhaiskasvatuksessa ulkoilulla on merkittävä rooli. Siitä johtuen luonnon arvostaminen on luonnollista ja ulkotiloilla on suuri rooli myös varhaiskasvatusympäristöissä (Lindberg 2014, 48). Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Päiväkodeissa liikutaankin monipuolisesti sisällä ja ulkona, sekä vältetään pitkäkestoista istumista (Opetushallitus 2016, 31). Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Opetushallitus onkin määrittänyt varhaiskasvatuksen yhdeksi tehtäväksi kehittää lasten keuhonhallintaa ja – tuntemusta sekä motorisia perustaitoja, kuten liikkumis-, tasapaino- ja välineenkäsittelytaitoja (Opetushallitus 2016, 46). Oulun paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa lisätään vielä, että ”varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota piha-alueiden ja lähiympäristön hyödyntämiseen oppimisessa.” (Oulun kaupunki 2017, 40).

Suomalainen päiväkotijärjestelmä pohjautuu paljolti ulkoiluun (Ks. esim. Opetushallitus 2016; Oulun kaupunki 2017). Suomalaiseen ulkoiluun on perinteisesti kuulunut vahvasti ulkoilu luonnossa ja maastossa. Siksi onkin merkille pantavaa Lindbergin havaitsema luonnonelementtien rajallinen määrä päiväkotiympäristöissä. Tässä Suomea tulisi verrata muihin Pohjoismaihin. Esimerkiksi norjalaisiin päiväkotien ulkoympäristöihin keskittyneessä tutkimuksessa löytyi suuri valikoima luonnonelementtejä. 70% tutkituista kohteista tarjosi myös kiipeilyn mahdollistavia puita (Moser & Martinsen 2010, 465). Tavanomaiseen leikkialueeseen verrattuna luonnollinen ympäristö sisältää enemmän sisällöllistä vaihtelua ja siksi kehittää enemmän erityisesti lasten tasapainoa ja koordinaatiokykyä (Fjørtoft 2001). Lindberg havaitsi omassa tutkimuksessaan, että päiväkotien ulkotiloissa ei ollut juurikaan topografista vaihtelua, vaan (etenkin pienille lapsille suunnatut) leikkialueet olivat pääosin tasaisia (Lindberg 2014, 166).

Lapset tarvitsevat mahdollisuuksia testata rajojaan ja taitojaan, sekä omaehtoista liikuntaa. He tarvitsevat ympäristön, joka on sopivan vaativa heidän taitotasoonsa nähden. Myös mahdollisuuksia kupsahtaa, kaatua ja pienten onnettomuuksien sattumista tarvitaan, sillä muuten lapset eivät saavuta arvokasta tasoa kehityksessään (Laris 2005, 19). Lapset tarvitsevat riskejä kehittääkseen vaaran tunnistamiskykyään. Mahdollisuudet riskien ottamiseen ovat myös erityisen tärkeitä lasten aivojen ja pitkäjänteisyyden kehittämiseksi. Lasten täytyy oppia myös löytämään keinoja haasteiden kohtaamiseksi (Ks. esim. Laris 2005; Lindberg 2014, 241).

Onnistuakseen ja täyttääkseen hyvän leikkiympäristön kriteerit tulee ympäristön olla rikas ja monipuolinen. Mahdollisuuksia ovat esimerkiksi lapsen mittakaavaiset elementit, jotka jäljittelevät luonnollista (tai ovat luonnon elementtejä) kuten mäet, laaksot ja kiipeilypuut. Niitä voidaan täydentää esimerkiksi ruohoalueilla, viljelyyn tarkoitetuilla alueilla, hiekka- ja vesileikkeihin tarkoitetuilla alueilla ja toiminnallisilla elementeillä, kuten aurinkosuojilla (Laris 2005, 52). Määrätietoisesti suunnitellut leikkialueet mahdollistavat runsaan itsenäisen liikkumisen ja paljon toteutuneita tarjoumia (Lindberg 2014, 190). Monipuolinen ympäristö mahdollistaa lapsen suuntautumisen itsensä ja oman kehityksensä kannalta kiinnostavimpiin ja tarkoituksenmukaisimpiin toimintoihin (Siren-Tiuksanen 2002, 24).

Tarjoumien luomisen ulkoympäristöissä ei aina tarvitse olla erityisen hankalaa, sillä peruselementit, kuten hiekka, muta, lumi ja vesi tarjoavat tutkimiseen jo paljon erilaisia vaihtoehtoja (Lindberg 2014, 196). Ympäristön palauttavaa vaikutusta tutkineiden keskuudessa on yleisesti tiedossa, että ihmiset suosivat enemmän luonnollisia, kuin rakennettuja ympäristöjä ja että luonnollisilla ympäristöillä on suurempi vaikutus henkisestä väsymyksestä ja stressistä toipumiseen. Myös lapset näyttävät pitävän usein luonnollista ympäristöä mieluisampana (Ks. esim. Moser & Martinsen 2010). Päivittäisillä luontokokemuksilla on vaikutusta lasten palautumiseen ja luonnolla on paikkansa lasten sydämissä (Lindberg 2014, 109).

Monissa tutkimuksissa on myös todettu kiipeilyllä olevan merkittävä osansa lasten kehityksessä ja esimerkiksi juuri kävelemään oppinut lapsi näkee kiipeilymahdollisuuksia paikoissa, joissa aikuinen ei niitä näe. Varusteiden luova käyttö ja luovan käytön mahdollistaminen onkin oleellista

erityisesti kiipeilyn ja tasapainon kehittymiseksi, mutta myös monenlaisen positiivisen kehityksen edistämiseksi (Ks. esim. Laris 2005; Lindberg 2014, 145).

Harvemmin toteutuneena nähty idea on myös lasten omaehtoisen tilojen luomisen mahdollistaminen. Esimerkiksi väliaikaisten majarakennelmien ja muiden omien paikkojen luominen tuo lapsille lisää mielenkiintoa ja mahdollisuuksia ulkoympäristössään. Näin lapset voivat luoda omaa yksityistä tilaansa (Lindberg 2014, 109). Tämä voidaan mahdollistaa niin sanotusti ”tarpeeksi keskeneräisellä” materiaalilla. Tarpeeksi keskeneräinen materiaali on tärkeä osa hyvää leikkiympäristöä (Ks. esim. Laris 2005, 40; Moser & Martinsen 2010, 469; Kalliala 2012, 215; ks. s. 25 kuvaus Lindgren 1987, 66).

Tärkeintä kuitenkin on tehdä ympäristöä, joka on mittasuhteiltaan ja vaikeusasteeltaan lapsille sopivaa, paikkoja jotka ovat turvallisia ja kutsuvia, paikkoja joihin kaikki lapset voivat ottaa osaa, paikkoja jotka inspiroivat keksimään ja tutkimaan. (Laris 2005, 29)

Opetushallituksen laatimassa varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan myös, että päiväkodin lisäksi luonto, pihat, leikkipuistot ja rakennetut ympäristöt ovat varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä (Opetushallitus 2016, 32). Oulun kaupungin vasu ohjeistaa myös hyödyntämään lähiympäristöä oppimisessa (Oulun kaupunki 2017, 40).

Voisiko läheistä puistoa tai rauhallista metsäaluetta hyödyntää omaehtoisen tutkimuksen ja leikin alueena, mikäli se turvallisuuden puitteissa on mahdollista? Tulisiko päiväkotien sijoittumista ohjata yhä enemmän siihen suuntaan kaavoitusvaiheessa, että ympäristön turvallinen hyödyntäminen olisi nykyistä paremmin mahdollista?

Kuva 10. Ulkoalueiden luonnonelementit tukevat parhaimmin lasten vapaata leikkiä. Kiipeiltävät puut ja kivet, irttonaiset leikkiaineet kuten kepit ja pienemmät kivet luovat kiehtovia tarjoumia lapsille.

Astrid Lindgren kuvaa viereisen sivun otteessa yksityiskohtaisesti lasten tapaa leikkiä irtoineksella.

“Teimme niin hienon leikkituvan, että se oli hienoin mitä meillä koskaan on ollut. Pyysin äidiltä pari räsymaton kappaletta ja saimme ne. Panimme ne kalliolle, ja silloin se näytti vielä enemmän oikealta huoneelta. Sitten asetimme sokerilaatikoita seinävierille kaapeiksi ja keskellä meillä oli yksi laatikko pöytänä. Riitta lainasi äidiltään ruudullisen kaulahuivin, ja sen me panimme pöytäliinaksi. Ja sitten toimme sinne jokainen oman jakkaran istuimiksi.”

(Astrid Lindgren 1987, 66)

Turvallisuudella en tarkoita kaikkien riskien siivoamista pois, vaan ympäristön järjestämistä niin, että lasten vapaa omaehtoinen toimiminen sen sisällä mahdollistuu ilman kohtuutonta lisävarustusta jo muutoinkin ylikuormitetulle varhaiskasvatushenkilöstölle. Myös lasten kannalta on tärkeää löytyä selkeät ja kiinteät rajat, joiden sisällä liikkuminen ja leikkiminen voi tapahtua vapaasti (Allas 1981, 80).

”Unelmien liikuntaa on

- mäenlasku, hiihtäminen, luistelu, jääkiekko
- juokseminen, kiipeily, hyppely, tempuradat, tasapainoilu
- uinti, sukeltaminen, pallomeri
- parkour, skeittiramppi, trampoliinihyppely
- liikuntaleikit, musiikkiliikunta, tanssi, ilmapalloilu
- metsäretket, geokätkeily, luolassa liikkuminen
- pyöräily, ralliautokilpailut, hepparata ”

(Oulun kaupunki 2017, 37)

2.1.5 AISTIEN YMPÄRISTÖT

Aistitulla ympäristöllä on valtava merkitys varhaiskasvatuksessa. Ympäristöstä tulevat signaalivirrat kulkevat varhaisina vuosina lapsen sisäiseen maailmaan aivorungon ja erikoistumattoman aistijärjestelmän välityksellä (Bergström M. 1997; Siren-Tiusanen 2002). Tästä johtuen aistikuvat ja havainnot hallitsevat pienten lasten sisäistä maailmaa ja käyttäytymisen ohjautumista enemmän kuin puhuttu sana (ibid.).

Opetushallitus linjaakin varhaiskasvatussuunnitelman perusteissaan, että ”Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.” (Opetushallitus 2016, 42).

Lapsia myös ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä (Opetushallitus 2016, 42-43). Innostavan leikkiympäristön luominen on keskeinen osa varhaispedagogiikkaa (Kalliala 2012, 216).

Tästä huolimatta visuaalista ympäristöä on tutkittu kasvatustieteilijöiden toimesta varsin vähän. Itse asiassa empiiristen tutkimusten mukaan visuaalinen ympäristö on suomalaisessa varhaiskasvatuksessa aliarvostettu voimavara. (Lindberg 2014, 6).

Ympäristö voi auttaa kahdella päinvastaisella tavalla varhaiskasvatustyössä ja lasten orientoitumisessa. Toisaalta tila voi visuaalisella moninaisuudellaan kutsua leikkiin ja kehittämään uusia mielikuvituksellisia ideoita ja toisaalta se voi suunnata mielen rauhoittumaan päiväunia varten. (Ks. esim. Rapoport 1982; Lindberg 2014; Opetushallitus 2016, 31). Ympäristösuunnittelua tulisi tehdä kuitenkin enemmän sisällön, kuin muodon ehdoilla, sillä ympäristöä ei paranneta lasten kannalta kiinnittämällä huomiota ainoastaan visuaaliseen vaihteluun (Allas 1981, 83).

Suomalaisissa päiväkodeissa perinteisesti on panostettu paljon kodinomaisuuteen (Lindberg 2014, 7). Kodinomaisuus on kuitenkin saanut osakseen paljon myös kritiikkiä. Yksi huomioonotettava kysymys on, että kenen kotia päiväkodin tulee jäljitellä? Päiväkotien tulisi ottaa huomioon erilaiset lähtökohdat ja perheiden erilaiset arvot (Lindberg 2014, 221). Monimuotoisuuden tulisi näkyä myös päiväkodin tilasuunnittelussa ja yleis-tunnelmassa. Nykyisin suomalaiset kodit ovat hyvin erilaisia, joten on hankalaa määrittellä yleisiä kodin piirteitä (Lindberg 2014, 221).

Päiväkoti ei missään tapauksessa ole kuitenkaan aitoa kotia vastaava. Voidaankin todeta, että päiväkotilapsuus ei ole koskaan luonnollista, vaan edustaa ”institutionaalista lapsuutta” (Kalliala 2012, 245). Ympäristön eräänlainen vieraus lapselle on tunnustettava ja pyrittävä sen häivyttämisen sijaan kehittämään muita viihtyisyyttä lisääviä seikkoja. Turvallisuuden tunnetta voidaan rakentaa lisäämällä lasten kuuluvuudentunnetta esimerkiksi järjestämällä heidän töistään esillepanoja sopiviin paikkoihin, sekä materiaalivalinnoilla. On todettu myös, että luonnonvalolla ja tilojen läpinäkyvyydellä on tunnesidettä parantava vaikutus päiväkodeissa (Lindberg 2014, 214).

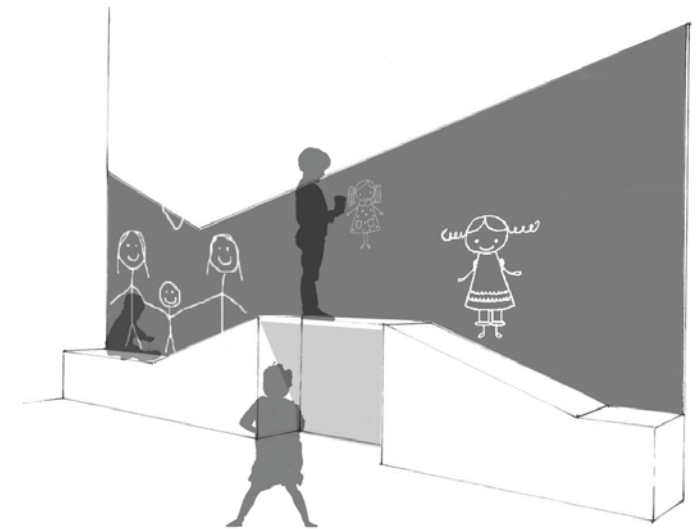
Jotta ympäristö olisi lapsista kiinnostava ja lisäksi mielekkyyttä tiloissa toimimiseen, tulisi tilojen olla riittävän monimuotoiset, tai monimutkaiset (Lindberg 2014, 110). Sillä tarkoitetaan tiloja, jotka kutsuvat tutkimaan ja tutustumaan. Sillä voidaan tarkoittaa myös tiloja, joissa ilmaantuu erilaisia matemaattisia vihjeitä, joita lapset voivat käyttää oppimisensa tai leikkinsä välineinä (Oulun kaupunki 2017). Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa, tunnustelu ja katsominen kutsuvat pientä lasta tutkimaan ja ottamaan selvää (Kalliala 2012, 223).

Monimuotoisuus ja monimutkaisuus ei kuitenkaan tarkoita epäjärjestystä ja visuaalista kaaosta. Järjestys ja luettavuus ovat tärkeitä elementtejä paikan suosion kannalta, sillä ihmiset eivät yleisesti pidä kaaoksesta, epäjärjestyksestä ja sekoituneista tyyleistä (Kaplan & Kaplan 1989, 53-55; Lindberg 2014, 110). Tosin, Liisa Horelli esittää kirjassaan (1992) vastaväitteen, jossa hän toteaa lapsen näkemys kauniista sisältävän enemmän epäjärjestystä kuin aikuisen (Horelli 1992, 12). Luulen, että hän tarkoittaa kommentillaan, että lasten mieliympäristöt voivat sisältää enemmän erilaisia elementtejä, kuin aikuisten. Uskon myös, että hän tarkoittaa tällä tietynlaista leikkisyyttä ja muotojen vapautta, jota olisi hyvä tukea myös

lasten ympäristöjen suunnittelussa. Lapset kiinnostavat aikuisia paremmin huomiota yksityiskohtiin (Hummelin 2010, 40), joka osaltaan saattaa aiheuttaa tunteen epäjärjestyksestä aikuisen mielessä. Tällöin luonnollisesti myös lapsen näkemys kauniista sisältää enemmän yksityiskohtia ja tekee maisemasta moninaisemman. Kaplan ja Kaplan totesivatkin myöhemmin tutkimuksessaan, että monimutkaisuus lisää paikan suosiota, kunhan samanaikaisesti myös järjestys on vahvasti läsnä. Jos taas paikka sisältää runsaasti erilaisia elementtejä, jotka eivät kokijan mielestä näytä sisältävän mitään logiikkaa, muodostuu kokemuksesta yleensä sekainen. Vastaavasti täydellinen johdonmukaisuus silloin, kun ympäristö ei ole monimuotoinen, näyttäytyy usein tylsänä. (Kaplan & Kaplan 1989, 54).

Hyvin toimivat oppimistilat, hyvin järjestetty ja materiaaleiltaan monimuotoinen ympäristö, sekä leikkiä edistävät lelut liittyvät nk. mataliin stressihormonitasoihin. Laadukkaan oppimisympäristön ja matalan stressitason välillä on havaittu selkeä yhteys. Huolellinen, hyvin järjestetty ja miellyttävä ympäristö näyttäisi vaikuttavan lasten psyykkiseen turvallisuuden kokemukseen ja myös stressinhallintakykyyn (Sajaniemi, Suhonen, Kontu, Rantanen, Lindholm, Hyttinen, Hirvonen 2011, 57). Lapset tarvitsevat runsaasti vaihtelua ja kiinnostustensa mukaista monipuolisuutta (Siren-Tiusanen 2002, 25).

Tilojen suunnittelussa on oltava erityisen huolellinen, sillä pieni lapsi aistii ympärillään olevista asioista herkästi asioita, joilla hän määrittelee itseään ja omaa paikkaansa yhteisössä. Jos tiloissa sekoitellaan paljon erilaisia muotoja, värejä ja materiaaleja, on mahdollista että ympäristöstä syntyy lapselle herkästi enemmän uhkaava, kuin turvallinen paikka (Lindberg 2014, 110). Toisaalta oikeanlaisella rytmityksellä, elementtien yhdistelyllä

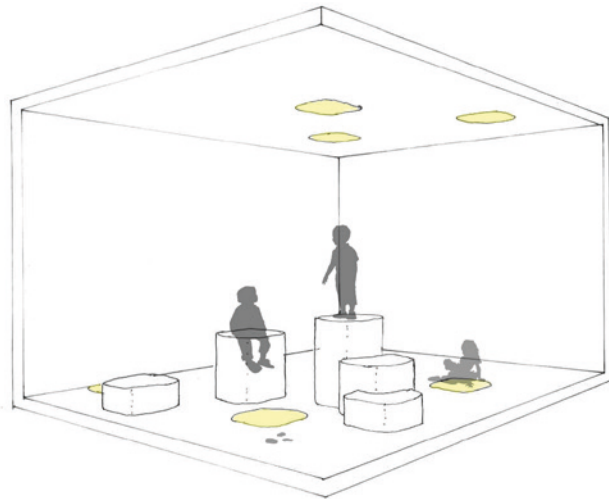
Kuva 11. Kun lasten piirustukset ja oman taiteen tekeminen mahdollistetaan jo suunnittelupöydällä, saadaan aikaan toimivaa ja rakennuksen omaa estetiikkaa tukevaa laadukasta ympäristöä. Samalla lapset pääsevät vaikuttamaan konkreettisesti ympäristöönsä.

Lasten kannalta ympäristön viihtyisyys ja turvallisuuden tunne paranevat, kun he voivat aidosti vaikuttaa ympäristöönsä ja muokata sitä.

ja elementtien antamien viestien toistuvuudella ja päällekkäisyydellä voidaan lisätä niiden samankaltaisuutta, jolloin monimuotoinenkin ympäristö näyttäytyy kiinnostavana ja innostavana. Mitä enemmän eri elementit puhuvat samaa kieltä, sitä todennäköisemmin ne tulevat ymmärretyiksi (Raport 1982, 84).

Tilat eivät olekaan koskaan neutraaleja, vaan niiden yksityiskohdat, symbolit ja materiaalit ilmentävät erilaisia asioita, kuten hierarkiaa tai valankäyttöä (ks. esim. Lehtinen 2000, 32). Tästä esimerkkinä tilanne, jossa saavumme kahviosta eleganttiin ravintolaan. Ympäristön vihjeet kertovat meille kuinka toimia ja me reagoimme annettuihin vihjeisiin oppimallamme tavalla (Raport 1982, 86). Päiväkotiympäristöt voivat tarjota lapsille ympäristön merkitysten tulkitsemisen opeteluun turvallisia työkaluja. Päiväkotiympäristöissä onkin tärkeää kiinnittää huomiota juuri siihen, mitä haluamme kertoa esimerkiksi hierarkiasta tai leikin mahdollisuuksista, tai siitä ovatko vanhemmat tervetulleita päiväkotiin.

Ympäristön suunnittelulla voidaan tarjota lapsille myös sisällöllisiä suuntia. Heidän huomiotaan voidaan kiinnittää esimerkiksi matemaattisiin asioihin ympäristössä (Lindberg 2014, 73). Käytävän pylvää, ovet ja kaikki muutkin elementit voidaan esimerkiksi materiaali- tai värikorostuksella muuntaa matemaattisiksi yhtälöiksi, joita lasten on innostavaa tutkia. Oulun kaupungin paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ohjeistetaan, että matemaattista ajattelua edistetään arkipäivän tilanteissa leikinomaisesti ja toiminnallisesti. Apuna ehdotetaan käytettäväksi esimerkiksi lapsia kiinnostavia materiaaleja ja esineitä. Matematiikkaa todetaan olevan kaikkialla (Oulun kaupunki 2017, 59).

Kuva 12. Samanlaiset valaisimet katossa ja lattiassa, sekä valaisimien muotoiset eri korkeiset kiipeiltävät elementit luovat lapsille moniaistillisen kokemusten ympäristön. Näin heidän ei tarvitse tyytyä vain katselemaan valaisimia.

Myös valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa neuvotaan lasten ohjaamiseksi kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja ympäristöissä ilmenevään matematiikkaan. Edelleen tarkennetaan, että lapsille tulisi tarjota mahdollisuuksia verrata, luokitella ja asettaa järjestykseen asioita, sekä heidän tulisi olla mahdollista löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia (Opetushallitus 2016, 45). Juuri näihin ohjeistuksiin myös tilasuunnittelussa on hyvä kiinnittää huomiota. Edellä mainittuja asioita tilat voivat tarjota hyvinkin helposti ja selkeästi, sekä ennen kaikkea kokemuksellisesti.

On kuitenkin huomattava, että suurenmoisetkaan tilat eivät tuota lapselle mitään hyvää, mikäli niitä sallitaan katsoa vain kaukaa (Puroila, Estola & Syrjälä 2012, 351). Voidaan siis todeta, että on otettava myös muut aistit huomioon, mikäli halutaan luoda runsaasti tarjoumia sisältävää, aistillisesti kiehtovaa ympäristöä. Esimerkiksi tuntoaisti on aisteista vanhin ja tärkein (Ackerman 1991, 103) ja akustiikalla puolestaan on todettu olevan vaikutusta keskittymiskykyyn (Ackerman 1991, 221).

Lasten on voitava tutkia materiaaleja, tiloja, tilahierarkiaa ja muotoja omin keinoin ja omilla ehdoillaan. On hyvä, mikäli lapset pääsevät esimerkiksi kokeilemaan kaarevia pintoja ja eri tuntuksia asioita kiipeilemällä ja järjestämällä elementtejä mieleisellään tavalla. Tilasuunnittelulla tulisi mahdollistaa myös lasten omien töiden dokumentointi ja esillepano mielekkäällä, tilojen estetiikkaa tukevalla tavalla. Jos suunnittelija ottaa töiden esillepanon huomioon jo suunnitelmissaan, tulee hän samalla antaneeksi lapsille sanattoman viestin, että heidän töillään ja tekemisillään on merkitystä yhteisössä ja yhteiskunnassa.

Lepo- Rauhallinen ympäristö

Päiväkodin päiväohjelmaan Suomessa perinteisesti kuuluvat myös päiväunet. On oleellista, että kodista poikkeavan, hälyisän ja toimintarikkaan päivän aikana lapsi voi myös palautua. Erityisesti nuoremmille lapsille mahdollisuus päiväuniin on erittäin tärkeää. Edellä mainituista syistä myös päiväunille tarkoitetun tilan merkitys korostuu (Lindberg 2014, 109-110). On oleellista, miten rauhoittumista ja rauhallista päiväuniaikaa tuetaan tilasuunnittelulla. Hyvässä lepoympäristössä lasten nukkumista eivät häiritse melu, kiire tai levottomuus lepoon tarkoitettussa tilassa, tai sen läheisyydessä olevissa tiloissa (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2002, 84).

Samoja tiloja voidaan käyttää myös kirjojen lukemiseen, kun vain esimerkiksi valaistuksen säätömahdollisuuksilla mahdollistetaan erilaisten tilanteiden luominen. Rauhalliset, nukkumiseen soveltuvat paikat soveltuvat akustiikkansa puolesta mainiosti lukemiseenkin.

Tosiasia on, ettei hyvästäkään suunnittelusta huolimatta päiväkotiympäristö voi sopia täydellisesti kaikille. Koska ihmisten kokemukset vaihtelevat, myös tilojen sopivuus tarkoittaa eri asioita eri ihmisille. Niin on myös lasten kohdalla. Kuitenkin, vaikkeivät lepäämiseen tarkoitetut ympäristöt voikaan toimia palauttavina kaikille, on palauttavien elementtien korostamisella merkitystä ja sillä voi olla suurikin vaikutus lasten hyvinvointiin (Lindberg 2014, 108).

Kuten jo ulkoympäristöjä tarkastellessa mainittiin, toimivat myös sisätiloissa luonnonläheiset elementit ja materiaalit palauttavassa tarkoituksessa (Lindberg 2014). Siispä lepotiloihin on hyvä tuoda erityisesti pehmeää ja ääniä absorboivaa puuta ja erilaisia eläviä, luonnonmukaisia tai luonnollisia pintoja ja materiaaleja. Kovuudestaan huolimatta

myös esimerkiksi rosoisella kivellä voi olla rentouttava ja mieltä rauhoittava vaikutus oikein käytettynä. Akustiikalla on myös lepoa tarjoavissa tiloissa erityisen suuri merkitys. Mitä enemmän tila syö ääniä, sitä rauhallisempi äänimaailma sinne syntyy. Materiaalien pehmeydellä on myös vaikutusta levollisuuden luomisessa. Pehmeät materiaalit rauhoittavat, juuri kuten kesäinen sammalmatto.

Tilojen jäsentelylläkin on suuri merkitys tilojen rauhallisuuden ja viihtyisyyden kannalta. Kun tilassa on vähemmän ihmisiä, tai ne jakautuvat ympäri tilaa paremmin ja huomaamattomammiksi, muodostuu tilasta luonnollisesti rauhallisempi. Lapsi on herkkä innostumaan toisten lasten läsnäolosta ja siksi on hyvä, että mahdollisia ärsykeitä pyritään vähentämään. Ryhmäkoko suunnittelulla ei varsinaisesti pystytä vaikuttamaan, vaan usein tilanne on juuri toisin päin. Siitä huolimatta tilojen suunnittelulla voidaan vaikuttaa ryhmien jäsentymiseen ja erityisesti päiväkodin ammattilaisten mahdollisuuksiin jäsentää ryhmiä käytössä olevissa tiloissa.

2.1.6 JOUSTAVAT TILAT JA RYHMÄKOKO

Varhaiskasvatuksessa on usein tilanteita, joissa lapset on järkevää jakaa ryhmiin erilaisin perustein. Esimerkkeinä ovat tällaisesta tilanteista jotkin ryhmäleikit, tai musiikki- tai taidekasvatuksen tuotiot (Kalliala 2012, 163; Opetushallitus 2016, 17). Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden koossa on huomioitava ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset. Varhaiskasvatuksessa edistetään myös tilojen ja välineiden yhteiskäyttöä (Opetushallitus 2016, 31).

*“Unen tuhina ja hiljaisuus,
siellä nukkuu suuri tulevaisuus”*

(Birgitta Elo 2002, 64)

“Tilojen suunnittelua ja kehittämistä ohjaa pyrkimys tilojen monipuoliseen ja tehokkaaseen hyödyntämiseen, jolla tuetaan opetussuunnitelman tavoitteiden ja opetuksen järjestämiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Lapsi ja oppiminen ovat tilankäytön keskeinen lähtökohta ja päämäärä.”

(Oulun kaupunki 2017, 40)

Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan myös, että ”oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan” (Opetushallitus 2016, 32). Myös Lindberg nostaa sekoittuvuuden tärkeänä seikkana päiväkotiympäristöissä. Hänen mukaansa *”sekoittuneessa ympäristössä aktiiviset tapahtumat pehmeästi, mukavasti ja luontevasti”* (Lindberg 2014, 93). Esimerkiksi Oulun kaupunki on linjannut lisäksi, että päiväkotien tiloja voidaan hyödyntää myös huoltajien järjestämissä yhteisöllisissä tilaisuuksissa (Oulun kaupunki 2017, 43). Päiväkotiympäristöltä odotetaan ja vaaditaan paljon ja sen on pystyttävä muuntumaan eri tilanteisiin ja tilaisuuksiin sopivaksi. Tilojen joustavuutta pohtiessa on hyvä pitää mielessä Oulun kaupunginkin edellä esille nostama lapsen ja oppimisen ensisijaisuus.

Tilan ja sen varustusten suunnittelulla voidaan kiinnittää toimintoja tiettyihin paikkoihin, erotella ja yhdistellä ryhmiä sekä yksilöitä. Tila toimii kehyksinä tilanteille, vuorovaikutukselle ja toimijoille (Lehtinen 2000, 32). Tilan laadukas jäsenely ja muuntojoustavuus mahdollistavat erilaisten pedagogisten tapahtumien luomisen. Tilat voivat toimia inspiraation lähteenä varhaiskasvatuksen ammattilaisillekin (ks. esim. Lindberg 2014, 242).

”Tilat saavat myös erilaisia diskursiivisia muotoja. Niihin sisältyy erilaisia sääntöjä ja oletuksia tilojen käytöstä, käyttäjien asemista ja tilaan mahdollisesti sisältyvistä hierarkisista suhteista. Tilallisesti tuotetut asemat kytkeytyvät toisiinsa ja muodostavat keskinäisten riippuvuussuhteiden kudelmia” (Lehtinen 2000, 32).

Tilasuunnittelulla otetaan kantaa myös ryhmiin ja niiden järjestymiseen, vaikkakin suurelta osin asia on päinvastoin, eli ryhmäkokoihin liittyvät säädökset sanelevat ryhmien tilojen suunnittelua. Tila toimii joka tapauksessa valitun pedagogisen linjan mahdollistajana. Tilojen joustavaan käyttöön

liittyen on helposti löydettävissä kaksi eri tavoin ajattelevaa kasvatustieteilijöiden koulukuntaa.

Ensimmäistä edustavat tutkijat, jotka näkevät erityisen joustavien ryhmien ja ryhmätilojen hyödyt suurempina, kuin haitat. Esimerkkinä muuntojoustavasta mallista norjalaisissa päiväkodeissa on hyvin pitkälti siirrytty käyttämään joustavia varhaiskasvatustyöympäristöjä, joissa varsinaisista kotiryhmistä on luovuttu ja on siirrytty käyttämään enemmän yhteisiä tiloja, joita käyttötarpeen mukaan muunnellaan kulloisiinkin tarpeisiin sopiviksi (Kjørholt & Tingstad 2007, 179). Sen sijaan, että suunniteltaisiin yksiköiden ympärille, niissä on muuntojoustavuutta korostaen enemmän yhteisiä tiloja ja ryhmätiloina pienempiä pesätiloja, jotka on tarkoitettu erityis- ja perusryhmiä varten (Kjørholt & Tingstad 2007, 179). Ratkaisumallissa suuret yhteiset tilat ajatellaan jaettaviksi niin, että niistä voidaan tarvittaessa jakaa ryhmälle pienempi alue.

Norjalaisen tutkimuksen mukaan lapset löytävät turvallisen paikkansa myös monimuotoisissa tiloissa. Niissä tiloja voidaan rajata suurempiin huoneisiin mm. matoilla ja liikuteltavilla huonekaluilla, tai esimerkiksi metsäiseksi ympäristöksi erilaisilla luontoa jäljittelevillä elementeillä (Høyland & Hansen 2012; Lindberg 2014, 220). Logiikan mukaan on parempi, että 35 lasta jakaa kuusi aikuista, kuin perinteisen mallin mukaisesti 18 lasta jakaisi kolme aikuista (Kjørholt & Tingstad 2007, 176). Toinen argumentti mallin puolesta on, että se mahdollistaa varhaiskasvatushenkilöstölle joustavamman toiminnan heidän jakaessaan lapsia ryhmiin (Kjørholt & Tingstad 2007, 180).

Samat tahot argumentoivat myös, että kun tilat ovat joustavimmat, vastaavat ne paremmin tarpeisiin joustavammista tiloista tilanteessa, jossa vanhempien vapaus päivähoitoaikojen suhteen on lisääntynyt. Ajatusmalli perustuu päämäärään lisääntyneestä yksilönvapaudesta ja suuremman valinnanvapauden antamisesta lapsille (Kjørholt & Tingstad 2007, 176).

Ongelmana edellä mainitussa mallissa nähdään muun muassa, että yhteydenpidon vanhempien ja päiväkodin välillä on nähty hieman hankaloituvan, sillä ryhmätilojen eteiset ovat perinteisesti olleet paikkoja, joissa vanhemmat ja päiväkodin henkilökunta ovat voineet pysähtyä keskustelemaan. Norjassa eräässä tutkimuksessa käsiteltyjen uusien päiväkotien eteiset olivat tuomittu henkilökunnan toimesta liian pieniksi (Kjørholt & Tingstad 2007, 183).

Tämän lisäksi, vaikka isossa ryhmässä lapsi-aikuinen suhdeluku pysyisikin sallitun rajoissa, tärkeintä on kuitenkin lapsen henkilökohtainen kokemus. Lapsi joutuu suuressa ryhmässä muodostamaan suhteen esimerkiksi 34 muuhun lapseen ja kuuteen aikuiseen. Tällainen suuri ryhmä rasittaa luonnollisesti aikuisiäkin (Kalliala 2012, 157). Erityisesti nuorimmat lapset ja heidän aivojensa kehitys ovat alttiita suurten ryhmien aiheuttamalle stressille (Siren-Tiusanen 2002, 24-25). Alle kolmevuotiaiden hermojärjestelmän toimintaa leimaa kehityksen keskeneräisyyteen liittyvä lyhytjänteisyys ja herkkä väsyvyys (Siren-Tiusanen 2002, 25).

Tilasuunnittelun kannalta suurissa ryhmissä haasteeksi nousee akustiikan hallinta ja erilaisten ryhmätyöskentelymahdollisuuksien hallittu järjestäminen. Esimerkiksi sanomalehti Kalevasta on voinut lukea, kuinka päiväkotien työntekijöiden kuuloa on täytynyt suojata korvatulpilla. (Kaleva 2017, 10)

Ryhmän koko ja koostumus merkitsevät erityisen paljon vapaan ja ohjatun toiminnan tilanteissa. Usein onnistunut leikki vaatii ryhmän jakamista. Pienessä ryhmässä lapset kykenevät keskittymään leikkiin paremmin ja rakentamaan keskinäissuhteitaan helpommin. Myös kasvattaja pystyy seuraamaan pienessä ryhmässä yksittäisten lasten leikkiä ja tarpeen tullen ohjaamaan sitä (Helenius & Mäntynen 2002, 154). Juhlia, kuten syntymäpäiviä taas on mieluisaa viettää yhdessä koko ryhmän kanssa. Samoin koko ryhmän yhteinen musiikkihetki voi olla lapsille päivän kohokohta. (Kalliala 2012, 165). Lasten kehitystaso ja sen huomioon ottaminen asettavat loppuviimein vaatimuksensa ryhmäkojen suuruudelle ja leikkivälineille, sekä ympäristölle (Mäntynen 1997, 49).

Muuntojoustavuudessa ja yleispätevytydessä on tärkeää muistaa, että tiloissa säilyisi ainutlaatuisuuden ja oman paikan tunne. Yksilöidyt ympäristöt lisäävät lasten kuuluvuuden tunnetta. Muutosnäkökulman mahdollistaminen tarkoittaa myös sitä, että lasten täytyy pystyä osallistua tilojen muotoiluun ja ympäristön muotoiluun tulee olla lapsia ja aikuisia yhdistävää toimintaa (Lindberg 2014, 242).

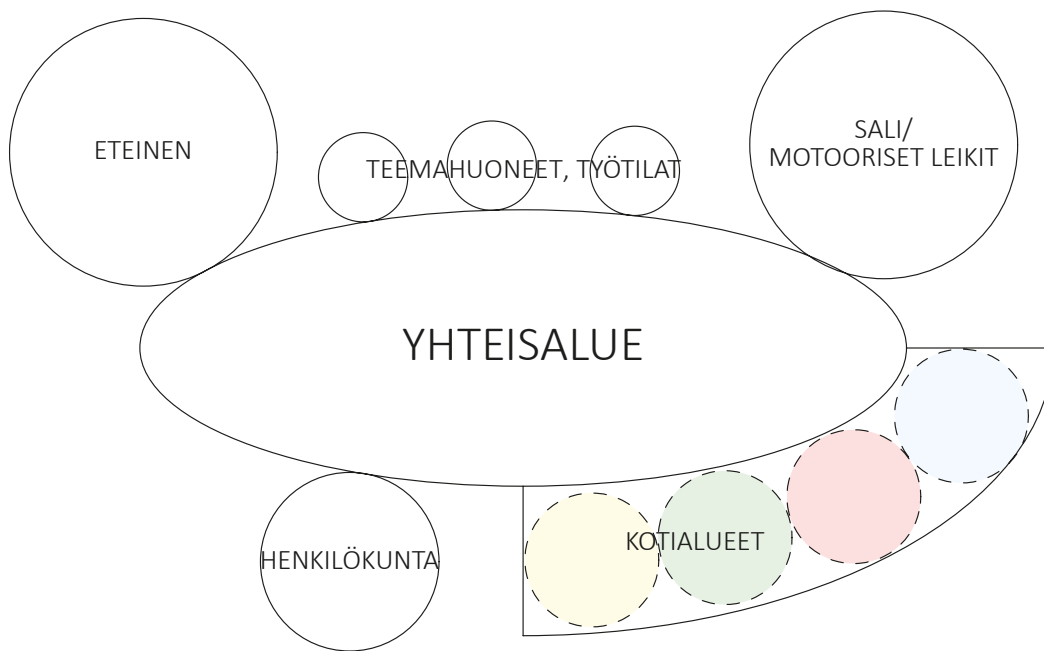
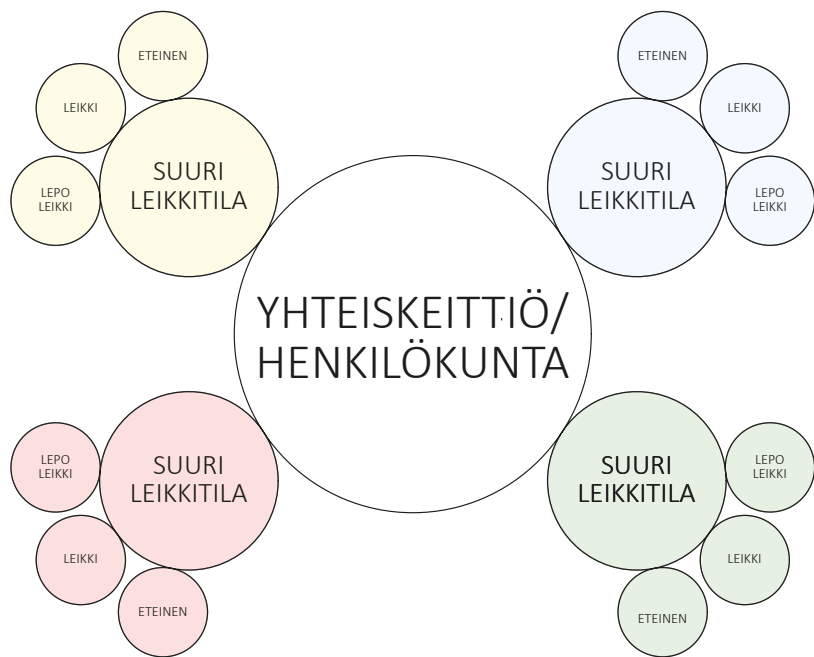
Suomessa tilojen kokoa päiväkodeissa säädellään myös normeilla. Puhutaan ns. tilapaikkaluvusta tai –määrästä. Palaan tilapaikkalukuihin ja suunnittelijan ohjeistuksiin myöhemmin tarkemmin. Tilapaikkaluvut ja –normit eivät tarkoita, etteikö Suomeenkin voisi rakentaa hyvin joustavia päiväkotirakennuksia. Tilojen joustavuuden suhteen Suomessakin on nähty paljon myös joustavan mallin mukaisia päiväkoteja. Myös RT-kortin RT 96-11003 ohjeistuksessa löytyy vaihtoehto joustavan mallin päiväkodista.

Kuva 13.
Kaavio ryhmäkeskeisen ja joustavan tilankäytön päiväkodeista.

Perinteisen mallin päiväkodissa ryhmillä on suuret omat tilat.

Joustavan mallin päiväkodissa ryhmän omat tilat ovat kutistuneet pieniksi pesäalueiksi ja yhteiset tilat saavat suuremman roolin.

Kaavio pohjautuu norjalaisraportin kaavioon. (Storbysamarbeidet i barnehagesektoren 2003:25).

2.1.7 SUOMALAISISTA PÄIVÄKO- DEISTA

Suomalainen opetustyö on saavuttanut maailmalla esimerkin aseman. (Ks. esim. YLE Uutiset 2007; Kaleva 2007). Oman osansa kunniaa voi aivan hyvin ottaa myös varhaiskasvatus, sillä se hän luo pohjaa ala- ja yläkouluissa tehtävälle työlle.

Myös suomalaisia päiväkotirakennuksia ja niiden ympäristöjä pidetään korkealaatuisina. (STM 2001; Lindberg 2014, 51-52, OECD 2011). Kasvatustieteilijä, filosofian tohtori Päivi Lindbergin havaintojen mukaan päiväkodeista on havaittavissa tietynlainen yleisesti toistuva perusrakenne, typologia (Lindberg 2014, 52-54). Typologia heijastelee pedagogisia tavoitteita ja toimintatapoja, sekä Suomessa päiväkodille asetettuja vaatimuksia.

Typologian syntymiseen on osaltaan vaikuttanut myös vahvasti käytössä oleva RT-kortisto, jossa on ohjeita tilojen mitoituksiin, tilojen erityispiirteisiin ja muihin suunnittelutyötä helpottaviin seikkoihin liittyen. RT-kortisto on eräänlainen suunnittelijan käsikirja. RT-kortissa RT 96-11003 Päiväkotien suunnittelu kerrotaan päiväkodeihin liittyvät normit ja säädökset, sekä esitetään hyvään päiväkotirakennukseen tähtääviä suunnittelutyön apuvälineitä ja ohjeistuksia. Ohjekortissa ohjeistetaan niin parkkipaikkojen määräästä (1ap/200kem²), lasten piha-alueen koosta (20m²/tilapaikka), kuin ulkoalueen aidan rakojen maksimileveydestä (45mm) (RT 96-11003 2010, 27). Ohjekortisto ohjaa siis hyvinkin tarkkaan suunnittelutyötä ja asettaa sille omat raaminsa.

RT-kortin RT 96-11007 laatimisessa on ollut mukana arkkitehteja ja kasvatustieteiden ammattilaisia. Se on siis ohjeena yleispätevä. Kortti on kuitenkin ohjeistoltaan rajallinen ja tiukasti rajattu, sen koko on vain 28 sivua lähteineen. On selvää, ettei siihen mahdu aivan kaikki, mitä pedagogia tai lasten leikki tarvitsisivat ympäristöltään, vaan

paljon jää suunnittelijan ja muiden suunnitteluun osallistuvien osapuolten taitojen varaan. Toisaalta on huomattava, että juuri napakkuutensa ansiosta ohjekortti tulee todennäköisesti paremmin ja laajemmin huomioituksi suunnittelussa. Edelleen suunnitteluun osallistuu sen eri vaiheissa useita eri suunnittelijoita ja muita asiantuntijoita, mikä mahdollistaa useiden eri näkökulmien huomioituksi tulemisen.

Suomalaisten päiväkotien typologia:

1. Tilojen suunnittelu perustuu erillisiin lapsiryhmiin. Lapset ovat ryhmän sisällä usein saman ikäisiä. Jokaisella ryhmällä on tavallisesti kaksi huonetta. Toisessa huoneessa on pöytiä ja tuoleja esimerkiksi ruokailua varten, toisessa vuoteita päiväunia varten. Molempia huoneita käytetään leikkiin toiminnan niin sallissa.
2. Kahdella ryhmällä on yleensä yhteinen eteinen, nk. kuraeteinen. (Tilassa on koukut ja hyllyt lasten ulko- ja vaihtovaatteille). Sen yhteydessä ovat myös wc:t ja kylpyhuoneet. Joissakin erittäin hyvin varustelluissa päiväkodeissa jokaisella ryhmällä on omat eteisensä.
3. Päiväkodit sisältävät myös monia tiloja pienten ryhmien toimintaan. Yleisesti kaikki ryhmät jakavat nämä tilat yhteisesti. Näihin tiloihin kuuluu yleensä pieni keittiö kokkaustaitojen harjoitteluun ja kotileikkeihin, tilaa erilaiselle toiminnalle (hiekkaleikit, vesileikit, puutyöt..), tai tiloja erityisiä tarpeita, kuten puheterapiaa varten. Usein näiden tilojen käyttötarkoitus jätetään auki tarjoten näin muuntojoustavuutta päivittäiseen toimintaan.
4. Päiväkodin tasosta ja koosta riippuen (erityisesti yli 60 lapsen päiväkodeilla) saattaa olla myös suuri Sali, jota voidaan käyttää liikuntaan, suuren lapsimäärän ohjattuun toimintaan, erilaisiin leikkeihin, tai juhliin.
5. Keskuksilla on keittiö, ainakin aterioiden lämmittämistä varten. Eli ns. jakelukeittiö.
6. Keskuksissa voi olla erilaisia sisäänkäyntiaulatiloja ja käytäviä joita voidaan myös käyttää päivittäiseen toimintaan. Arkkitehtipohjapiirroksissa näitä alueita ei ole yleensä laskettu mukaan aktiiviseen tilaohjelmaan ja tarjoavat siksi hieman lisätilaa lasten toiminnalle.
7. Day-care centre on suomeksi ”päiväkoti”. Sisustussuunnittelu päiväkodeissa pyrkii muistuttamaan kotia, tai ainakin heijastamaan rauhallista ja kodikasta tunnelmaa. Huonekalut ovat yleisesti suomalaista suunnittelutyötä, puuta ja lasten mittakaavassa. Värit ovat pehmeitä, usein synkkaavine mattoineen ja verhoineen ja joskus jopa pienet pöytäliinat sopivat väriteemaan.

(Lindberg 2014, 53-54).

3. PÄIVÄKOTIYMPÄRISTÖN SUUNNITTELU

Päiväkodin suunnittelu alkaa jo asemakaavavaiheessa, jolloin sille valitaan sijainti ja määritellään sopiva tontti. Asemakaavavaiheessa luodaan reunaehdot päiväkodin ympäristölle. Jo asemakaavavaiheessa määritellään muun muassa päiväkodin saavutettavuus, osin suhde ympäristöön ja ympäröivään luontoon. Asemakaavavaiheessa määritellään päälinjat myös yhteistoiminnalle ympäröivän alueen kanssa. (RT 96-11003 2010, 4).

Tarveselvitysvaiheessa suunnittelu jatkuu päivähoidosta vastaavan tahon, yleensä kunnan sosiaali- tai opetustoimen toimesta yhdessä tila- tai teknisen toimen kanssa. Apuna voidaan käyttää tarvittaessa myös ulkopuolisia konsultteja. Tässä vaiheessa selvitetään väestöennustetta apuna käyttäen tarpeet tilojen suhteen, hahmotellaan yksiköiden sijoittumista alueella ja mahdollisesti päivähoidon jakamista eri yksiköihin tai eri alueiden kesken. (RT 96-11003 2010, 4).

Seuraavaksi suunnittelussa edetään hankesuunnitteluvaiheeseen. Hankesuunnitteluvaiheessa tehdään suurimmat linjavalinnat, kuten mitä tehdään, minne tehdään, milloin tehdään ja kuinka kalliiksi projekti voi muodostua. Tässä vaiheessa on kuitenkin tärkeää muistaa jättää liikkumavara varsinaiseen rakennussuunnitteluvaiheeseen. Esimerkiksi erilaisten ratkaisumallien, kuten joustavan ja perinteisen päiväkotimallin välille kannattaa jättää vielä valinta niin sanotusti auki. (RT 96-11003 2010, 4). On oleellista selvittää ensin tarkasti käyttäjien tarpeet ja vasta sen jälkeen tehdä johtopäätöksiä ja valintoja tilojen suunnittelussa. (Hershberger R. 2002, 300). Usein päiväkodin varsinainen käyttäjä, eli tuleva henkilökunta,

on tiedossa aikaisintaan vasta rakennussuunnitteluvaiheessa. Kustannustavoitteita laatiessa tulisi huomioida myös pyrkimys inhimilliseen ympäristöön ja lapselle sopivaan mittakaavaan. Edellä mainitut tavoitteet tulisi myös kirjata hankesuunnitelmaan. (RT 96-11003 2010, 4).

Viimeisenä, ennen rakentamista siirrytään ns. toteutussuunnitteluvaiheeseen. Toteutussuunnittelu alkaa yleensä valitun rakennustontin inventoinnilla ja erilaisten vaihtoehtojen laatimisella, vertailulla ja tutkimisella. Tässä vaiheessa laaditaan myös toteutussuunnitelmat. (RT 96-11003 2010, 5). Toteutussuunnittelussa vaikutetaan tilojen muodostumiseen, luonteeseen, materiaali- ja kalustevalintoihin, eli yleistäen kaikkeen konkreettiseen mikä lasten tulevassa ympäristössä näkyy ja vaikuttaa lasten mahdollisuuksiin laadukkaaseen lapsuuteen ja vuorovaikutukseen toistensa ja aikuisten kanssa. Vaikka päiväkotien suunnittelussa on aikojen saatossa nähty innovatiivisia ratkaisuja, ovat ympäristöt edelleen kuitenkin keskenään hyvin samankaltaisia noudattaen Sosiaalivaltion ohjeistusta (RT 96-11003 2010, 1). Niissä ohjeistuksissa on tarve päivittämiseksi vastaamaan nykypäivän tarpeita ja vaatimuksia, sekä käsityksiä liittyen lapsuuteen (RT 96-11003 2010, 1). Suurimpia muutoksia ovat käsitykset lapsesta toimijana. Sen sijaan, että nähtäisiin lapsi objektina, hoidon kohteena, hänet nähdään subjektiivisena oppijana. Nyt painotetaan lapsen omaa kokemusta, oppimista tekemisen kautta ja osallistumista häntä itseään koskeviin päätöksiin. (ks. esim. Kjørholt & Tingstad 2007, 180; RT 96-11003 2010, 1; Opetushallitus 2016, 18, 31).

3.1 VARHAISKASVATUS RT-KORTISTON OHJEISSA

”RT-kortisto” käsittää lukemattoman määrän eri tiloihin, rakennustyyppeihin, tilanteisiin ja huoneisiin liittyviä ohjeistuksia. Ohjekorteissa tieto on koottuna ja esitetty arkkitehdeille oleellisessa muodossa. Tästä johtuen ohjekortisto usein myös hyvin paljolti ohjaa päiväkotienkin suunnittelua ja määrittelee osaltaan suomalaisten päiväkotien luonnetta.

RT-korttien ohjeita lukevat muutkin rakennus- ja suunnitteluprojekteihin osallistuvat osapuolet ja yleensä valitut suuntalinjat pohjautuvat tavalla tai toisella rt-korttien ohjeisiin. RT-kortin merkittävän aseman vuoksi on mielestäni tärkeää tarkastella, kuinka se suhtautuu aiemmin esittämiini teemoihin.

3.1.1 HYVÄN VARHAISKASVATUKSEN TILAT

RT-ohjekortissa ”esitetään päiväkotirakennukselle ja sen tontille asetettavia tavoitteita ja suunnittelun, sekä mitoituksen lähtökohtia” (RT 96-11003 2010). Se pohjautuu pitkälti Sosiaali- ja terveysministeriön ohjeisiin päivähoidon järjestämisestä, sekä nykyisin kunnissa vallalla olevan käytännön mukaisiin suosituksiin perusmitoituksesta. (ibid.). On kiinnostavaa verrata, kuinka arkkitehtien suunnitteluun vahvasti vaikuttava ohjekortti suhtautuu lasten leikkiin ja omaehtoiseen toimintaan yleensä.

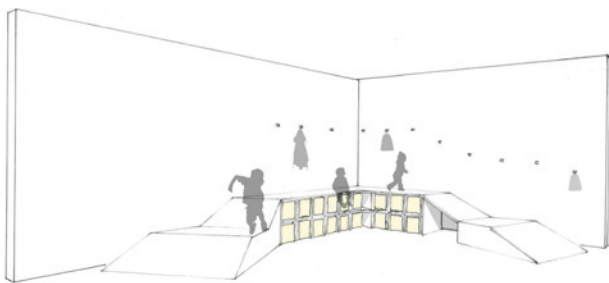
Ohjekortti ohjeistaa hyvin, että tilat täytyisi suunnitella siten, että ne mahdollistavat

tulevaisuudessa muuttuvan toiminnan ja tilojen soveltavan käytön (RT 96-11003 2010, 6). On tärkeää, ettei lukita koko ympäristöä yhden pedagogisen ajatuksen ympärille niin, että sitä olisi jatkossa mahdotonta käyttää, tai muuttaa niin että se mahdollistaisi sen käyttämisen toisella tavalla, kuin on alun perin ajateltu. Herkimmin päiväkodin tilojen käyttöä saattavat muuttaa vaihtuvat ryhmäkoot. Tällöin on hyvä, että tilat mahdollistaisivatkin monen kokoisten ryhmien toiminnan ja tarvittaessa ryhmien jakamisen pienempiin osiin. (RT 96-11003 2010, 6). Uuden päiväkodin tilamitoitusta määrää pitkälti nk. tilapaikkaluku, eli luku joka ilmoittaa päiväkodissa samanaikaisesti olevien lasten määrän (ibid.). Yleisesti ryhmäkooksi on ajateltu ryhmiä, joissa lapsia on kolmen kasvatushenkilön suhdelukua vastaava määrä. Pyrkimys kuitenkin olisi, että ryhmäkoot pienenisivät vastaamaan esimerkiksi kahden kasvatushenkilön suhdelukua vastaavaksi määräksi.

Alle kolmevuotiailla suhdeluku määrittää pienemmän ryhmäkoon, kuin sitä vanhemmilla lapsilla. Liikkumaan opettelevat lapset tarvitsevatkin enemmän tilaa kotialueillaan, kuin vanhemmat lapset, jotka voivat hyödyntää paremmin yhteisiä tiloja. Ryhmätilat suunnitellaan kuitenkin nykyään yleensä samankokoisiksi siin, että eri ikäryhmät voivat käyttää samoja tiloja. Suurempi tila pienemmille lapsille turvataan rajaamalla ryhmäkokoja 3-6 vuotiaiden ryhmiä pienemmiksi. (RT 96-11003 2010, 12).

Tilakohtaiset hyötyalat eri ryhmämäärille päiväkodeissa, joissa suurin osa tiloista on yhteiskäytössä.					
Lapsia maksimissaan	Toimintatilat				
	Kotipesä	Yhteistilat	Sali	Yht.	hy-m ² /tilapaikka
14	28	40	30	98	7,0
21	40	70	37	147	7,0
28	53	103	40	196	7,0
42	80	170	44	294	7,0
63	120	260	63	443	7,0
84	160	344	84	588	7,0
105	200	430	100	735	7,0

Kuva 14.
Esimerkki tilakohtaisista pinta-aloista lapsiluvun mukaan jaoteltuna RT-kortissa.
(RT 96-11003 2010, 12).

Kuva 15. Oikean kokoisilla kalusteilla ja kiinteillä elementeillä kannustetaan lasta itsenäiseen, aktiiviseen ja omaehtoiseen toimintaan.

Sisäympäristössään lasten liikunnallisia leikkejä voi tukea korkeusvaihteluilla ja kaltevilla pinnoilla.

Tarchoissa mitoitushjeissa ja ryhmäkoosta johdetuilla pinta-alamääritelmillä varmistetaan tilavuudeltaan riittävät tilat varhaiskasvatusta varten. Kyseisillä luvuilla rajataan säästämisen paine tietyn minimitaso yläpuolelle, jolloin säästämällä ei voida aiheuttaa liian suurta tuhoa päiväkotiympäristöille. Ohjeellisilla pinta-aloilla helpotetaan myös suunnittelijan työtä rakennuksen luonnosteluvaiheessa, jolloin hänellä on nopeasti suuntaa antavat luvut saatavilla. Suunnittelussa on hyvä katsoa kuitenkin lukujen taakse ja varautua tarvittavissa määrin tulevaisuuden muutoksiin ryhmäkokojen tai ryhmien muuttumisen suhteen. Rakennuksen on hyvä mahdollistaa tilojen muuttaminen muuttuvien ohjeistusten mukaisiksi.

Riskinä kuitenkin on, että suunnittelijan huomio siirtyy oleellisesta, eli lapsen ja varhaiskasvatuksen maailmasta kohti lukuja ja tehokasta, monotonista pohjapiirustustyöskentelyä. Ohjekorttia lukevat lisäksi kuntien virkamiehet, tilaajat ja muut rakentamisen osapuolet, toivottavasti mukaan lukien rakennuttajatkin, joten on tärkeää että huomio kiinnittyisi ehdottomasti toivottuihin asioihin sen sijaan, että keskusteltaisiin koko ajan vain mahdollisimman pienestä rahamäärästä ja mahdollisimman suuresta ryhmäkoosta. Olisiko lukujen painottamiselle mahdollista löytää vaihtoehtoisia keinoja, jolla varmistettaisiin riittävän laadukas varhaiskasvatusympäristö ja huomio saataisiin pidettyä toiminnassa ja sen mahdollistamisessa?

3.1.2 LAPSEN NÄKÖKULMA

Rakennustiedon ohjekortissa todetaan niin ikään, että lapsilla on oltava mahdollisuus osallistua tilojen ja välineiden suunnitteluun osana päivähoiton toiminnallisten sisältöjen ja teemojen toteuttamista (RT 96-11003 2010, 7). Lasten tulisi voida vaikuttaa ympäristöön jo pelkästään sen vuoksi, että päiväkotia on kodin ohella useille lapsille hyvin

tärkeä elinympäristö, jossa vietetään suuri osa päivästä (RT 96-11003 2010, 7). Lapsen tapa kokea ympäristöään ja itsensä osana sitä tulee olla suunnittelun tärkeimpiä lähtökohtia (RT 96-11003 2010, 8). Päämäärä voidaan saavuttaa parhaimmin kuulemalla lapsia itseään ja liittämällä heidät mukaan suunnitteluun. Lapset tietävät parhaimmin, mitä he ajattelevat ympäristöstään ja mihin asioihin he kiinnittävät huomionsa ympäristössä toimiessaan. Päiväkotia suunniteltaessa asiantuntijalausuntojen ohella yhtä tärkeä painoarvo tulisi olla lasten puheenvuoroilla.

Toinen tärkeä huomio ohjekortissa on lapsen mitattavaa. (RT 96-11003 2010, 7) Lasten silmät ovat eri korkeudella, kuin aikuisten ja siksi huomio kiinnittyy eri asioihin ja samat asiat näyttävät erilaisilta (RT 96-11003 2010, 7-9). Oikean kokoisilla kalusteilla ja kiinteillä elementeillä kannustetaan lasta itsenäiseen, aktiiviseen ja omaehtoiseen toimintaan päiväkotiympäristössä. (RT 96-11003 2010, 21). Ohjekortissa kehoitetaan yksityiskohtaisesti sijoittamaan lasten oleskelutiloihin tarpeen mukaan kiinnityspintoja, peilejä, ripustusjärjestelmiä ja avohyllyjä (RT 96-11003 2010, 22). Elementit ohjeistetaan sijoittamaan lasten ulottuville, sopivalle korkeudelle.

Naulakoista mainitaan, että ne tulisi suunnitella niin, ettei niihin törmääminen tai niiden kaatuminen aiheuttaisi turvariskiä (RT 96-11003 2010, 15). Osa päiväkodin wc- ja pesutiloista tulisi puolestaan ohjeistuksen mukaan suunnitella pienimpien lasten tarpeet huomioiden (RT 96-11003 2010, 15).

Monissa ympäristön elementeissä ja tiloissa ohjeistetaan toimimaan juuri lapsen edun mukaisesti. Usein esitettyä mitoitusta tai ohjeistusta on perusteltu myös lapsen mittakaavalla, lapsen edulla tai lapsen toiminnalla. On hyvä, että suunnittelijalle muistutetaan toistuvasti päiväkotisuunnittelun tärkeimmistä, lapsesta.

Edelleen on mainittu usein tarkat mitoitushjeet hyvän ja toimivan ympäristön aikaan saamiseksi. Esimerkiksi naulakoista ohjeistetaan vaatetangon pituudesta, kenkähyllyn leveydestä jokaisen lapsen kohdalla, kuivauskaappien mitoituksesta ja eri elementtien käyttötarkoituksesta. Kerrotaan myös mm. ripustuskoukkuja varten tarvittavan kurahousuille 1000mm/21 tilapaikkaa kohden (RT 96-11003 2010, 15). Suunnittelijalla, rakennuttajalla tai rakennusurakkaa hoitavalla henkilöllä ei välttämättä ole omakohtaista kokemusta päiväkodin arjesta, joten on hyvä että kerrotaan vaadittavat asiat toimivan arjen saavuttamiseksi. Haasteena on kuitenkin, ettei huomio kiinnittyisi liikaa teknisiin asioihin muiden jopa tärkeämpien oppimisympäristön laatua parantavien asioiden kustannuksella. Etenkin jos kyseessä on lapsille harvemmin suunnitteleva henkilö, on helposti vaarana että hän takertuu helposti suunnitelmiin siirrettäviin numeroihin sen sijaan, että sisäistää tautalla vaikuttavia periaatteita ja tavoitteita.

On toki oikeutettua olettaa, että korttia lukee tilasuunnittelun ammattilainen, jonka ammattitaitoa on juuri erilaisten tilojen ja tanko- tai hyllymetrien yhteensovittaminen mielekkääksi kokonaisuudeksi unohtamatta tilan arkkitehtonisia ja toiminnallisia tavoitteita.

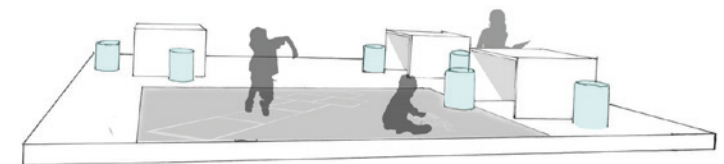
Tarjoumat- Mitä ympäristö tarjoaa lapselle?

Tarjoumien suhteen Rakennustiedon ohjekortti pysyttelee paljolti yleisellä tasolla jättämällä

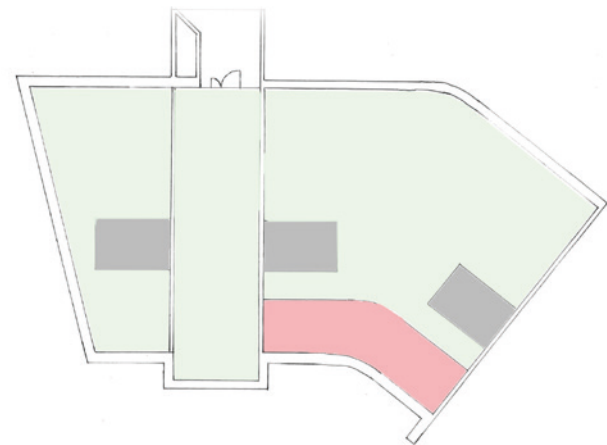
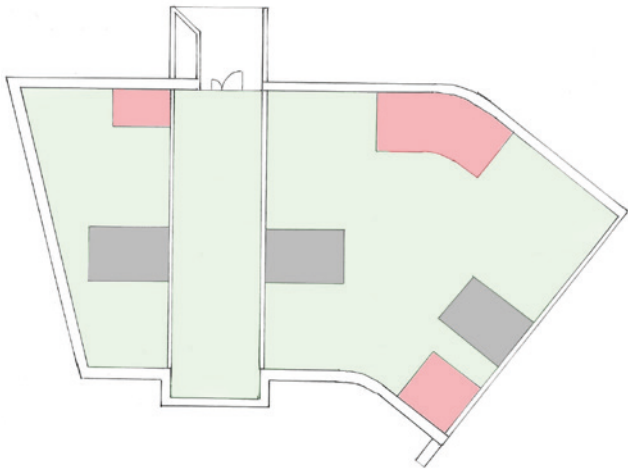
konkreettisille esimerkeille vähemmän painoarvoa. Viihtyisyys – alaotsikon alla mainitaan yleisesti, että innostavuus ja elämyksellisyys ovat tärkeitä laatutekijöitä päiväkodissa. Kerrotaan, että lapsi kaipaa jännittäväksi koettavien paikkojen tuomia elämyksiä. Mainitaan edelleen yleisesti, että mittakaavallisella vaihtelulla saadaan aikaan tilaan elämyksellisyyttä. (RT 96-11003 2010, 7). Työkaluiksi annetaan myös luonnonolosuhteiden hyödyntäminen, väri- ja materiaalivalinnat ja toiminnan vaatimuksista tinkimättömyys (RT 96-11003 2010, 8). Mainitaan myös, että kontrasteja käytämällä ja eri aistihavaintoja yhdistelemällä saadaan tila elämään (RT 96-11003 2010, 9). Sen voidaan ajatella tarkoittavan, että tila sisältäisi tällöin enemmän tarjoumia lapselle.

Pihan kohdalla viitataan tarjoumiin mainittaessa esimerkiksi, että ”pihan tulee tarjota mahdollisuuksia ja houkutella myös muihin kuin liikunnallisiin leikkeihin” tai ”Materiaaleilla, kasvillisuudella ja tilanmuodostuksella voidaan kannustaa mielikuvitusta vaativiin ja luovuutta kehittäviin leikkeihin”. (RT 96-11003 2010, 26). Maininta jää kuitenkin hieman yleiseksi ja asiaan perehtymätön ei välttämättä osaa kytkeä ajatuksissaan yhteen ympäristön tarjoumia ja lasten leikin luonnetta. Ilmeisesti on oletettu, että suunnittelija tai asiantuntija poimii tästä sanat mielikuvitukseen kannustaminen tai luovuutta kehittävät leikit. Hän kuitenkin voi eksyä ratkaisuilleen tavoitellusta päämäärästä luomalla ”Teddykarhu-ovenkahvoja” (Lindberg 2014, 46). Olisi hyvä hieman tarkemmin avata ohjeistussakin, mihin kulloisellakin ohjeistuksella pyritään.

Hieman yksityiskohtaisempia vihjeitä tarjotaankin tilasuunnittelua yleisesti ohjaavassa kappaleessa, kun esimerkkinä ehdotetaan liikennetilojen jäsentämistä poluiksi ja aukioiksi (RT 96-11003 2010, 9).

Kuva 16.
Kun kalustus on sijoitettu tilan laitamille, jää tilaa leikille.
Lattiaa voidaan hyödyntää esimerkiksi lasten piirtoalueena. Näin sisustus kannustaa lasta leikkiin.

Kuva 17.
Hajautetussa ratkaisussa lapsilta kielletyt tilat eivät muodosta suurta läpäisemätöntä massaa, mutta kieltoja esiintyy joka puolella.

Keskitettyssä ratkaisussa kielletty alue muodostaa suuren läpipääsemättömän massan. Käytännössä kielletty alue näyttyy lapselle vain yhtenä seinänä, jonka ovet on suljettu.

Kaavioiden inspiraatio toteutetusta suunnitelmasta:
Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit

Yksityiskohtainen suunta jatkuu sivulla 14, kun mainitaan, että käytävä- ja liikennetilat voivat toimia peli- ja leikkitilojen jatkeena, jolloin niiden seinille voisi sijoittaa kiipeilyyn tarkoitettuja elementtejä, kiinnityspintaa ja mahdollistaa (tai maallata suunnitellusti) leikkiruutujen ja autoratamerkitöjen maalaamisen (RT 96-11003 2010, 14). Ehkä konkreettisin ohjeistus on kuitenkin maininta siitä, kuinka erilaiset pehmeät kalusteet, kuten patjat ja säkkituolit ovat osoittautuneet monikäyttöisiksi leikeissä (RT 96-11003 2010, 21). Se antaa selkeän vihjeen suunnittelijalle, mitä tulisi suosia, jotta leikkivällä lapsella olisi enemmän tarjoutumia mielekkään leikin kehittämiseksi.

Tarjoumiin hieman kaksijakoisesti vaikuttaa ohjeistus säilytyskalusteiden mitoituksesta. Ne ohjeistetaan mitoittavan aikuisille sopiviksi, mikä vähentää tarjoumien määrää lapsille. Samaan lauseeseen kuitenkin todetaan, että lasten tulisi kuitenkin pystyä käyttämään osaa niistä omaehtoisesti. (RT 96-11003 2010, 21). Säilytyskalusteiden mitoitus tuo näin etemme esimerkin ristiriidasta aikuisten työergonomian ja lasten omaehtoisen leikin ihanteiden välillä: Toisaalta lasten tulisi voida itsekseen tutkia ja liikkua perehtyäkseen ympäristöönsä ja kehittääkseen tarkoituksia ympäristölleen (Lindberg 2014, 105-106), toisaalta aikuiset tarvitsevat ergonomiset tilat, jotta jaksaisivat työssään paremmin.

Edellä mainittu ristiriita on yksi useista tilanteista, joissa loppuvaiheissa suunnittelija tekee ratkaisun, kumpaa kokee tärkeämmäksi painottaa suunnitelmissaan. Siksi olisikin erittäin tärkeää, että hänen huomionsa pysyisi yksiselitteisesti laadukkaan leikki- ja pedagogiympäristön luomisessa sen sijaan, että hän mitoituslomassa tulisi huomaamattaan valinneeksi painopisteet ja suunnat linjat tulevalle varhaiskasvatusympäristölle. Yhtä oleellista olisi samasta syystä myös se, että suunnittelijalle kerrottaisiin ohjeistuksen ohessa, mihin ohjeistuksella pyritään. Ohjekortin alussa

on yleisesti kerrottu päivähoitosta ja sen tavoitteista. Epäilen, että kuitenkin usein päiväkodin suunnittelua aloittava saattaa hypätä ensimmäiset kappaleet ohi ja suunnata suoraan esimerkiksi ryhmätiloja käsittelevään kappaleeseen luottaen, että projektissa mukana olevat varhaiskasvatuksen ammattilaiset huolehtivat pedagogian ja leikin tarpeista. Niin todennäköisesti onkin, mutta ongelma muodostuu siinä kohtaa, kun myös varhaiskasvatuksen ammattilainen odottaa arkkitehdin tietävän tilasuunnittelun asiat eikä siksi perehdy niihin välttämättömästi enempää. Oman alansa ammattilaisena ei välttämättä muista kertoa aivan perusasioita. Tietämysten väliin jää tällöin harmaa alue, joka saattaa jäädä vaille huomiota. Aikaan saadaan kyllä silti varmasti tarpeet tyydyttäviä ratkaisuja, mutta oikeasti luovat ja innovatiiviset ratkaisut jäänevät usein syntymättä ja ympäristön koko potentiaali hyödyntämättä.

Hierarkia

Hierarkia on Rakennustietosäätiön ohjekortissa hieman paremmin esillä. Onhan hierarkia yleisissäkin keskusteluissa hieman enemmän ollut esillä, kuin ympäristön viihtyisyys tai tarjoumat. Ohjekortissa todetaan hyvin ytimekkäästi, että ”Tilojen hierarkkisella jäsentymisellä ja hahmottumisella, alkaen oman ryhmähuoneen satunurkkauksesta, koko päiväkotiiin yhteistiloineen ja piha-alueineen, on vaikutusta lapsen tapaan liikkua ja löytää oma paikkansa” (RT 96-11003 2010, 9). Lauseeseen kiteytyy hyvin hierarkian madaltamisen tärkeys ja erityisesti se, kuinka jokaisella valinnalla voidaan vaikuttaa hierarkian madaltamiseksi.

Ohjeistusta lukevalle ei voi jäädä epäselväksi, että jokainen hänen toimensa joko syventää tai madaltaa hierarkiaa tulevassa varhaiskasvatusympäristössä. Hierarkian madaltamiseksi annetaan myös konkreettisia esimerkkejä, kuten päiväkodin yhteistilojen käyttämistä henkilökunnan neuvotteluihin tai henkilökunnan sosiaalitulojen hajajoittamista ryhmätulojen yhteyteen (RT 96-11003 2010, 19).

Pedagogisesta näkökulmasta tarkasteltuna hieman ristiriidassa hierarkian madaltamisen pyrkimysten kanssa puolestaan ovat useat konkreettiset ohjeistukset päiväkodin kiinto- ja irtokalusteiden suhteen. Tällaisia ovat ergonomisella työympäristöllä perusteltu ohjeistus, että suurimman osan kalustuksesta tulisi olla aikuisten mittakaavassa (ks. esim. RT 96-11003, 2010, 21; RT 96-11003 2010, 17), tai että osan ryhmähuoneiden kalusteista tulisi olla aikuisten kokoisia ja osan lasten kokoisia (RT 96-11003 2010, 16).

Toisaalla kuitenkin pehmennetään aikuisten mittakaavan vaatimuksia ehdottamalla esimerkiksi, että syöttötuolit voisivat olla korkeussäädettäviä, kuten myös työtasot (RT 96-11003 2010, 21). Tällöin jokainen voisi säätää ne omaan käyttöönsä sopivaksi. Myös ryhmähuoneen kalustuksen osalta todetaan, että kalusteet voivat olla myös korkeussäädettäviä (RT 96-11003 2010, 16). Aikuisten kalusteiden yhteyteen ehdotetaan hankittavaksi korotettuja tuoleja, jakkaroita ja astinlaujoja (RT 96-11003 2010, 21).

Toisaalla ohjeistetaan luomaan jopa täysin tasarvoista ympäristöä lasten ja aikuisten suhteen. Ryhmähuoneiden osalta todetaan, että säilytystilojen ja kalusteiden tulisi olla mittakaavaltaan sellaisia, että lapset voivat itse ottaa ja asettaa paikoilleen välineitä ja materiaaleja (RT 96-11003 2010, 16). Varastojen suhteen niiden lukitsemisen sijaan ehdotetaan, että niitä voitaisiin hyödyntää myös leikkilana esimerkiksi kotileikeissä.

Ohjekortissa toistuu usein vastakkainasettelu henkilökunnan ergonomian ja päiväkodin matalan hierarkian välillä. Usein ergonomia näyttää ajavan hieman abstraktimpien hierarkian madaltamisen tavoitteiden ohitse. Kertooko tilanne siitä, että aikuiskeskeisestä maailmasta ei päästetä täysin irti lasten valtakunnassa, päiväkodissakaan? Vai korostavatko ohjeistukset vain sitä, että päiväkotirakennuksessa joudutaan monien muiden kompromissien ohessa kompromisseihin myös aikuisten ja lasten etujen välillä?

Päiväkoti on työpaikka aikuisille ja on siksi täysin perusteltua kantaa huolta myös heidän ergonomiastaan. Edelleen se edistää myös lapsen etua välillisesti, sillä terveet ja hyvinvoivat varhaiskasvattajat jaksavat paremmin työssään ja jaksavat paremmin keskittyä lapsiin. Matalan hierarkian kannalta on myös suotavampaa, että aikuisille optimaalisesti mitoitettuja kalusteita on sijoitettuna ryhmätiloihin, kuin että suunnitellaan erillisiä taukotiloja. Tällöin aikuiset ovat samoissa tiloissa lasten kanssa, vaikkakaan eivät samalla korkeudella fyysisesti. Aikuisten läsnäolo on tärkeämpää, kuin tilojen näennäisen matala hierarkia, jossa korkeat elementit on siivottu pois lasten näköpiiristä.

Voisi kuitenkin olla syytä hieman enemmän nostaa ohjeistuksissa esille myös hierarkian näkökulmaa, jotta tarpeellisissa paikoissa suunnittelija osaisi kiinnittää huomiota ratkaisuihin, joilla madaltaa hierarkiaa. Esimerkiksi aiemmin mainittu vapaa liikkuvuus tilojen välillä madaltaa hierarkiaa (Lindberg 2014, 178) eikä todennäköisesti heikennä aikuisten työssä viihtymistä kovinkaan paljon. Vapaata liikkuvuutta voidaan tukea avoimilla, lasten mittakaavaan sopeutuvilla tiloilla ja mittasuhteilla, sekä lempeillä ja luonnollisen tuntuilla materiaaleilla.

3.1.3 HYVÄN LEIKIN MAHDOLLISTAMINEN SISÄ- JA ULKOTILOISSA

Lasta haastava fyysinen ympäristö

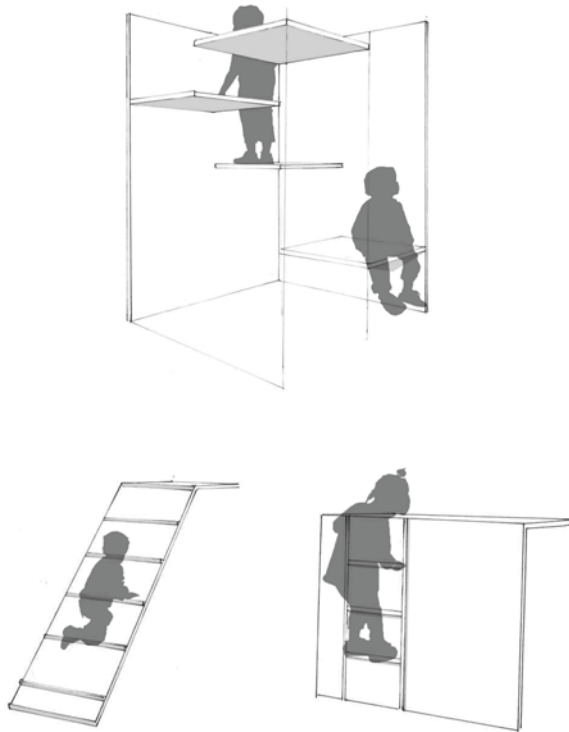
Tutkimukset osoittavat, että liikunnallisella aktiivisuudella on hyvin suuri merkitys lasten kehitykseen (Allas 1981, 69). Rakennustietosäätiön ohjekortti toteaaakin, että *”hyvin rakennettu ympäristö on viihtyisä ja kannustaa lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan sekä ilmaisemaan itseään monin eri tavoin”*. Tärkeänä päiväkotiympäristön laatutekijänä mainitaan myös innostavuus ja elämyksellisyys. Elämyksellisyyden luomiseksi keinovalikoimaan annetaan materiaalien, valon ja värien käyttö, sekä mittakaavalliset vaihtelut, sillä lapsi kaipaa myös jännittäviksi koettujen paikkojen tuomia elämyksiä. (RT 96-11003 2010, 7).

Ohjekortti yhtyy aiemmin esitettyihin näkemyksiin myös siitä, että lapsi kokee ympäristönsä kaikilla aisteilla, jotka täydentävät toistensa viestejä. Se ohjeistaakin, että eri aistihavaintoja yhdistämällä ja kontrasteja käyttämällä saadaan tila elämään. (RT 96-11003 2010, 9). Sen voidaan ymmärtää tarkoittavan myös sitä, että tila elää silloin, kun lapset nauttavat tilasta ja tuovat iloista elämää tiloihin. Keinovalikoimaan annetaan myös valon ja värien käyttö, tilalliset jatkumot ja jännitteet, näköyhteydet tilojen välillä, ääniympäristö ja erilaiset pinta- ja muotoratkaisut. Näiden kaikkien todetaan tuovan lapsen kokemusmaailmaan yllätyksellisyyttä ja virikkeisyyttä. (RT 96-11003 2010, 9).

Tilamitoitukseen liittyen kehoitetaan varaamaan suurempi ryhmätila pienille, alle 3-vuotiaille lapsille, sillä liikkumaan opettelevat pienemmät lapset tarvitsevat enemmän tilaa kotialueillaan kuin isommat lapset. Ohjeistuksen mukaan se ei kuitenkaan vaikuta suunnitteluun, sillä suurempi pinta-alan tarve turvataan pienemmällä ryhmäkoolla. (RT 96-11003 2010, 12). Mainintana se on kuitenkin tärkeä, sillä näin herätetään suunnittelijan huomio siihen, että pienet lapset tarvitsevat muita enemmän juoksentelu- ja muuta liikkumistilaa.

Aiemminkin viittaamani ehdotus käytävä- ja liikennetilojen käyttämisestä peli- ja leikkitilojen jatkeina on oiva lasten fyysisen ympäristön kannalta (RT 96-11003 2010, 14). Käytävät ja liikennetilat on suunniteltu liikkumiseen, joten niitä on luontevaa käyttää liikkuviin leikkeihinkin. Taitavalla suunnittelulla leikit saadaan painottumaan käytäväalueille, joissa ne eivät häiriinny esimerkiksi ruokailuhetkestä, eivätkä myöskään häiritse esimerkiksi toisten lasten ruokailua. Lasten toiminta tarvitsee selkeät rajat ja vapaan liikkumisen kyseisten rajojen sisällä, sillä jatkuva kieltojen ilmapiiri saa aikaan lapsessa epävarmuutta itseluottamuksen ja aloitteellisuuden suhteen (Allas 1981, 80). Se tarkoittaa tilojen suhteen selkeää jäsentelyä lapsille suotuisien ja epäsuotuisien tilojen suhteen. Leikin kannalta on turhauttavaa kohdata toistuvia kieltoja *”älä kiipeä sinne”*, tai *”sinne ei voi mennä”*.

Perinteisesti salitilan on ajateltu olevan päiväkodin liikuntaa mahdollistava tila. Sitä se toki onkin, mutta se toimii pääasiallisesti ohjatun liikunnan tilana. Tosin, mikäli päiväkodin tilat ovat joustavat, voivat lapset käyttää myös salia leikkeihinsä sen vapaana ollessa.

Kuva 18. Tilasta tai kerroksesta toiseen siirtyminen voi luoda tarjoumia lasten liikkuville leikeille ja liikunnalle. Tavalisesta poikkeavat, kiipeämiseen kannustavat elementit lisäävät monipuolisuutta ja toiminnallisuutta päiväkotiympäristöön.

Liian korkeat askelmat, rimoitettu ramppi ja sopivan korkeat tikapuut tekevät tilasta kiehtovan.

Salitilaa käytetään liikunnan lisäksi myös lauluun ja leikkiin, sekä yhteisiin juhliin (RT 96-11003 2010, 18). Salin tilantarpeeksi ilmoitetaan 1m² tilapaikkaa kohden, kuitenkin niin että vapaata liikuntatilaa olisi minimissään 6x6m. Sali voidaan ratkaista myös mahdollistamalla ryhmätilojen yhdistäminen yhdeksi suureksi saliksi. (RT 96-11003 2010, 18). Saliin on luontevaa sijoittaa paljon lapsia fyysiseen toimintaan innoittavia välineitä kuten puolapuita, voimistelurenkaita, keinoja ja palloja. Sali on olennainen osa liikuntaa päiväkodeissa, mutta on tärkeää ettei fyysisiä leikkejä rajata vain tietyllä alueella, vaan mahdollistetaan mahdollisimman vapaa tutkiminen ja leikkiminen (ks. esim. Allas 1981, 66; Aura ym. 1997, 71).

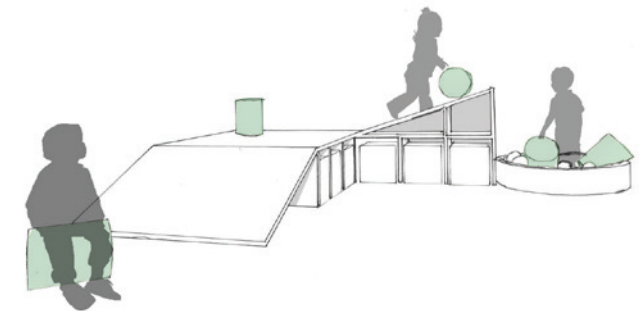
Sisutuksesta ohjekortti toteaa, että oikean kokoisilla kalusteilla kannustetaan lasta aktiiviseen ja omaehtoiseen toimintaan. Todetaan myös, että irtokalustuksen vaikutus muunneltavuuteen on suuri. (RT 96-11003 2010, 21). Sillä tarkoitetaan pääosin aikuisten toimesta tapahtuvaa muunneltavuutta, mutta yhtä hyvin oikein toteutettu sisustus mahdollistaa myös lasten toimesta tapahtuvan ympäristön muokkaamisen. Ympäristön muokkaaminen esimerkiksi kalustusta siirtelemällä ja sitä temppuulussa hyödyntäen on lapsille mielekäs tapa kehittää omia fyysisiä taitojaan. On todettu, että peuhupatjat ja muut reittien rakentamisen mahdollistavat elementit edistävät lasten liikkumista (Helenius & Mäntynen 2002, 146).

Pieni epäkohta lasten fyysisen ympäristön kannalta on ohjeistus, jonka mukaan suurimman osan kalustuksesta tulisi olla aikuisten mittakaavassa, jolloin lapset käyttäisivät korotettuja tuoleja ja astinlautoja. (RT 96-11003 2010, 21). Työergonomian kannalta ohjeistus on oikea, mutta se ei anna lasten omaehtoiselle toiminnalle juurikaan myönnetyksiä. Jää suunnittelijan vastuulle ymmärtää valita astinlautoiksi ja korotetuiksi tuoleiksi sellaisia, joihin lapset tarvitsisivat mahdollisimman vähän aikuisen apua. Aikuisen avun tarvitseminen

vaikuttaa lasten omaehtoista toimintaa ja todennäköisesti siitä seurauksena on pienempi kalusteiden käyttöaste. Ohjeistukseen olisi siksi hyvä lisätä huomaus lasten omaehtoisesta kalusteiden käytön mahdollistamisesta. Ympäristö ei haasta lasta fyysisesti oikealla tavalla, mikäli seurauksena on toimintojen estyminen tai väheneminen. Oikealla tavalla haastava ja inspiroiva ympäristö sen sijaan lisää fyysisistä aktiivisuutta. Lapset suosivat ympäristöissään korkeusvaihteluita ja fyysisiä haasteita, kunhan ne eivät ole heidän saavuttamattomissaan. Ei siis tule pyrkiä täysin matalaan ja esteettömään ympäristöön lasten kannalta, vaan sopivan motivoivaan ja haastavaan. Erityistä esteettömyyttä tarvitsevat lapset tulee tästä huolimatta huomioida suunnittelussa ja heille on myös tarjottava aito mahdollisuus tuntea yhteenkuuluvuutta ja tasavertaisuutta tilojen käyttäjinä.

Kiintokalusteissa ja irtokalusteissa eriteltynä tärkeiksi teemoiksi ohjekortissa nousevat kulutuksenkestävyys ja käytettävyys. Leikkimateriaalin pöydistä ja tuoleista sitten jo ohjeistetaan, että niiden tulee olla lasten mittakaavassa. Turvallisuuteen kiinnitetään huomio ohjeistamalla, että kalusteet eivät saa kaatua helposti ja niissä ei saa olla teräviä kulmia. (RT 96-11003 2010, 21-22).

Kulutuksenkestävyys onkin oleellista juuri silloin, kun kaikki ympäristön piirteet tukevat liikkumista ja tavaroiden siirtelyä. Kun mahdollistetaan monipuolinen kalusteiden ja välineiden käyttö omaehtoisissa leikeissä, nousee niiden turvallisuus puolestaan tavanomaista tärkeämpään rooliin. Lasten pinotessa kalusteita ja käyttäessä niitä kiipeilyleikkeihin on tärkeää että kalusteet ovat tukevia ja vaikeasti kaadettavia. Niin ikään on tärkeää, ettei niissä ole

Kuva 19. Pienillekin lapsille kiipeiltävät elementit luovat mielekästä fyysistä haastetta.

Korkeudet voidaan suhteuttaa lapsiryhmän ikään ja fyysisiin taitoihin. On tärkeää mahdollistaa jännittävät kokemukset ja fyysisten taitojen kehittäminen.

Kiipeiltävissä kalusteissa on muistettava, etteivät ne saa kaatua helposti ja niissä ei saa olla teräviä kulmia (RT 96-11003 2010, 21-22). Putoamista ei tarvitse kuitenkaan aina estää, kunhan vain putoamiskorkeus on sopiva.

teräviä kulmia, jotka aiheuttaisivat suurta vahinkoa törmäystilanteissa. Turvallisuuden nimissä kiipeilyn mahdollistavia tuoleja ei voida siirtää pois lasten ulottuvilta, sillä lapset tarvitsevat kehittyäkseen mahdollisuuksia testata rajojaan ja taitojaan (Laris 2005, 19).

Kokonaisuutena ohjekortti tukee laadukkaan, sopivasti lapsen fyysisiä toimintoja haastavan ympäristön syntymistä ja yhtyy suurelta osin esille nostamiini tutkimuksiin lasten liikkumiseen ja omaehtoiisiin leikkeihin liittyen. Suurimpana ristiriitana nousee ainoastaan kiintokalusteiden mitoittaminen aikuisille ja seurauksena lasten nostaminen erilaisilla apuvälineillä tarvittavalle korkeudelle. Kyseinen ristiriita on kuitenkin ilmeisen välttämättömän paha, eikä siihen ole toistaiseksi löytynyt ratkaisua jolla mahdollistettaisiin täysin ihanteellinen toimintaympäristö sekä lapsille että aikuisille. Olisi ehkä kuitenkin tarpeen nostaa lasten fyysisen ympäristön laatua parantavia asioita esille paremmin, jotta suunnittelija voisi tietoisemmin tasapainoilla työergonomian ja leikin etujen välillä. Mikäli asia jää vaille huomiota, on todennäköisempää että aikuinen alitajuisesti luo enemmän aikuisille sopivaa ympäristöä.

RT-kortti toteaa monista muista ohjeistuksistaan poiketen sisustuksen osalta, että kalusteiden mitoituksen ratkaisee toiminnan luonne: omaehtoiisiin toimintoihin rohkaisevissa tiloissa mittakaava sovitetaan lapsen maailmaan ja ohjatuissa toiminnoissa mittakaava sovitetaan aikuisille sopivaksi. Ohjatuilla toiminnoilla tarkoitetaan tuokioita, joissa aikuisen läsnäolo ja ohjaus on välttämätöntä (RT 96-11003 2010, 21). Asia on ilmaistu hyvin ja mainintaa voisi korostaa selkeämmin ohjeistuksissa. Suunnittelijan tehtävä on edistää niin monia käyttäjiä hyödyttäviä näkökohtia kuin mahdollista (Gifford 2002, 330).

Leikki

Edellisessä osiossa sivuttiin leikkiä hyvinkin oleelliselta osalta, sillä fyysinen toiminta on lapsilla tärkeä osa leikkiä (ks. esim. Allas 1981, 69). Fyysinen leikki ja leikki on oikeastaan mahdotonta erottaa toisistaan etenkin nuorimpien lasten kohdalla (ks. esim. Helenius & Mäntynen 2002, 146).

Varhaiskasvatus on kokonaisuus, jossa kasvatusta ja opetus, sekä hoito kytkeytyvät toisiinsa (RT 96-11003 2010, 2) ja leikki on varhaiskasvatuksessa jopa merkittävin opetusmuoto (Kalliala 2012, 204). Oikeastaan oppiminen ei ole mahdollista ilman leikkiä (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2002, 77). Leikkiä koskevien järjestelyjen tarkoituksena on ensisijaisesti taata lasten luoville ja kehittyville leikeille välineitä, aikaa ja rauhaa (Helenius & Mäntynen 2002, 150). On tärkeää muistaa, että leikki on lapsen omaa vapaata ja spontaania toimintaa (Helenius & Mäntynen 2002, 152).

Leikkiin liittyen ohjekortissa toistuu useissa eri yhteyksissä monipuolisuus ja monikäyttöisyys. Esimerkkinä maininnat, joiden mukaan tilojen tulee olla kalustettavissa erilaisia toimintoja varten (RT 96-11003 2010, 16) ja että pehmeät kalusteet ovat osoittautuneet monikäyttöisiksi leikeissä (RT 96-11003 2010, 21).

Erityisesti monikäyttöisiin tiloihin valittavien irtokalusteiden osalta RT-kortti ohjeistaa valitsemaan helposti pinottavia ja säilytettäviä kalusteita. Pinottavuus, erityisesti kun myös lapset pystyvät pinoamaan kalusteita, lisää tilojen muunneltavuutta kulloiseenkin leikkiin soveltuvaksi. Säilytettävyyden puolestaan mahdollistaa tilan muuttamisen helposti opetustilanteesta leikkeihin sopivaksi. Vaikka leikin ei olisikaan hyvä rajoittua vain leikki-tilaan,

on kuitenkin hyvä että leikkutilan osalta mainitaan erikseen, että kalusteiden tulisi olla lasten mittakaavassa. Leikkutila on tila, joka on pääasiallisesti tarkoitettu nimenomaan lasten omaehtoiseen leikkiin ja siksi sieltä myös löytyy suuri osa leikkiin tarvittavista välineistä. Siellä on siis oltava myös lapsen mittakaavassa luontevia ja selkeästi jäseneltyjä säilytysratkaisuja välineille.

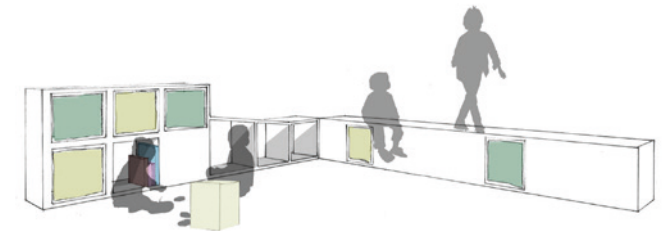
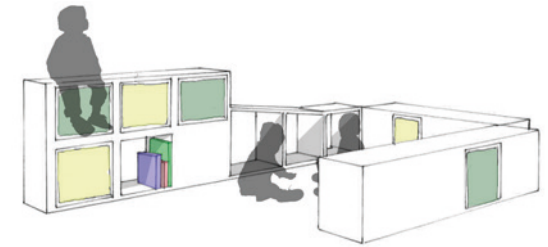
Ohjeistuksessa ehdotetaan leikkipaikkojen sijoittamista useisiin eri tiloihin eteisistä ja käytävistä ryhmätiloihin (ks. esim. (RT 96-11003, 2010, 14). Annetaan myös vihjeitä suunnittelijan mielikuvituksen herättelemiseksi, kuten ruutujen tai autoradan maalaamisesta lattiaan (ibid.). On hyvä, että herätellään varomaan lukkiutumasta suunnittelussa ajatukseen, että leikki tapahtuisi yksinomaan ryhmätiloissa. Pienet suuntaa antavat konkreettiset esimerkit saattavat myös toimia hyvänä herättelijänä suunnitteluryhmän mielikuvitukselle. Ryhmähuoneiden osalta todetaan erikseen, ettei suora neliömäärän osoittaminen tuota välttämättä parasta lopputulosta. Ryhmähuonejärjestelyitä voidaan tehdä monin eri tavoin. (RT 96-11003 2010, 17). Tilojen mielikuvituksellinen jäsentäminen voi inspiroida lasten leikkiä ja johdattaa sen uusiin ulottuvuuksiin. Tilojen jäsentäminen määrittelee paljon myös niiden käyttöä. Virtaavassa tilassa toimintakin virtaa helposti tilasta toiseen, kun taas kopitetussa ympäristössä toiminnot helposti lukkiutuvat sijoilleen.

Lasten omaehtoista leikkiä tukee ohjeistus säilytystilojen ja kalusteiden mitoittamisesta niin, että lapset voivat itse ottaa esille välineitä ja materiaaleja (RT 96-11003 2010, 16). Oleellista on lisätä myös, että tavaroille tulee olla omat selkeät paikkansa, mikä helpottaa lasten omatoimista esineiden ottamista ja takaisin asettamista (Helenius & Mäntynen 2002, 148). Tähän liittyy myös sisustuksen osalta ohjeistus, että ympäristössä tulisi olla riittävästi tilaa ja neutraaleja pintoja lasten omalle toiminnalle (RT 96-11003 2010, 21). Varastojen

hyödyntäminen leikkutilana on myös oiva esimerkki siitä, kuinka omaehtoista leikkiä voidaan tukea myös tilanmuodostuksen keinoin (RT 96-11003 2010, 17). Lasten omien töiden esillepanon mahdollistamiseen ja lasten ympäristönsä muokkaamisen mahdollistamiseen voidaan soveltaa samoja periaatteita, kuin lasten leikin tilojen jäsentelyynkin. Pitää luoda kohtuullisen selkeitä rajoja, joiden sisällä lapset voivat toimia täysin vapaasti. Esimerkiksi erilaisella pinnankäsittelyllä (kuten liitutaalumaalilla) osoitetaan seinistä alueita, joihin lapset voivat piirtää vapaasti. Näin suunnittelija voi varmistaa arkkitehtuurinsa ”säilymisen” käyttäjän toimista huolimatta ja samanaikaisesti käyttäjä voi muokata ympäristöään oman näköisekseen ja näin juurtua ympäristöönsä.

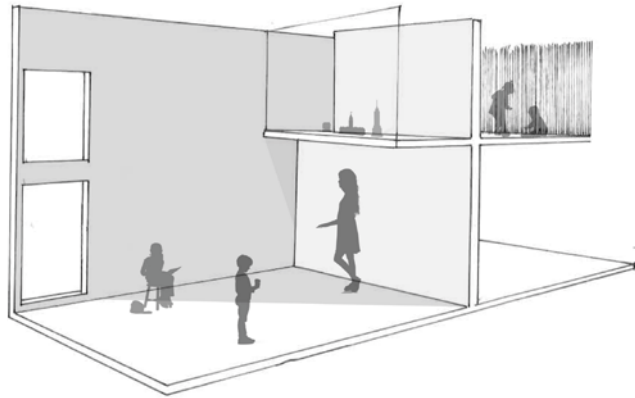
Leikin vapautta tukee niin ikään ohjeistus, että hiljaisemmaksi lepotilaksi tarkoitettun ryhmähuoneen ja leikkutilan väliseen äänieristykseen, sekä leikkutilan akustiikkaan on syytä kiinnittää erityistä huomiota (RT 96-11003 2010, 16-17). Laadukkaalla äänieristyksellä ja akustiikalla voidaan välttää varhaiskasvattajien tarve rajoittaa lasten leikkiä melun vuoksi. Tilasuunnittelussa tai rakentamisessa on yleensä epäonnistuttu, jos samanaikaisiksi tarkoitettut toiminnot rajoittavat toisiaan.

Rauhallisille leikeille oiva paikka on myös pienryhmätila. Pienryhmätila on muutaman lapsen rauhallinen leikkutila ja se mahdollistaa ryhmän jakamisen pienempiin osiin. (RT 96-11003 2010, 18). Tosin, mikäli pienryhmätila toteutetaan verstaana tai ateljeena, on kiinnitettävä erityistä huomiota, että siellä pystyttäisiin silti järjestämään turvallisuudesta tinkimättä vapaalle leikille mahdollisuuksia. Tällöin verstaan vasaroille, taltoille ja muille potentiaalisille vaaran aiheuttajille on mietittävä tarkoituksenmukaiset säilytysratkaisut.

Kuva 20. Kalustus on leikin kannalta tärkeä tekijä päiväkotiympäristöissä.

Säilytys-elementit voivat olla liikuteltavia ja taittavia, jolloin niillä voidaan helposti rajata tilanteeseen sopivia leikkialueita.

Kuva 21.
Pitkäkestoisen leikin perusedellytys on rauhallinen ja muulta toiminnalta rauhoitettu tila, jossa leikki voi säilyä tauon yli jatkuakseen taas myöhemmin.

Parvi mahdollistaa pitkäkestoisen leikin säilymisen ja jatkumisen vaikka ryhmätiloissa olisikin muuta toimintaa.

Kalustus nousee myös leikin kannalta tärkeäksi mahdollistavaksi tai estäväksi tekijäksi päiväkotiympäristöissä. Oikean kokoisella kalustuksella mahdollistetaan ja ennen kaikkea kannustetaan lasta aktiiviseen ja omaehtoiseen toimintaan. Näin todetaan myös RT-kortin ohjeistuksessa sisustuksesta, mutta heti perään annetaan täsmennys, että suuren osan kalustuksesta tulee olla kuitenkin aikuisten mittakaavassa. Näin taataan aikuisille ergonominen työympäristö. Ohjeistus päättyy kompromissiin ehdottamalla vielä, että lasten toiminnan helpottamiseksi tulisi hankkia korotettuja tuoleja, jakkaroita ja astinlautoja. Työtasot tai lapsille tarkoitetut tuolit voivat olla myös korkeussäädettäviä. (RT 96-11003 2010, 21). Kuten lasten fyysisen ympäristön yleensä, myös leikin kannalta näillä ratkaisuilla on aivan olennainen vaikutus. On selkeästi todettu, että leikkimistä häiritsee järjestyminen, jossa välineet on sijoitettu liian korkealle hyllyille lasten saavuttamattomiin tai peräti kaappeihin piiloon katseilta (Helenius & Mäntynen 2002, 148).

Pitkäkestoisen leikki

Pitkäkestoisen leikki vaatii tiloilta vielä lyhyempijaksoista leikkiä paljon enemmän. Pitkäkestoisen leikin perusedellytyksiä ovat rauhallinen ja muulta toiminnalta ”suojattu” tila, jossa leikki voi säilyä tauon ajan jatkuakseen taas myöhemmin (ks. Lindberg 2014, 189). Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa, tilaa ja sopivia lasten ulottuvilla olevia leikkivälineitä (Opetushallitus 2016, 39). Uusi leikki voi katketa jo alkuunsa pelkämästä kehotuksesta viedä esineet kesken kaiken paikalleen (Helenius & Mäntynen 2002, 149). Pitkäkestoisesta leikistä ei ole Rakennustietosäätiön ohjekortissa yhtään mainintaa. Se on huomattava puute, kun ottaa huomioon kuinka merkityksellisestä asiasta lasten kehityksen kannalta on kyse (ks. esim. Oulun kaupunki 2017, 51). Moni

ohjeistus, kuten tässä osiossa myöhemmin käsiteltävä monikäyttöisyys, vaikuttavat pitkäkestoiseen leikkiin ja joko parantavat pitkäkestoisen leikin mahdollisuuksia tai heikentävät niitä. Olisi kuitenkin tärkeää nostaa pitkäkestoisen leikin teema esiin ohjeistuksessa, jotta siihen osattaisiin ja muistettaisiin puuttua suunnittelun keinoin. Ympäristöllä on suuri vaikutus leikin onnistumiseen (ks. esim. Lindberg 2014, 188).

Tilojen yhdisteltävyys ja esimerkiksi akustiikan ja äänieristyksen, varusteiden ja kalustuksen sekä valaistuksen soveltuminen useampaan käyttöön edistää monikäyttöisyyttä. On kuitenkin huolehdittava, ettei tilojen pääkäyttötarkoitus kärsi muunneltavuuden takia. (RT 96-11003 2010, 6). Yhtä tärkeää on huolehtia, ettei pitkäkestoisen leikki, eli oikeastaan yksi päiväkodin päätoiminnoista kärsisi. Mikäli samaa tilaa käytetään moneen eri tarkoitukseen päivän aikana, on syytä pohtia kuinka pidetään yllä pitkäkestoisen leikin edellytyksiä. On haastavaa päätellä, milloin leikki loppuu ja tila voidaan muuntaa seuraavaa toimintaa varten, sillä pienen lapsen leikillä ei ole aina selkeää alkua ja loppua (Helenius & Mäntynen 2002, 149). Leikkien toistuva keskeytyminen ei edistä leikin kehittymistä pitkäjänteisemmäksi (ibid.). Voitaneen todeta, että muunneltavuus on helposti uhka pitkäkestoiselle leikille. Näin on erityisesti, jos leikin jatkumisen mahdollistamiseen ei kiinnitetä huomiota.

3.1.4 JOUSTAVA TILASUUNNITTELU

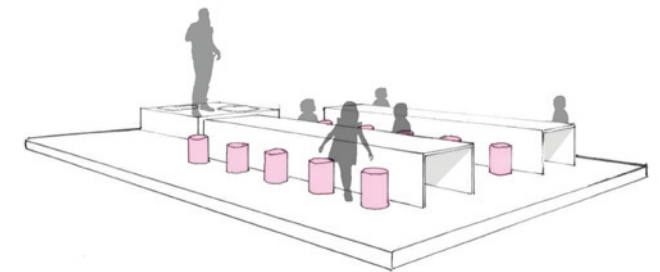
Joustava tilasuunnittelu paistattelee huomion keskipisteenä oikeastaan kaikilla rakentamisen aloilla. Päiväkotirakennuksilta edellytetään myös nykyisin joustavuutta, muunneltavuutta ja monikäyttöisyyttä. Suurin monikäyttöisyyteen ja joustavuuteen ajava tekijä tuntuu olevan varojen puute. RT-kortti huomioi joustavan tilasuunnittelun useissa eri yhteyksissä. Mainitaan, että tilojen suunnittelussa tulisi muistaa monikäyttöisyys ja joustavuus (RT 96-11003 2010, 17) ja että monikäyttöisyyttä voidaan edistää suunnittelemalla eri toimintatilat yleispäteviksi ja muunneltaviksi (RT 96-11003 2010, 9).

Suurin linjamuutos vuosikymmenten kuluessa on ollut siirtyminen hiljalleen ryhmien suurista omista tiloista hiljalleen kohti pieniä kotipesiä ja vastaavasti suurempia yhteisiä alueita. Yleisesti käytössä olleen tilajaon mukaisesti käynti ulkoa on tapahtunut suoraan ryhmätiloihin tai kotialueisiin. Kuten kotialuetta on käyttänyt yksi lapsiryhmä. Kotialue on käsittänyt yleisesti eteis-, pesu- ja wc-tilat, kuten myös tilat ruokailuun ja leikkiin. Nykyisin muuntojoustavuutta korostettaessa on päädytty usein keskittämään tiloja ryhmien yhteisiksi toimintatiloiksi. Tällöin kotipesä kutistuu suppeimmillaan pieneksi yhden ryhmätilan käsittäväksi kotipesäksi eteis- ja wc-tiloineen. Muut tilat sisäänkäynnit ja kuraeteiset mukaan lukien jäävät tällöin yhteiseksi tilaksi. (RT 96-11003 2010, 9). Joustavammalla mallilla voidaan päästä moniulotteisempaan, kulloiseenkin toimintaan soveltuvampaan, sekä viihtyisämpään ympäristöön, kuin perinteisellä mallilla. Joustava malli jättää suunnittelijalle enemmän vapauksia luoda lapsia kiehtovia pieniä sopukoita tai luolamaisia tiloja (ks. Allas 1981, 89), sekä vastavuoroisesti liikkumista vapauttavia jatkuvia tiloja. Riskinä joustavissa tiloissa ovat yksitoikkoiset, valtavan laajat ja meluisat, sekä

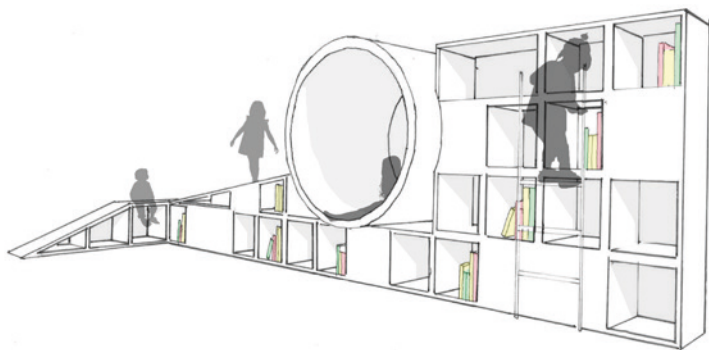
epäkäytännöllisen epäselvät tilat ja tilajäsentelyt. Suunnittelijan ja tilaajan rooli laadukkaan ympäristön aikaan saamiseksi kasvaa joustavampaan ajattelutapaan siirryttäessä.

Päiväkodissa tilojen monikäyttöisyyden rinnalla onkin hyvä panostaa myös tilojen toimintaan leikin kannalta. Mikäli kaikki tilat ovat materiaaleiltaan, jäsentelyltään ja ulkoasultaan universaaleja, voi helposti syntyä tylsää ja väritöntä ympäristöä. Köyhä ympäristö vaikuttaa lasten kielellisen kehityksen kautta sanalliseen köyhtymiseen ja edelleen tunne-elämän köyhtymiseen (Allas 1981, 81). Onkin tärkeää miettiä kunkin tilan kohdalla erikseen, mikä painotus annetaan muunneltavuudelle ja mikä persoonallisuudelle ja yksityiskohtaisille ratkaisuille. Aina nämä kaksi eivät sulje pois toisiaan.

Irtokalustuksen vaikutus muunneltavuuteen on suuri (RT 96-11003 2010, 21). Irtokalustus on kotalaisen helppo muuttaa kulloistakin toimintoa vastaavaksi ja sillä voidaan myös viimeistellä tila tarkoitustaan varten. Irtokalustusta mietittäessä on tällöin otettava huomioon, että se on oikealla tavalla yhtenäinen koko päiväkodin alueella. Tällöin irtokalustus mahdollistaa kalusteiden siirtämisen tilasta toiseen tarpeen mukaan. Esimerkiksi kokoontumisia tai esityksiä varten tällöin voitaisiin kerätä sopiva määrä tuoleja päiväkodin eri tiloista. (RT 96-11003 2010, 21-22).

Kuva 22. Leikkiin ja päiväkodin ohjattuihin tuokioihin tarkoitetut elementit voidaan suunnitella niin, että niitä voidaan yhdistellä suurempiakin kokoontumisia varten

Kuva 23.
Kirjahyllyillä voidaan muodostaa leikittävää tilaa, johon säilytys kytkeytyy luoden kiinnostavan esillepanon kirjoiille.

Kun puhutaan monikäyttöisestä tilasta, vaikuttavat myös irtokalusteiden pinottavuus ja siirrettävyys siihen, kuinka nopeasti tila on muunnettavissa päivän eri toimintoja varten (RT 96-11003 2010, 21). Monikäyttöisyyttä on myös se, että esimerkiksi opetuskäyttöön tarkoitettuja tuoleja ja pöytiä voi käyttää lasten leikeissä esimerkiksi piilopaikkojen ja majojen rakenteluun.

Kaluste voi olla monikäyttöinen myös ilman, että sitä pystyy siirtämään. Sama kaluste voi toimia opetuskäyttöön tarkoitettujen tarvikkeiden säilytyksessä ja lasten kiipeilyalueena, tai pitkäkestoisia leikkiä tukevana parvena. Tasoeroista ei kannata pyrkiä eroon, sillä juuri niillä lisätään leikkialueen kiinnostavuutta lasten silmissä (Allas 1981, 90). Toinen esimerkki on tarpeeksi suuri laatikosto, jonka laatikoiden sisällä lapset mahtuvat leikkimään esimerkiksi rakenteluleikkejä Legoilla ja jotka voidaan työntää sitten piiloon rikkomatta rakennelmia tai leikkiä. Tällöin sama laatikko toimii leikkialustana ja säilytyslaatikkona. Tällaisia hyvin tarkkoja leikkialueita on syytä käyttää tilojen jäsentelyssä kuitenkin hyvin hillitysti, sillä tutkitusti lapset kuluttavat leikkiajastaan huomattavan pienen osan etukäteen suunnitelluilla leikkivälineillä ja leikkialueilla leikkien (Allas 1981, 89).

Kokonainen tila voi itsessään olla myös monikäyttöinen. Esimerkiksi varastotilaa voidaan hyödyntää lasten leikkitalana, jolloin nämä voivat esimerkiksi kotileikeissään tai nukketatteriesityksissään hyödyntää tilaa. Leikin ulkopuolella tila toimii tavantomaisena varastona. Vastaavasti opetuskäyttöön tarkoitettua keittiötä voidaan käyttää helposti henkilökunnan tauko- ja neuvottelutilana. (RT 96-11003 2010, 17).

Käytävät vievät usein melkoisen siivun päiväkodin pinta-alasta, jolloin niitäkin on hyvä valjastaa liikkumisen ohella muuhun hyötykäyttöön. Käytävälle voidaan sijoittaa esimerkiksi joidenkin ryhmien ruokailua. Tällöin on huomioitava vain, että

pienien lasten on hyvä ruokailla omilla tiloissaan. (RT 96-11003 2010, 17). Käytävät soveltuvat mainiosti myös leikkialueeksi. Niillä juokseminen ja liikkuminen on luontaisesti helppoa, onhan ne suunniteltu juuri sitä varten. Käytävien varrelle voidaan sijoitella laatikostoja ja esimerkiksi piirustusseiniä niin, että niitä voidaan käyttää jouhevasti osana leikkejä. Ne luovat samalla tilallista, visuaalista ja toiminnallista vaihtelua. Juuri sisällöllinen vaihtelu on lasten kannalta erityisen tärkeää, kun pyritään luomaan monimuotoista ympäristöä (ks. esim. Allas 1981, 83).

Juhani Pallasmaa kuvaakin kauniisti tekstissään, ettei hän muista lapsuudestaan kattomuotoja ja talon pieniä yksityiskohtia, mutta tuntee edelleen ihollaan sen mielihyvän, jota hän koki kuunnellessaan katon suojassa sateen huminaa, tai päästessään kylmästä uunin eteen lämmittelemään (Pallasmaa 1985, 47). Piirustusseinällä, tai piirtämisen mahdollistavalla pintamateriaalilla puolestaan mahdollistetaan lasten vaikuttaminen omaan ympäristöönsä ja helpotetaan näin heidän sopeutumistaan päiväkotiympäristöön. (ks. esim. Korpela 2002, 369).

Eteisten yhteyteen käytäville on luontevaa sijoittaa myös pieni soppi vanhemmille, jossa he voivat istahtaa lastaan odottaessaan ja vaikkapa keskustella kasvatushenkilökunnan kanssa. Tämä on suunnittelijalle hyvä tapa osaltaan toivottaa vanhemmat tervetulleeksi päiväkotiin. (ks. esim. Lindberg 2014, 148).

Päiväkotisuunnittelussa ei kuitenkaan voida täysin luopua ryhmäajattelusta ja ryhmätyöskentelyn huomioimista ei voida unohtaa. Hyvänä periaatteena pidetään, että jokainen lapsi kuuluu johonkin ryhmään, ryhmän hoito- ja kasvatushenkilökunta säilyy samana ja lapsiryhmällä on oltava myös oma tilansa, jonka he kokevat omakseen. (RT 96-11003 2010, 9). Tämä kotipesä tai kotitila on hyvä olla helposti tunnistettavissa esimerkiksi väri- tai materiaalivalintojen avulla. Kotitilan ohella päiväkodissa voi kuitenkin olla useita erilaisia ja eri käyttötarkoituksiin tarkoitettuja muuntuvia tiloja, joihin ryhmiä voidaan eri tarkoituksia varten jakaa. Ryhmille voidaan ottaa toimintatilaa myös toisten ryhmien huoneista. (RT 96-11003 2010, 9). Tästä laista sekoittuvaa tilajäsentelyä suunniteltaessa on tärkeää muodostaa kuitenkin selkeitä alueita, selkeitä kokonaisuuksia ja selkeitä tilahierarkioita, jotta lasten on helppo ja turvallisen tuntuista suunnistaa päiväkodissa. Suunnistamista monimuotoisissa tiloissa helpottaa myös tärkeiden toimintojen sijoittaminen keskeisesti ytimeen (Peponis & Wineman 2002, 285). Kokonaisuudessaan tilat on mietittävä niin, että niiden muuntelusta huolimatta tietty tuttu järjestys ja ilme säilyy.

3.1.5 Päiväkodin suhde ympäristöön

Suunnittelijalle todennäköisesti on selvää, että rakennus sovitetaan ympäristöön. Arkkitehdin perustyökaluihin kuuluu myös paikan hyödyntäminen suunnittelussa sen arvoja jalostavaksi suunnitelmaksi, kuten Rakennustietosäätiön kortissa ohjeistetaan (RT 96-11003 2010, 8). Päiväkoti on julkinen rakennus, joten sen arkkitehtuurissa tulisi näkyä sen julkinen luonne. Mikäli päiväkodissa on varhaiskasvatuksen lisäksi muutakin toimintaa, on hyvä miettiä myös sen vaikutuksia rakennuksen arkkitehtuuriin ja sijoittumiseen tontille.

Pohdittaessa rakennuksen suhdetta ympäristöön on hyvä muistaa Anja Allaksen ohjeistus, että ympäristöä tulisi aina tarkastella kokonaisuutena, ei joko sosiaalisena tai toiminnallisena ympäristönä. Muotoa ei voida irrottaa sisällöstä. (Allas 1981, 68).

Päiväkodin liittäminen ympäristöönsä henkisesti onkin edellä mainittujen lisäksi vähintään yhtä tärkeää. Kutsuva ja avoin sisäänkäynti kutsuu vanhemmat, lapset ja muut vierailijat vierailulle (RT 96-11003 2010, 14). Vastaavasti avautuminen ohikulkevalle kadulle tai tielle, avautuminen läheiseen puistoon ja läheiselle asuinalueelle liittävät päiväkodin luontevasti ympäristöönsä tuoden lasten elämän näkyväksi. Samanaikaisesti avautuminen ympäristöön auttaa lapsia hahmottamaan päiväkotinsa sijainnin ja aseman osana naapurustoaan.

Eteinen on osa sisäänkäyntiä. RT-kortti ohjeistaa-kin osuvasti, että eteistila tulisi suunnitella viihtyisäksi, sillä siellä vanhemmat kohtaavat henkilökuntaa ja lapsetkin pukeutuvat useasti päivän aikana (RT 96-11003 2010, 14). Kuten edellisessä kappaleessa otinkin jo esille, ehdottaa myös RT-kortti, että eteistilassa voisi sijaita pieni seurustelunurkkaus, näyttelytila tai leikkipaikka (RT 96-11003 2010, 14). Sopivana seurustelunurkkauksena voisi käyttää myös pienryhmätilaa, joka olisi selkeästi yhteydessä eteiseen. Mikäli pienryhmätilaa käytetään tällöin myös vanhempien ja henkilökunnan välisiin neuvotteluihin, tulisi sen äänieristyksestä pitää huoli (RT 96-11003 2010, 18). Voisiko pienryhmätila toimia tällöin jopa vanhempien, henkilökunnan ja lasten yhteisenä kahvi- ja mehuhuoneena? Sen yhteyteen voisi liittää myös lapsen mittakaavaan sopivan keittiön, jolloin se toimisi myös leikkitalana. Näin tila ei olisi leikin kannalta turhaa aluetta.

Päiväkodin pihaa käytetään päiväkodin aukioloaikojen ulkopuolella usein alueen yleisenä leikkipuistona (RT 96-11003 2010, 24), joten on hyvä miettiä myös, miten kyseiset toiminnot mahdollistetaan luontevasti. Kuinka toteuttaa rajausta niin, että päiväkodin aukioloaikoina se loisi kiinteän puoliyksityisen piha-alueen tuntua ja iltapäiväaikaan vastaavasti liittyisi luontevasti osaksi julkisten tilojen sarjaa? Eteen ei välttämättä tarvitse olla iso. Riittävän kokoinen ja selkeästi roolinsa osoittava portti joka iltaisin jätettäisiin auki, osoittaisi asukkaille, että pääsy pihalle on vapaa.

”Turvallisuuden tunnetta korostava pihatila suosijaisine poukamineen, sisä- ja ulkotilojen saumaton liittyminen toisiinsa sekä mm. onnistuneilla väri- ja materiaalivalinnoilla aikaan saatu harmoninen ympäristö ovat yleisellä tasolla tavoitteita, joilla toiminnan vaatimuksista tinkimättä saadaan aikaan elämyksellinen lisä lasten arkipäivään” (RT 96-11003 2010, 8).

3.2 OLEMASSA OLEVIA VARHAISKASVATUKSEN TILOJA

Suomessa on toteutettu paljon arkkitehtonisesti laadukkaita ja lasten leikin ja muun toiminnan näkökulmasta harkittuja päiväkotiteja. Suomalaisessa arkkitehtuurissa on myös perinteisesti osattu huomioida ympäristö ja ympäröivä luonto. Luonnolliset materiaalit ja luontoa imitoivat elementit ovat olennainen osa skandinaavista arkkitehtuuriperinnettä, joten myös niitä esiintyy huomattavassa osassa laadukkaita suomalaisia päiväkotiympäristöjä. Joskus taloudelliset, tai muut projektiin ratkaisevasti vaikuttavat tavoitteet kuitenkin aiheuttavat säästämistä nimenomaan laadukkaista materiaaleista tai tilaratkaisuista, jolloin on saatettu päätyä lasten toimijuuden kannalta hieman epäedullisiin ratkaisuihin.

Esittelen kolme mielestäni huomionarvoista ja esille nousseiden teemojen kannalta eri tavoin kiinnostavaa kohdetta. Puhuttaessa miellyttävyydestä, abstrakteista viittauksista esimerkiksi luontoon tai paikan rauhoittavuudesta, nousee oleelliseen asemaan ympäristöä tutkivan tai siellä liikkuvan oma kokemus. Päiväkotirakennukset

suunnitellaan aina ensisijaisesti lapsia varten ja heidän ohessaan myös heitä ohjaavia varhaiskasvattajia varten.

Laadukkaan lapsilähtöisen tutkimuksen tekeminen on pitkä ja vaativa prosessi. Muun muassa aikuisten ja lasten maailmankuvan eroista johtuen todellisen lapsen näkökulman selvittämiseksi joudutaan usein käyttämään useita erilaisia menetelmiä, kuten yksilöhaastatteluita, ryhmähaastatteluita, valokuvausta, piirtämistä ja niin edelleen. (Ks. Einarsdóttir 2007). Diplomityön laajuudesta johtuen ja edellä mainittuihin syihin perustuen päädyin rajaamaan lapsilähtöisen analyysin tästä työstä pois.

Analyysini pohjautuu kasvatustieteen kirjallisuudesta diplomityössäni esille nostamiini teemoihin ja tarpeisiin. Keskityn analyysissäni lasten leikkiin ja muuhun toimintaan vaikuttaviin piirteisiin.

3.2.1 JKMM: Saunalahden lastentalo

JKMM Arkkitehtien suunnittelema Saunalahden lastentalo Espoon Saunalahteen on valmistunut 2011. Päiväkoti on suunniteltu arkkitehtuurikilpailun voittaneen JKMM arkkitehtien kilpailuehdotuksen (2007) pohjalta. 2015m² ja kaksikerroksinen kokonaisuus sijoittuu kallioiseen maastoon ja kätkee sisäänsä päiväkodin lisäksi myös lasten neuvolan. (JKMM Arkkitehdit). Rakennuksen ja Kummeliavuoren mäen väliin sijoittuu suojaisa, kauttaaltaan pinnoitettu piha-alue, jonka ovat suunnitelleet LOCI Maisema-arkkitehdit.

Rakennuksen julkisivun kadulle muodostaa aaltoileva, luonnon eroosiota jäljittelevällä rappauksella viimeistelty tiilijulkisivu, jossa ikkunat hyppelevät leikkisästi erikokoisina. Julkisivua rytmittävät ja päiväkodin leikkisää luonnetta alleviivaavat myös massasta ulkonevat kuutiomaiset erkkerit toisessa kerroksessa. Räystäslinja ja kuutiot ovat hyvin pelkistettyjä, mikä luo tunteen kallioseinämästä, joka kohooa jyrkkänä kummeliavuoren juurelta. Mielikuvitusta ruokkivat viitteet ympäristöön ovat oiva tehokeino päiväkodin arkkitehtuurissa.

Julkisivun jäsentelyn ohella erkkerit avaavat ikkunoita päiväkodin toimintaan ja näyttävät välähdyksiä päiväkodin arjesta ohikulkijalle. Samalla ne toimivat myös toisin päin, eli liittävät sisätilat paikoitellen kiehtovasti osaksi ympäröivää asuinaluetta.

Sisäpihalla julkisivun leikkittely rauhoittuu. Pihan puolella julkisivu on vain yhden kerroksen korkuinen mäkisestä tontista johtuen. Aukotus ottaa suuremman roolin julkisivusta suurimman osan ollessa lasiseinää, jossa rytmiä luovat lasien koon vaihtelut. Sisäänkäynnit korostuvat ulostulovina hieman viistettyinä valkoisina ja valaistuina laatikoina. Ylempää mäeltä katsottuna näkyvät myös metallilevyillä pinnoitetut ylävalolyhdyt.

Pihan puolella ajatuksena on ollut, että sisätilat jatkuvat ikkunoiden läpi visuaalisesti ulkotilaan (LOCI), missä on lasiseinien ja materiaalivalintojen ansiosta onnistuttukin ihan hyvin.

Lasten kannalta voidaan pitää myös onnistuneena pihan muotoilua, sillä sisäänkäyntien kohdalla (poislukien sisäänkäynti kadulta neuvolaan) päiväkodin julkisivu näyttyy vain yhden kerroksen korkuisena, rytmikkäänä kokonaisuutena. Pienimittakaavaisena julkisivu on lempeämpi ja turvallisemman tuntuinen pienelle lapselle.

Julkisivun avoimuus myös kertoo vierailijalle tervetulon toivotuksista ja lisää läpinäkyvyyttä päiväkodin ulko- ja sisäympäristöissä.

Kuva 24. Katujulkisivua piirtävät leikkisästi hyppelevä aukotus ja ulkonevat toisen kerroksen erkkerit. Materiaalina on käytetty tiiltä, jonka rappaus tuo positiivisella tavalla mieleen luonnosta tapahtuvan eroosion.

Kuva 25. Piha liittyy sisätiloihin paitsi materiaalimaailmansa, vielä enemmän suurten lasiseinien ansiosta.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011

Hyvän leikin mahdollistaminen sisätiloissa

Sisätilat Saunalahden lastentalossa sisältävät paljon tarjoumia lapsille. Suuressa roolissa ovat leikkisät, pelkistyneinä mielikuvitusta ruokkivat graafikko Aimo Katajamäen luomat taideteokset, jotka on sijoitettu katon valolyhtyjien sisäpintoihin, sekä joihinkin muihinkin harkittuihin paikkoihin. Lisää pontta tuo materiaalien runsas kirjo, jonka värimaailmassa on tavoiteltu ympäröivän luonnon värisävyjä (Projekti uutiset 2011). Keskellä taloa kulkee aaltoileva, tummanvihreällä akustoivalla tekstiilimatolla katosta ja seinistään verhoiltu käytävä, jota sisustussuunnittelija Päivi Meuronen kuvaakin osuvasti epäkäytävämäiseksi tilaksi. Tunnelma käytävässä on valaistuksen ja materiaalivalintojen johdosta hieman hämyinen ja salaperäinen, mikä on omiaan ruokkimaan lasten leikkiä ja mielikuvitusta.

Käytävän (kuvat 26 ja 27) varrella kaareutuvat seinät tarjoavat pieniä suojaisia sopenomaisia tiloja, jotka mahdollistavat sekä lasten leikin, että vanhempien odottelun iltapäivisin lasta hakiessaan. Alakerrassa käytävä palvelee myös neuvolaa, jolloin odottelua tapahtuu todennäköisesti vielä päiväkotiarkeakin hieman useammin. Käytävän jo edellä mainitut luonnonläheiset sävyt, pehmeä luontoa imitoiva kaareva muotokieli, pyöreät muodot ja selkeä, mutta satiinimaisen pehmeä valaistus luovat useita kiehtovia yksityiskohtia ja tarttumapintaa lasten mielikuvitukselle. Kylmän vaalea betonipinta luo kontrastia metsänvihreälle ja pehmeälle ympäristölle kovuudellaan ja kliinisyydellään. Kuten Diaine Ackerman kuvaa kirjassaan Aistien historia tuntoaistin tuntevan kylmän ja kuumien sijaan lämpötilan vaihtumisen (Ackerman 1991, 113), voidaan tässäkin näköaistin (ja koskettaessa tuntoaistin) todeta tarkentuvan juuri materiaalin vaihtumiseen ja erilaisten materiaalien kontrastisuuteen.

Muotokieli ja elementit ovat riittävän universaaleja, jotteivät ne muodosta liian selkeää määritelmää aikuisten käsitykselle lasten maailmasta ja tarjoa liian valmiita viittauksia (vrt. Teddykarhuovenkahvat Lindberg 2014, 46). Vihreä tekstiilipinta tuo tilojen akustiikkaan myös pehmeyttä ja vaimentaa kovia ääniä. Näin se osaltaan rauhoittaa äänimaailmaltaan varmasti vilkkaasti liikennöityä ja juoksuun kutsuvaa tilaa. Metsänvihreä sävy yhdistettynä materiaalin akustoiivin ominaisuuksiin on oiva yhdistelmä. Yhtäaikainen kahden aistin kautta tapahtuva viittaus luontoon vaikuttaa mieleen yhtä aistia vahvemmin (ks. esim. Hauksdóttir 2010, 12). Luontoon viittaus ei toteudu aivan sillä tavalla, mitä aiemmin (osiassa 2) esittämäni tutkijat tarkalleen tarkoittivat, vaan enemmän teollisilla materiaaleilla etäisiä viittauksia hakien. Moniaistillisuudella tavoitetaan todennäköisesti kuitenkin samansuuntaisia hyötyjä paikan levollisuuden, miellyttävyyden ja kiehtovuuden osalta, kuin olisi saavutettu aidoilla luonnonmateriaaleillakin.

Tämän lisäksi tilat muodostavat hienon ketjun kohti aitoa luontoa: sisimpänä ovat käytävät joissa luontoviittaukset ovat etäisiä ja mielikuviiin sidottuja, kun taas tiloissa joista avautuu suurten ikkunoiden kautta näkymät läheiseen metsään muuttuu materiaalimaailmakin muun muassa puun runsaamman käytön myötä luonnonläheisemmäksi. Ikkunoiden takana päästään maistamaan jo ulkoilmaa ja ulkona aidan takana onkin jo aito metsä kallioineen ja mäntyineen.

Käytävän varrella polveilevien kiinteiden pyöreiden kalusteiden kokojen vaihtelu on niin ikään monitasoinen kumarrus lasten suuntaan. Vierekkäin puoliympyrän muodostelmassa sijaitsevat erikorkuiset istuimet kertovat hiljaisella kielellään, että aikuiset ja lapset voivat istua ryhmässä, vierekkäin. Kaikki ovat lisäksi sen korkuisia, että niiden päälle on helppo kiivetä, jolloin vältetään niin kutsuttu Lasihuone – ilmiö, kuten Marketta Kyttä sen osuvasti on määritellyt (Kyttä 2004, 184). Lasihuoneessa lapsilla on paljon tarjoutumia nähtävillä, mutta niitä ei pystytä tai päästä itsenäisesti kokemaan. On kuin katsoisi lasihuoneesta ulos. Erikkorkeudet ja sopivan lähekkäin asetellut pyöreät istuimet ovatkin oiva kohde kiipeilyyn ja tempuilleen. Sopivan matala kiipeilyrata on hyvää harjoittelua pienillekin lapsille.

Vaikka tarkoituksena onkin eritellä ja nostaa esille erillisiä teemoja, tulee tiloja kuitenkin tarkastella myös kokonaisuuksina. Erityisesti käytävät johtavat aina tilasta toiseen. Käytäviä tarkastellessa on siis oleellista, mitä on käytävän päässä. Eteisauloissa luonnonmateriaalit ovat läsnä. Puupinnat pehmentävät muuten hyvin kliinisen tuntuista, betonista tunnelmaa ja tuovat lasten arkeen pehmeyttä. Leikkisyyttä korostavat katto-lyhtyihin taiteilija Aimo Katajamäen suunnittelemat grafiikkateokset. Kattolyhdyistä sisään tulviva ylävalo itsessäänkin tuo auringon kierron, vuodennierron ja sääolosuhteiden mukaan vaihtelevaa ylävaloa eteisaulaan.

Projektiutisten artikkelissa todetaan, että eteisauloihin muodostuu leikkutila kattolyhtyjen alle, jonka johdosta eteisaula ei ole enää pelkkä vaatheidensäilytystila (Projektiutiset 2011). Pyrkimyksenä kuvatulnainen kehitys on juuri toivotunlainen lasten leikin edellytysten parantamiseksi. Eteisaula tuntuu kuitenkin varustelultaan jäävän vielä eteisaulaksi, jona se kyllä tilallisesti tarjoaa mahdollisuuden leikkiin, mutta tarjoumien puutteen vuoksi ei varsinaisesti kutsu siihen. On totta, mitä

suunnittelija toteaa graafisten teosten ja puumateriaalin vaikutuksesta tilan luonteen heilahtamiseen perinteisestä eteisestä kohti monikäyttöisempää aulatilaa. Tila kuitenkin tuntuu toistavan hieman liikaa eteisen typologisia piirteitä ja naulakot hallitsevat sitä kohtalaisen vahvasti. Pelkkä donitsia muistuttava leikkisä sisustuselementti kattolyhdyn alla ei vielä riitä muuttamaan eteistä leikkitalaksi, vaikka se elementtinä onkin leikin kannalta kiehtova ja lisää tilan mielekkyyttä. Useampi vastaavankaltainen tai samaan teemaan sopiva elementti olisi jo huomattavasti pidempi askel kohti tarjoumien runsautta. Lattiaa voisi myös käsitellä sillä tavoin, että se liittäisi itse eteisen esimerkiksi kaskelottien maailmaan. Tällöin kaskelottikin siirtyisi eteisestä katon taideteoksesta kiinteämmäksi osaksi lasten kokemusmaailmaa.

Kuva 26.

Vihreä seinien ja katon tekstiilimatto muodostaa voimakkaan kontrastin kliinisen valkoisen ja kovan betonin kanssa.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011

Kuva 27.

Pienet kaarevat sopet muodostavat viihtyisän paikan odottaville vanhemmille ja tarjoutumia lasten liikunnalliselle toiminnalle.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011

Kuva 28. Päiväkodin eteisaula. Naulakoiden, sekä oven karmien puumateriaalit tuovat luonnonmateriaaleina eloa ja oikeanlaista kodikkuutta tiloihin. Katon valasaihe jää lapsille hieman etäiseksi, mutta yhdessä sisään tulvivan valon kanssa muodostaa aulalle tärkeän elementin. Aula mahdollistaa leikin, mutta ei sisällä kovinkaan runsaasti tarjoutumia.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011

Tilan luomia visuaalisia tarjoutumia lisäävät puun ja betonin vaihtelu, sekä graafiset teokset. Ne ovat kuitenkin hieman liian rationaalisia kutsuakseen todella lapsia leikkiin. Lasten maailman on todettu sisältävän aina vähän enemmän epäjärjestyttä aikuisten maailmaan verrattuna (Horelli 1992, 12). Pintamateriaalien vaihdokset hieman tilan rakenteellisia linjoja rikkoen voisivat olla yksi keino lisätä eteisen vetovoimaa. Kattolyhtyjen kuvion voisi kytkeä myös vielä vahvemmin eteisaulan muuhun maailmaan, joko jatkamalla sitä alemmas tai luomalla ohuempia viittauksia teokseen muulla tavoin. Kuvassakin näkyvä oven taakse jäävä merellinen grafiikkateos on hieman liian köykäinen ja rajattu tuodakseen merellisen valolyhdyn satumaailman aidosti lasten ulottuville. On kuitenkin hyvä ajatus viitata eteisen teemaan hississä.

Graafiset kuvat olisi voinut myös tuoda lähemmäs lapsia, jolloin lapset olisivat voineet kokea ne lähempää, eikä olisi tarvinnut tyytyä ihailemaan niitä kohtalaisen pitkän etäisyyden päästä. Olisi lasten leikin mahdollisuuksien kannalta ollut myös toivottavaa, että eteisen tyyppilliset piirteet olisivat murtuneet vielä enemmän ja haihtuneet hieman enemmän taka-alalle myös visuaalisesti. Ohjatun toiminnan ja pukeutumisen kannalta on tärkeää, että naulakot ovat juuri esitetynlaisesti keskitettyinä, mutta niitä voi helposti häivyttää tilasta esimerkiksi materiaalivalinnoilla tai materiaalinvaihdoksen monipuolisemmalla detaljoinnilla. Runsaalla detaljoinnilla on merkitystä, sillä lapset kiinnittävät aikuisia paremmin huomiota yksityiskohtiin (Hummelin 2010, 40).

On ymmärrettävää että suunnittelija on halunnut välttää materiaalien ja muotojen kaaosta. On myös ilo huomata, että eteisen mahdollisuudet leikin parantamiseksi on havaittu ja leikin ja muun lasten omaehtoisen toiminnan edellytyksiä on haluttu edistää. Edellä mainitusta kritiikistä huolimatta eteisaulat ovat visuaalisesti hyvin onnistuneita ja tuovat ylävalon, vaihtelevien graafisten

teosten ja puumateriaalien ansiosta toivottua vaihtelua ja rytmiä lastentalon tilojen sarjaan. Ylävalo jo yksistään mahdollistaa perinteisiä seinäaukokuksia monipuolisemman vuodenaikojen, vuorokaudenaikojen ja sääolosuhteiden vaihtelun havainnoimisen. Teemoiltaan vaihtelevat graafiset teokset ylävalolyhdyissä, jotka on sijoitettu sisäänkäyntien yhteyteen, auttavat lapsia suunnistamaan päiväkodin tiloissa. On myös todettava, että mitä enemmän elementit puhuvat samaa kieltä, sitä todennäköisemmin ne tulevat ymmärretyiksi (Rapoport 1982, 84).

Taiteilu runsaan detaljoinnin ja selkeyden välillä on vaativaa ja tarkkuutta vaativaa puuhaa. Runsa yksityiskohtien määrä voi kaatua helposti kaaokseen ja liiallinen selkeys ja pelkistyneisyys taas johtaa tylsyyteen. On tärkeää muistaa, että lasten on todettu pitävän kuitenkin enemmän epäjärjestyksestä kuin aikuiset. Sillä tarkoitettane lähinnä runsaampaa detaljien ja yksityiskohtien määrää, sillä toisaalta on myös todettu että toistuvat rytmit ja matemaattiset piirteet lisäävät tarjoutumia lasten toiminnalle. (ks. kohta 2.1.5).

Ryhmätilat ovat käytävöille täydellinen kontrasti. Niissä valo tulvii runsaana sisään ulkoseinien laajoista lasipinnoista johtuen ja materiaalimaailma muuttuu käsittämään pääosin puuta. Runsaasti sisääntulviva luonnonvalo yksistään toimii jo tilan laatua parantavana tekijänä (ks. esim. RT 96-11003 2010, 23). Tilojen akustiikkaa parantamaan suunnitellut seinien pintaratkaisut puolestaan toimivat tilojen leikkisyyttä lisäävänä elementtinä. Palauttavien elementtien, kuten tässä pehmeän akustiikan, luonnon puun ja luonnonvalon korostamisella voi olla suurikin vaikutus lasten hyvinvointiin (Lindberg 2014, 108).

Ulkoseinien aukotuksen lasijako ja karmi- sekä puitejäsentely jatkavat akustisten seinien leikkisää linjaa. Ikkunalaudat ovat leveät ja sopivalla korkeudella tarjotakse erityisesti pienimmille lapsille erityisen kiinnostavan mahdollisuuden kiipeilyleikeille ja kiehtovan epätavallisen paikan istuskeluun. Ikkunoiden ohessa metsänvihreät, elävät, lattiaan asti ulottuvat paksut verhot viittaavat paitsi käytävöihin, myös metsään. Oheinen kuva todistaa, kuinka juuri tällaiset verhot ovat omiaan tarjoamaan lapsille kiehtovaa ympäristöä ja mahdollisuuksia leikkiin. Yhdessä puupintojen kanssa verhot ja ikkuna-aukotus tuovat tiloihin pirteää, herkkää ja sopivan elävää luonnontuntua. Visuaalisesti ja akustisesti rauhallinen materiaali-paletti mahdollistaa myös ohjattuun toimintaan keskittymisen kaikuisaa ja tuntumaltaan kovaa betonipintaa paremmin. Tilojen valkea betonipinta riittävän pieninä määrinä kuitenkin tasoittaa puun eloa. Tilojen pyöreät valaisimet ja pyöreät pöydät pyöreinä muotoina korostavat tilojen luontoa jäljittelevää miellyttävää tunnelmaa.

Kokonaisuutena tilojen eloisuus, vaihtelevuus, materiaalivalinnat ja erilaiset sisustuselementit, sekä valaistus luovat lapsille mielekkyyttä ja mahdollisuuksia rikkaaseen toimintaan sisätiloissa. Tilojen kontrastisuudella ja hallitulla materiaalin vaihtelulla luodaan selkeää, mutta kiehtovaa

rytmiä tiloissa kulkemiseen ja toimimiseen. Luonnonvalon runsas käyttö ja imitoiminen keinovalaistuksella pohjustaa miellyttävää toimintaympäristöä lapsille.

Kuva 29. Metsänvihreät verhot, leveät ikkunalaudat ja suuret ikkunapinnat luovat paljon kiehtovia tarjouksia lasten toiminnalle.

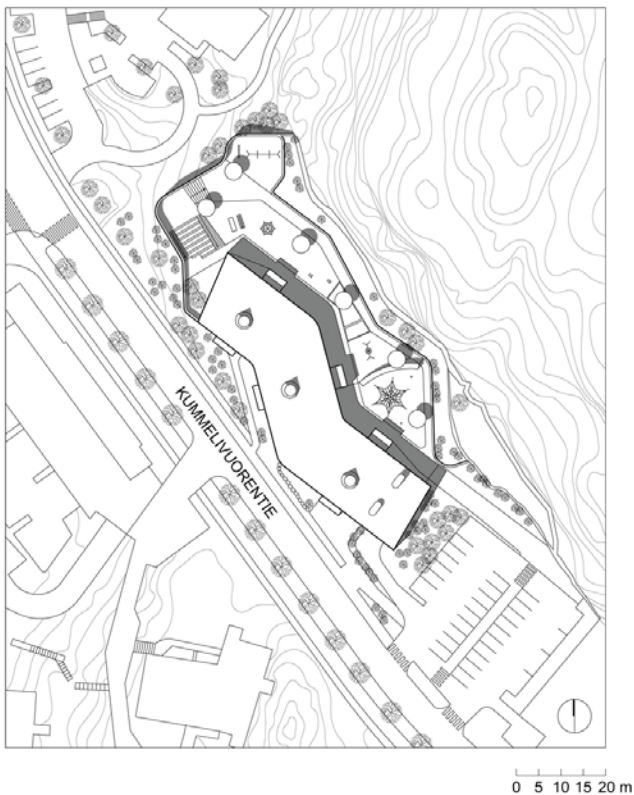
Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011

Kuva 30. Graafinen akustinen seinä ja suuret lasipinnat kytkevät tiloja läheiseen luontoon, sekä luovat lapsille miellyttävän harmonista ympäristöä.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011

Kuva 32.
Asemapiirroksen pienennös. Lastentalo sijaitsee hyvin jyrkässä Kummelivuoren rinteessä.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011

Kuva 31.
Jyrkeä julkisivu nousee korkealle maaston jyrkkien muotojen seurauksena. Myös piha jää katuun verrattuna hyvin korkealle.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011

Lastentalo suhteessa ympäristöönsä

Asemapiirroksessa on nähtävissä, kuinka jyrkän Kummelivuoren rinteellä Saunalahden lastentalo sijaitsee. Sen pihan jäsentely ja rakennuksen hahmo jäljittelevät Kummelivuoren rinteitä. Lastentalon lähelle työntyy myös urbaani ympäristö, jolloin rakennus on myös suhteessa ympäröiviin rakennuksiinsa.

Aiemmasta julkisivusta kertovassa valokuvassa on nähtävissä, miten rakennuksen elävästi rapattu julkisivu luo julkisen rakennuksen ilmeen ja sen leikkisä aukotus erkereineen tarjoaa visuaalisen ilmoituksen päiväkodin läsnäolosta.

Piha on kuitenkin hyvin selkeästi aidattu vankoin betonimuurein, mikä antaa selkeän viestin suljetusta tilasta. Se ei juuri mahdollista lasten leikin näkymistä lähiympäristössä, eikä myöskään toisaalta lasten tutustumista ympäröivään maailmaan päiväkodin pihalta käsin. Aitaamista tosin puoltaa maaston jyrkkä laskeutuminen, jolloin piha jää melko korkealle sen länsipäädystä, mikä juuri tarjoaisi ilmansuuntansa puolesta mahdollisuuden avautua ympäristöön. Korkeuseroista johdettujen lasten putoaminen täytyy joka tapauksessa estää tavalla tai toisella. Nyt tavaksi on valittu visuaalisestikin rajaava ratkaisu.

Itse rakennuksen erkkerimäiset suuret "lasikkuutiöt" puolestaan tarjoavat erityisesti portaikkoon sijoittuvasta pienryhmätilasta suuria näkymiä ulos ja luonnollisesti myös näkymiä ulkoa sisään.

Päiväkodin toinen pääty on eriytetty väliovella omaksi osastokseen. Ratkaisulla on mahdollistettu salin käyttö asukkaiden omien tapahtumien järjestämiseen ja päädyn toimiminen korttelitalona. Sali rakennuksen itäpäädyssä avautuu suurten lasiseinien ansiosta upeasti viereiselle lastentalon parkkipaikalle ja sen kautta ulkomaailmaan, mikä

kertookin selkeää kieltään salin luonteesta ja avaa päiväkotirakennuksen toisesta päädystään ympäröivälle maailmalle, onhan tila tarkoitettukin avoimeksi asuinalueen asukkaiden käyttöön.

Vapaa-ajankäytön kannalta päiväkodin piha on hieman sulkeutunut ja se osaltaan varmasti rajoittaa sen käyttöä. Olisi hyvä, että päiväkodin pihakin olisi kutsuva ja avoin ympäristöönsä, jolloin asukkaat ja erityisesti lapset mieltäisivät sen helpommin osaksi elinpiiriään.

Kuva 34.
Saunalahden lastentalo. Pihan hiekkalaatikot tuovat pihalle luonnonmukaisuutta ja suurina alueina mahdollistavat laadukkaatkin leikit.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011
Piha: LOCI Maisema-arkkitehdit 2011

Hyvän leikin mahdollistaminen pihalla

Ulkoalueet Saunalahden lastentalolla ovat selkeästi jäsenneilyt ja jatkavat graafisesti talon arkkitehtuurin määrittelemää linjaa. LOCI –maisema-arkkitehtien suunnittelema piha-alue on pinnoitettu pääosin nurmea imitoivalla valukumilla ja asfaltilla. Leikkiympäristö koostuu hiekkalaatikojen lisäksi veistoksellisista sieniä muistuttavista valaisimista, sekä eri puolille pihaa sijoitetuista keinoista, kiipeilyverkoista sekä liukumäestä. Leikki-kiipiha on rakennuksen toisen kerroksen tasalla ja sijoittuu, kuten rakennuskin, jyrkkään Kummelivuoren rinteeseen. Piha on värimaailmaltaan hyvin samankaltainen kuin rakennuksen sisätilat. Suunnittelijat ovatkin tavoitelleet, että sisätilojen leikkialue jatkuisi esteettä suurten lasiseinien läpi pihalle. Rakennuksen ympärille on istutettu uusia puita, jotka kasvaessaan kätkevät rakennuksen jälleen metsän sisään. Piha ja rakennus tuntuvatkin sulautuvan metsäiseen ympäristöön hyvin. Pihan kytkeytymistä viereiseen metsään on pyritty lisäämään istuinmustikoilla, pöllimetsällä ja puiden mittakaavaa imitoivilla valaisinlyhdyillä. Suunnittelijat kertovat pihan suunnittelussa kohdanneensa haasteita jyrkän kallioisen maaston ja paineellisen pohjaveden johdosta. (LOCI).

Suunnittelijat kertovat pihasuunnitelman tilalisenä tavoitteena olleen luoda tilaa metsän ja rakennuksen välille niin, että luonto on läsnä mutta kosketuksen ulottumattomissa (LOCI). Siinä he ovat onnistuneetkin hyvin. Luonto tuntuu hyvin läheiseltä ja erityisesti istutettujen puiden kasvettua rakennus tuntuu varmasti juuri kätkeytyneen osittain metsään. Lasten toiminnan kannalta läheinen metsä ei hieman kärjistäen tuota kuitenkaan mitään hyvää, kun heidän sallitaan katsella sitä vain kaukaa (Puroila ym. 2012, 351). Lasten aisteista tällöin käytössä on vain yksi, kun lasten kokemuksen kannalta olisi oleellista, että niistä aktivoituisi useampia. Lasten kannalta monipuolinen

ympäristö on ennen kaikkea toiminnallisesti monipuolinen. (ks. esim. Allas 1981, 83; Horelli 1992, 5; Yliaho 2017). Marjatta Kalliala ilmaisee asian kuvaavasti ”lapset eivät halua vain nähdä ja kuulla, vaan myös tarttua, kosketella ja kiivetä” (Kalliala 2008, 47). Nyt pihalla luontoviittaukset jäävät todellisen luonnon etäisyydestä johtuen kohtalaisen laihoiksi ja lasten kokemus luonnosta vaillinaiseksi.

Tärkeää olisi myös, etteivät leikkialueet rajoituisi vain aitojen sisälle. Valmiit, kiinteistä leikkivälineistä koostuvat leikkikentät eivät ole otollisinta ympäristöä lasten toimijuuden ja tarjoumien kannalta. (Aura ym. 1997, 71). Lapset tarvitsevat täydellisen turvallisuuden sijaan enemmän fyysistä haasteita ja mahdollisuuksia kokeilla rajojaan, välillä satuttaakin itseään (Laris 2005). Toisin sanoen vapaa leikki harvoin rajoittuu aidatulle alueelle, vaan se tapahtuu laajemmalla ympäristössä jonka on tärkeää olla monimuotoinen ja muunneltava tyydyttääkseen lapsen kehitystarpeita (Allas 1981, 93).

Pihan hiekkalaatikko on pihan sydän, jossa lapset todella saavat toteuttaa itseään ja muokata ympäristöään. Hiekkalaatikko myös tuo pihalle irtoainesta, minkä on todettu lisäävän leikkipaikan vetovoimaa (Allas 1981, 90). Hiekkalaatikko-kokonaisuus on pihan kokoon nähden kohtalaisen suuri ja mahdollistaa näin laadukkaat ja monipuoliset hiekkaleikit. Hiekkalaatikkoalueet on myös jaettu pienempiin osiin, jolloin lasten leikit eivät häiriinny suurella pihalla toisistaan, mutta saattavat läheisyytensä ansiosta kuitenkin inspiroida toisiaan.

Kuva 33.
Saunalahden lastentalo. Piha eroaa Kummelivuoren rinteistä lohkaisten kallioista tasaisen alueen. Aita alleviivaa pihan ja metsän etäisyyttä.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit 2011
Piha: LOCI Maisema-arkkitehdit 2011

Ulkoympäristö on vetovoimainen kadun puolella, jossa istutetut puut (erityisesti kasvettuaan), laatoitus ja korkeuserot kytkevät päiväkotirakennuksen onnistuneesti Kummelivuoren ympäristöön. Kadun puolellakin luonto on muutaman vuoden kulluttua aidosti läsnä, kadulla seistessäkin. Monimuotoiset kivet luovat luonteikkaan liittymäpinan asfaltin ja istutusvyöhykkeiden välille, sekä antavat selkeän viittauksen rakennuksen takana kohoaviin kallioihin. Istutusalueiden kasvillisuus muistuttaa metsäistä maaperää ja näin kytkee saumattomasti rakennuksen katujulkisivun osaksi Kummelivuorta.

Kadun puolen piha-alueiden luonnonmukaisuus (kuva 24) olisi ollut hyvä tuoda leikkialueidenkin puolelle. Tällöin olisi saatu aikaan vaihtelevampaa, runsaasti tarjoutuvia sisältävää ja aidosti luonnonmukaista ympäristöä lapsille. Kallioinen ja korkeuseroiltaan vaihteleva ympäristö olisi tarjonnut upeita mahdollisuuksia luonnon hyödyntämiseksi päiväkodin arjessa. Kuten Anja Allas toteaa, ulkotilojen käyttökelpoisuutta lasten leikille ei lisätä pelkästään leikkivälineiden määrää lisäämällä (Allas 1981, 94). Luonto olisi voinut tarjota loistavia lisämahdollisuuksia luontevien kohtauspaikkojen järjestämiseksi.

Joustava tilasuunnittelu

Saunalahden lastentalossa on yhteensä 80 hoitopaikkaa 1-5 vuotiaille lapsille. Henkilökuntaa lastentalossa on yhteensä 24. Tiloissa toimii myös neuvola, siitä johtuen rakennusta kutsutaankin päiväkodin sijaan lastentaloksi. Neuvolan lisäksi päiväkodin päädyssä on salitiloja, jotka toimivat korttelitalona, eli mahdollistavat paikallisille tilojen varaamisen omaan käyttöön. Päiväkodin tiloihin on kolme sisäänkäyntiä suoraan ulkoa, jonka lisäksi tiloihin kulku on mahdollista myös alakerran kautta portaita pitkin. Kolmella sisäänkäynnillä päiväkodin tilat on jaettu osiin ja sisäänkäyntien

yhteydessä eteisaulojen katoissa valoa sisään tuovien lyhtyjien sisäpinnassa sijaitsevat graafiset teokset helpottavat orientaatiota päiväkodin tiloissa. Jokaisella lyhdyllä on oma teemansa. Itäisintä lukuun ottamatta jokainen eteinen palvelee kahta päiväkotiryhmää.

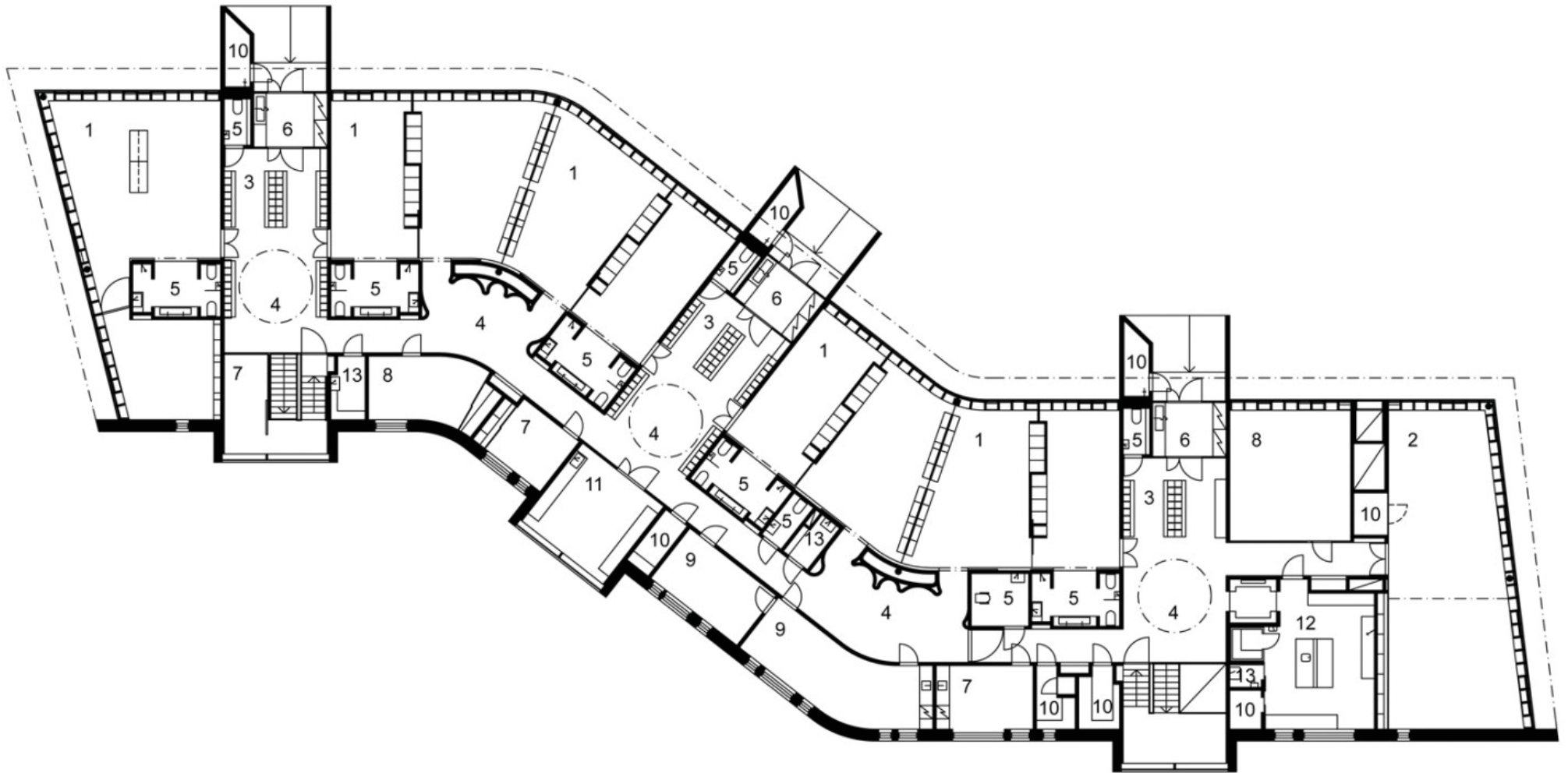
Leikkialueet on sijoitettu rakennuksen ulkokehälle, pääosin rakennuksen koillisivulle, jolloin niille mahdollistetaan runsas luonnonvalo. Pohjoisen valo puolestaan tarjoaa tasaista valoa kuumentamatta tiloja liikaa erityisesti kesäaikaan. Leikkitiloja on rajattu säilytyskalusteilla, jolloin on varmistettu tehokas tilankäyttö.

Ryhmätilat ovat keskenään tasa-arvoiset. Molemmat on nimetty leikkitiloiksi. Kun lepääminen ja päiväunet tapahtuvat mitä ilmeisimmin leikki-/ryhmätiloissa, on levon toteutuminen jäänyt pääosin kasvatushenkilöstön varmistettavaksi. Pohjapiirrokselta on tulkittavissa, että lepoon tarkoitettujen leikkitilat on kuitenkin sijoitettu vierekkäin ja jopa niin, että niiden alas laskevat sängyt ovat saman seinän eri puolilla. Tällöin leikkitilat jäävät niin sanotusti ulkokehälle. Etuna ratkaisussa on, että päiväunia nukkuvan korviin kantautuu todennäköisesti vain viereisen huoneen unen tuhinää.

Toinen mahdollisuus ratkaista leikkitilojen ja unitilojen järjestys olisi voinut olla sijoittaa leikkitilat vierekkäin, jolloin leikistä lähtevä melu olisi keskitetty ja lepotilat olisivat jääneet sivummalle. Tällöin ryhmätilat olisi voitu myös yhdistää, mikä olisi mahdollistanut parempaa muunneltavuutta ja hieinan joustavamman toiminnan. Toisaalta toimintaa voidaan nyt yhdistää, kun ei ole päiväuniaika ja saada näin aikaan erilaisia mahdollisuuksia toiminnan järjestämiseksi kahden eri ryhmän kesken. Nyt leikkitilat ovat eteisaulojen vastaisilla seinillä, kun taas lepotilat jäävät toisiaan vasten kauemmas eteisistä. Näin on minimoitu myös eteisauloista ja käytäviltä kantautuvan melun aiheuttama häiriö levolle.

Kuva 35.
2. krs. pohjapiirros. Sisäänkäynnit rytmittävät rakennuksen julkisivua ja jakavat tilat osiin. Sisäänkäynnit ovat yksilöllisten valolyhtyjensä ansiosta tunnistettavissa. Leikkitilat sijoittuvat rakennuksen ulkokehälle, mikä mahdollistaa niihin runsaan luonnonvalon. Käytävän kaarevaa mutkittelua on rytmitetty syvennyksillä, jossa polveilu tihennee muodostaen mielekkäitä leikkialueita myös käytäville.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit

- 1 PLAY
- 2 HALL
- 3 LOBBY
- 4 FOYER
- 5 TOILET/WASHING
- 6 WASHING ENTRY
- 7 SMALL TEAM ROOM
- 8 MEETING
- 9 OFFICE/STAFF
- 10 STORAGE
- 11 WORKSHOP
- 12 KITCHEN
- 13 CLEANING

0 2 4 10 m
1:250 (A3)

Länsipäädyn ryhmätilaa lukuun ottamatta ryhmätiloihin kuljetaan pienten aulojen kautta. Aulojen seinäpintoja pehmentävät kaarevat tekstiilimatoilla verhoillut seinäkkeet, jotka yhdessä hieman avartuvan tilanmuodostuksen kanssa kutsuvat lasta leikkiin ja tarjoavat vaihtelevaa ympäristöä liikkuville lapsille. Itäpäädyn korttelitaloksi soveltuvaa osiota lukuun ottamatta käytävä jatkuu ehjänä, jolloin lasten liikkuminen päiväkodissa mahdollistuu ja heidän luonnolleen ominainen tutkiminen ja liikkuminen mahdollistuu ainakin tilasuunnittelijan osalta.

Ryhmähuoneita ei pohjapiirrokseseen ole nimetty eri ryhmien tiloiksi, vaan kaikille on yhteinen nimitys ”play”. Voidaan olettaa, että valinta on tietoinen. Tällöin mitään tiloja ei rajata niinkään tietylle ryhmälle, vaan mahdollistetaan kasvatushenkilöstölle tilojen joustava ja monipuolinen käyttö. Tilojen muodostuminen ja jäsentely tukevat monipuolista käyttöä hieman perinteistä jakoa henkivästä rytmistä huolimatta.

Pienryhmätilat sijoittuvat vaihtelevasti eri puolille päiväkotirakennusta. Länsipäädystä ryhmätila on portaikon välitasanteen tasalla. Portaikon välitasanteen ryhmätila on kiehtova tila kahden eri kerroksen välissä, muodostaen kokonaan oman tasonsa. Muutoin pienryhmätilat muodostuvat lähinnä perinteisistä huoneista

Suurehko saliksi nimetty tila mahdollistaa liikuntatuokioiden ja liikunnallisten leikkien ohella juhlahetkien, näytelmien ja muiden kokoontumisten järjestämisen. Salin erillään olo asukaskäytön lisäksi mahdollistaa myös päiväkodin omien tapahtumien järjestämisen arjen muiden toimintojen häiriintymättä.

Tilojen sijoittamisesta on havaittavissa yksi suuri yleispiirre. Lasten tilat, joihin heillä on oikeus kulkea itsenäisesti, on sijoitettu lähes yksinomaan rakennuksen pohjoispuolelle, kun taas käytävän

toiselle puolelle sijoittuvat henkilökunnan kokous-tilat, työpajat, ryhmätilat ja muut ovilla käytävästä erotetut tilat.

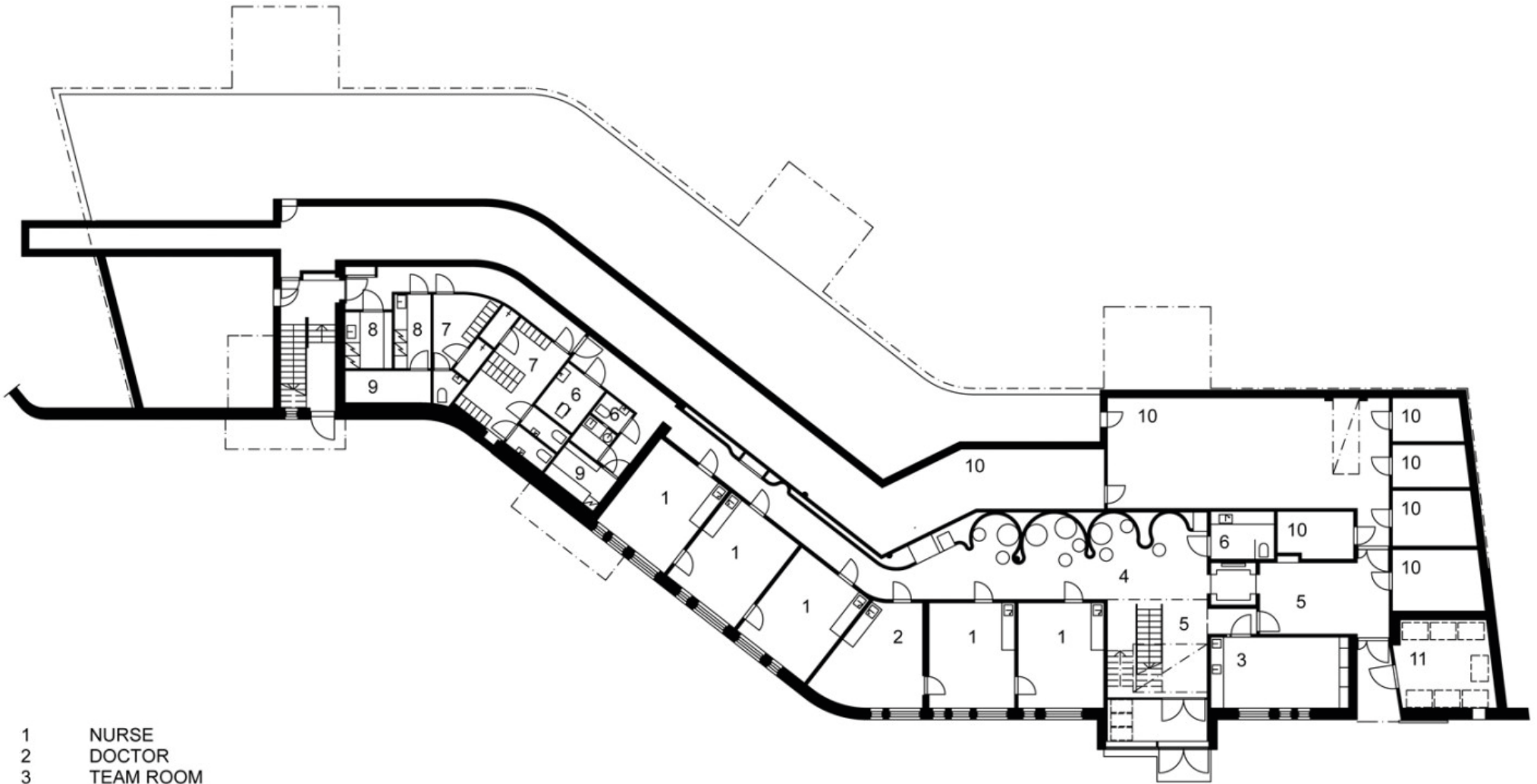
Kuten jo aiemmin tuli ilmi, hierarkian kannalta kyseinen jako voidaan nähdä positiivisena ja negatiivisena asiana yhtä aikaa. Positiivinen se on siksi, että se mahdollistaa päiväkotihenkilöstölle, että he voivat sallia lasten liikkua kaikkialla täytymättä erikseen kieltää heitä. Järjestely vaikuttaa hierarkiaan siksi, että toinen puoli päiväkodista on ikään kuin suljettu lasten omaehtoisen toiminnan ulkopuolelle. Lasten omaehtoisen toiminnan kannalta ratkaisu on hieman negatiivinen, vaikkakin yleistä ilmapiiiriä se parantaa, sillä kasvatushenkilöstön on helpompi ja vaivattomampi kertoa lapsille heidän toiminta-alueensa rajat.

Toinen vaihtoehto olisi ollut ”ripotella” tilat hieman sekoittaen, jolloin selkeää rajaa ei olisi syntynyt ja lapsilta kielletyt tilat olisivat saattaneet häipyä taka-alalle, eikä niihin olisi kiinnittänyt kukaan huomiota.

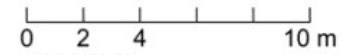
Edelleen voidaan kyllä myös todeta, että nykyisellä ratkaisulla lapset voivat keskittää voimavaransa itse leikkiin sen sijaan, että joutuisivat pohtimaan mikä on heille sallittua aluetta ja mikä ei. Lisäksi kasvatushenkilöstö välttyy jatkuvalta kieltämiseltä ja ohjaamiselta tilojen käytön osalta. Kuten aiemminkin lainasin tekniikan tohtoria, arkkitehti Anja Allasta, joka toteaa jatkuvan kieltojen maailman saavan aikaan lapsessa epävarmuutta itseluottamukseen suhteen ja heikentävän aloitteellisuutta (Allas 1981, 80).

Kuva 36.
1.krs. pohjapiirros. Neuvolan tilat sijaitsevat alakerrassa.

Saunalahden lastentalo
JKMM Arkkitehdit

- 1 NURSE
- 2 DOCTOR
- 3 TEAM ROOM
- 4 WAITING ROOM
- 5 FOYER
- 6 TOILET
- 7 STAFF
- 8 CLEANING/LAUNDRY
- 9 STORAGE
- 10 AC/TECHNICAL SPACE
- 11 GARBAGE DISPOSAL

3.2.2 BAUKIND: PME - Daycare Centre Hafencity

Toinen lasten toimijuuden kannalta kiinnostava kohde löytyy Saksasta, Hampurista. Kohteen on suunnitellut saksalainen suunnittelutoimisto Baukind Architekten ja se on valmistunut joulukuussa 2015. Päiväkoti on suunniteltu 65 lapselle ja pinta-alaltaan se on 750m². Kohde on suunniteltu PME Familienservice GmbH:lle, joka on suuri lähes koko Saksan kattava yritys tarjoten mm. päivähoitopalveluita. (Baukind Architekter 2018).

Jo PME:n ajatustapa on kiinnostava lasten toimijuuden näkökulmasta, sillä he kiinnittävät huomiota Piklerin ja Hengstenbergin liikumisen konseptiin (movement concept) (Baukind Architekter 2018). Esimerkiksi Piklerin konseptin prinssiippejä ovat lyhyesti lasten vapaa liikkuminen ja vapaa leikki (Pikler UK Association). Teemoja on käsitelty paljon Suomessakin ja niitä käsittelemän myös minäkin diplomityössäni. On kiinnostavaa huomata, kuinka samoja asioita on ratkaistu hieman eri tavoin Saksassa.

Lapsen näkökulma

Hafencityn päiväkoti on hyvä esimerkki päiväkodista, jossa kaikki on suunniteltu asettaen lapsen leikki ja toiminta etusijalle. Ajatus on viety jopa niin pitkälle, että Baukind on yhdessä Urbn pockets nimisen suunnittelutoimiston kanssa suunnitellut tiloihin väreihin perustuvan suunnittamista helpottavan graafisen ilmeen. Karttaan lapset voivat magneetilla ilmaista, missä haluaisivat päivänsä kulloinkin viettää. (Baukind Architekter 2018).

Muutoinkin päiväkodissa on ajateltu lapsen toimintaa hyvin monipuolisesti ja moniulotteisesti. Monessa kohtaa suunnittelu tosin kohdentuu lähinnä irto- tai kiintokalusteisiin ja jää näin hieman irtonaiseksi varsinaisesta tilasuunnittelusta. Tämä johtunee paljolti siinä, että Baukind tekee paljon myös kalustesuunnittelua. Irtokalustus ja pintojen käsittely tuntuisi olevan Baukindin erikoisalaa ja heillä olisikin siinä paljon annettavaa muille päiväkotiympäristöjen suunnittelijoille.

On myös huomattava, että kiintokalusteet ovat usein päiväkotien tiukoissa tilaohjelmissa helppo ja kohtalaisen edullinenkin keino lisätä tarjontaa lasten monipuoliselle liikunnalle ja leikille. Kiintokalustus on niin sanottu viimeinen silaus, jolla kakku koristellaan juhla-asuunsa. Muihinkin Baukindin suunnittelemiin rakennuksiin tutustuessa voi huomata, että oikeastaan he kohtelevat kaikkia rakennuksen osia kuin kiintokalusteita. Se on tässä tapauksessa hyvä asia. (ks. esim sisäseinäaukot Glückskindin päiväkodissa).

Kiintokalustuksen suuren roolin tiimoilta on hyvä muistuttaa mieliin aiempi pohdinta kodinomaisuuden tavoittelusta (ks. 2.1.5 Aistien ympäristöt). Kuten Amos Rapoportkin toteaa: kun kiinteät osat rakennuksista ovat usein jo ennalta määriteltyjä, nousee osittain pysyväpiirteisten elementtien, kuten kiintokalustuksen rooli paljon merkitykselliseksi puhuttaessa ympäristöllisistä merkityksistä. Esimerkiksi muuttaessamme uuteen kotiin ovat pysyväpiirteiset elementit useimmiten jo valmiiksi rakennettuja. Voimme itse vaikuttaa lähinnä osittain pysyväpiirteisiin elementteihin ja siksi niitä käytetäänkin kulttuureissa useimmiten omien tarkoitusten viestimiseen. Rapoport jatkaakin, että niistä elementeistä eivät yleensä välitä suunnittelijat, koska heidän huolensa kohdistuu pysyväpiirteisiin elementteihin. Hän myös esittää mahdollisuuden,

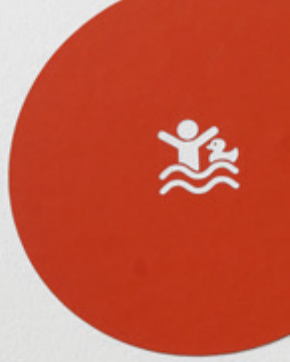
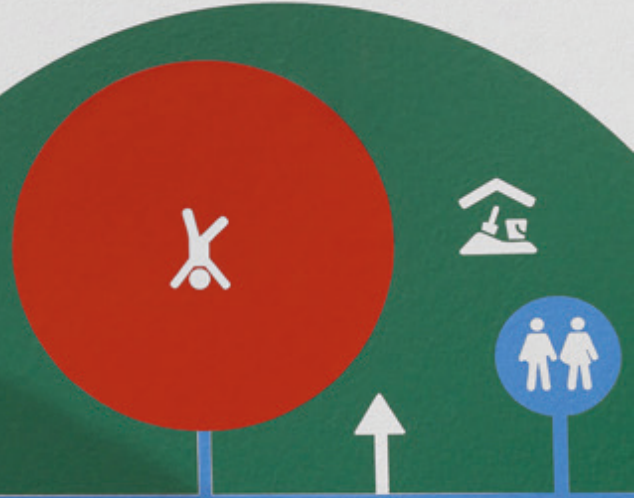
Kuva 37.

Suunnistamista helpottava graafinen järjestelmä. Lapset voivat merkitä karttaan, missä mieluiten viettäisivät päivänsä.

Daycare Centre Hafencity
Baukind Architekter 2015

1 OG

0 EG

että kuitenkin juuri vaikuttamisen mahdollisuudesta johtuen käyttäjät kiinnittävät pääosin huomionsa nimenomaan edellä mainittuihin osittain pysyväpiirteisiin elementteihin. Kiinnitämme huomiomme eri asioihin, josta johtuen käyttäjät ja suunnittelijat eivät välttämättä ymmärrä aina toisiaan. (Rapoport 1982, 92). Ovatko Baukind:n suunnittelijat löytäneet Rapoportin osoittaman jyvän? Luodaanko päiväkotien oikeanlainen, monikulttuurisuuden mahdollistava kodinomaisuus panostamalla kiinto- ja irtokalustukseen, mihin todennäköisesti ympäristössä toimivat aikuiset ja lapsetkin kiinnittävät päähuomionsa? Voisiko pelkkä kiintokalustuksen aseman ja roolin nostaminen lisätä päiväkodin kodinomaisuutta?

Kiintokalustus on oikeastaan kytketty osaksi päiväkodin kulkureittien tilallista sarjaa (kuvat 38 ja 40). Se toimii portaiden ohessa reittinä alemmasta kerroksesta portaiden välitasanteelle. Kiehtova reitti tarjoaa portaiden ja liukumäen oheen vaihtoehtoisen, tavanomaisesta poikkeavan mahdollisuuden. Tosin, liekö liukumäkikään aivan tavallisimmasta päästä kerrosten välisenä kulkureittinä.

Lelujen säilytyksen olisi toki helposti voinut toteuttaa ihan pelkkänä kaapistona, tai hieman sovellettuna portaiden alle sovitettuna kiinteänä kaapistona. Nyt kaapistoon on kuitenkin kytketty kiipeilyseinän lisäksi myös pieni piilopaikka, johon lapset voivat laatikoston päältä kiivetä. Pieni piilopaikka kurkistusaukkoineen lisää tilan leikkisyyttä ja tuo lasten ulottuville lisää tarjoumia. Säilytysratkaisu mahdollistaa kiinnostusta herättävän ja lasten ulottuvilla olevan esillepanon ja säilytyksen. Juuri tällaiset yllätyksellisesti käyttäytyvät elementit herättävät lapsissa leikkilistä vastakaikua (ks. (Kalliala 2008, 48). Monipuolinen kiintokaluste on myös oivaltava sovellus RT-kortin ohjeistuksesta varaston hyödyntämisestä leikkitalana (RT 96-11003 2010, 17). Oikeastaan puhuisin kiintokalusteen sijaan mieluummin sisustus- tai säilytys-elementistä, sillä kiintokaluste on hieman liian

arkinen ja yksinkertainen nimitys kokonaisuudelle, joka mahdollistaa liikkumisen, siirtymisen, leikin ja säilyttämisen. Nämä ovat lisäksi elementtejä, jotka pois riisuttaessa vievät myös suuren osan tilan luonteesta mennessään, aivan kuin pintamateriaalit tai väliseinät.

Lempeästi väritetyt graafiset muodot lisäävät tilaan eloa ja tuovat myös visuaalista vaihtelua, joka auttaa lapsia tutustumaan uusiin väreihin, muotoihin ja lisää luonnollisesti tilan kutsuvuutta. Värien ja muotojen käyttö tuo materiaalit, värit ja muodot lasten oman tutkimusmatkailun ulottuville ja näin mahdollistaa lasten itsenäisen maailmankuvansa laajentamisen. Lempeä värityys yhdistettynä puuvanerin puun omaan sävyyn tuo muuten kovan tilaan myös pehmeyttä, lämpöä ja luonnon tuntua. Ilman sisustuselementtejä ja niiden värimaailmaa tila olisi kovin ankea ja tyly pienelle lapselle. Baukindin ajatuksena onkin tuoda tiloihin väriä minimalistisen hienotunteisesti (Discover Germany 2017).

Kuva 38.
Kiintokalustus osana päiväkotiympäristöä. Monipuolinen kaapisto toimii kiipeilytelineenä, portaiden ohessa kulkureittinä, kirjojen ja lelujen säilytysratkaisuna, sekä kutsuvana piilopaikkana.

Daycare Centre Hafencity
Baukind Architekter 2015

Kuva 39.
Helposti liikuteltavat ja riittävän pelkistetyt huonekalut jättävät sijaa lapsen omaehtoiselle toiminnalle ja rakentelulle. Kuva on toisesta Baukindin suunnittelemasta päiväkodista, mutta samoja irtokalusteita on käytetty myös Hafencityn päiväkodissa.

Daycare Centre Sinneswandel
Baukind Architekter 2013

Hyvän leikin mahdollistaminen

Baukind on erikoistunut lasten ympäristöjen, päiväkotien suunnitteluun. Se myös panostaa lasten leikin tukemiseen. Vapaan liikkumisen ideologia ja lasten omaehtoisen tutkimisen tukeminen on vahvana taustalla. Voitanee sanoa siis kyseessä olevan suunnittelutoimisto, jolla on poikkeuksellisen vahva pedagoginen ideologia. Ideologia myös näkyy vahvasti heidän suunnittelemassaan Hampurin Hafencityn päiväkotiympäristössä.

Kuvista on nähtävissä, kuinka paljon päiväkodin käytäville jää tyhjää tilaa. Tyhjä tila on käytettävissä lasten juoksuun ja leikkiin (Baukind Architekt 2018). Tyhjä tila saattaa näyttää autiolta ja tarkoituksettomalta, mutta juuri siinä piilee sen tarkoitus. Aiemmin esille nostamani Catherine Burke toteaa tutkimuksessaan, että huonekalujen vallatessa alaa huoneen keskeltä, näytti lapsia kiinnostava leikkialue muodostuvan huoneen laidoilta (Burke 2007, 368). Hafencityn päiväkodissa huonekalut ovat sivuroolissa ja leikkialue löytyy joka puolelta. Tilat on suunniteltu leikin ehdoilla.

Baukind on suunnitellut myös irtokalustuksen niin, että lasten on mahdollista käyttää niitä leikeisään (kuva 39). Tuolit ovat riittävän pienikokoisia ja keveitä, jotta lapset jaksavat siirtää niitä. Niiden kuutiomainen ja pelkistetty muotokieli yhdistettynä saman muotokielen omaavaan pöytään jättää sijaa mielikuvitukselle leikin synnyttämiseksi.

Irtokalusteiden liikuteltavuus yhdessä harkitun kiintokalustuksen kanssa luo mielenkiintoisen ympäristön lapsen omaehtoista toimintaa ajatellen.

Varhaiskasvatuksen dosentti Marjatta Kalliala kirjoittaa kirjassaan, etteivät lapset halua vain nähdä ja kuulla, vaan myös tarttua, kosketella ja kiivetä (Kalliala 2008, 47). Kiintokalustus Hafencityssä kirjahyllyjä myöten on ajateltu juuri niin,

että kiipeäminen olisi mahdollista. Idea noudattaa myös Michael Lariksen muotoilemaa ajatusta lapsen mahdollisuudesta testata omia rajojaan. Kokonaisuus ei estä putoamista. Oikeastaan juuri siitä syystä se ei ole myöskään kehityksen este. (Laris 2005). Baukind ei ole tyytynyt pelkästään mahdollistamaan kiipeämistä, vaan jopa kannustaa siihen luomalla tiloja kalusteiden päälle. Kuvissa 38 ja 41 esitettyjä säilytysratkaisuja voisi kutsua Päivi Lindbergin kaipaamaksi houkuttelevaksi esillepanoksi (ks. Lindberg 2014).

Kuvan 40 kokonaisuus olisi tosin mahdollista kytkeä vieläkin kiinteämmin osaksi tilanmuodostusta, jolloin sen vaikuttavuus kasvaisi. Kirjahyllykokonaisuus ei tilallisen laadun tuottajana yllä tilanmuodostuksestaan huolimatta aivan kuvassa 10 esitetyn kiintokalustekokonaisuuden rinnalle. Ratkaisu ei pääse irti kirjahyllyn tyyppillisistä piirteistä aivan samalla tavoin. Monen tasoisien kiipeilyn mahdollistava kirjahylly on päiväkodissa kuitenkin lasten fyysisen kehityksen kannalta aina parempi ratkaisu kuin tavanomainen kirjoja arkistoina kirjahylly.

Kuva 41.

Kirjahyllykokonaisuus. Kiintokalusteen päälle on luotu erillinen tila esimerkiksi lukemista varten. Kiipeämisen mahdollistavalla kalusteella on luotu rikas tarjoumien kokoelma kirjojen äärelle.

Daycare Centre Hafencity
Baukind Architekt 2015

Kuva 40.

Lasten leikin mahdollisuudet päiväkotiympäristössä. Pienillä ratkaisuilla, kuten liukumäellä portaiden vieressä, kiipeilyseinällä mahdollistamassa nousemisen portaiden sijaan, piilopaikalla portaiden alla, väljällä tilamitoituksella ja liikuteltavilla kalusteilla saadaan aikaan paljon tarjoumia lasten leikille ja toiminnalle.

Daycare Centre Hafencity
Baukind Architekt 2015

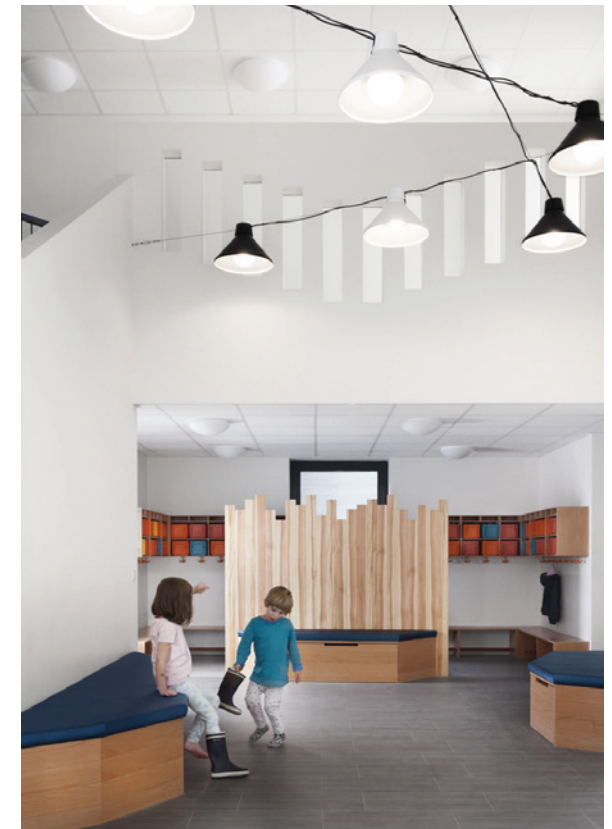

Eteisessä kohdataan samoja haasteita, kuin JKMM Arkkitehtien Saunalahden lastentalonkin eteisessä. Se ei jatka lasten toiminnan kannalta samalla inspiroivalla ja tarjoutuvia pursuavalla linjalla, vaan pelkistyy toimittamaan eteisen virkaa. Eteisen naulakot ja istuimet jäävät hieman liian tavanomaisiksi ja näyttävät muun leikkisän arkkitehtuurin rinnalla varsin arkisilta. Tilan kutsuvuutta heikentää myös saatavilla olevan luonnonvalon niukkuus. Tilasta puuttuu leikin edellytyksiä parantava kokonaisvaltaisuus ja siksi tila jää hieman tehtävänsä vangiksi. Kalusteet tuntuvat hieman irrallisilta ja saavat tilan eroamaan muusta ympäristöstä niin, että tuntuu kuin leikki olisi haluttu hienovaraisesti ohjata muihin tiloihin. Kyse onkin enemmän painotuksesta, kuin onnistumisesta tai epäonnistumisesta.

Eteisessä tilaa on kuitenkin runsaasti, millä on Saunalahden lastentalon tapaan mahdollistettu lasten vapaa liikkuvuus ja lennokkaat leikit. Harkittu värien käyttö lisää tilan pirteyttä ja vastavasti puun vivahteikas käyttö rauhoittaa tilaa viiden lähemmäs luonnon tuntua. Eteinen on esittämistäni huomioista huolimatta kuitenkin lasten toiminnan kannalta 'tavanomaista' laadukkaammin ratkaistu juuri tilavuuden ja harkitun väri- ja materimaailmansa ansiosta. Huonekorkeuden vaihtelu, yläkerran sisäseinän aukotus ja valaistuksen "leijuminen" ilmassa lisäävät tilan luonnetta ja parantavat eteistilan mielekkyyttä.

Kun myöhemmin katsotaan pohjapiirrosta (kuva 44), voidaan myös havaita, että toinen naulakoista avautuu käytävällä hieman taitteisen seinän ansiosta ja muodostaa eräänlaisen kääntöpaikan. Voidaan päätellä, että käytävä- ja eteisalueet on tarkoitettu juoksu- ja ajeluleikkien alueeksi. Siihen tarkoitukseen leveämpien ja kapeampien osien rytmisessä elävä alue soveltuu hyvin.

Käytävä on katkaistu ovilla, joka ikävästi katkaisee edellä kuvaillun liikkeen. Vaikutus on rauhoittava, mutta myös pysäyttävä. Todennäköisesti ovien sijoittaminen käytäville johtuu halusta luoda ryhmille yksityistä tilaa. On ikävää, ettei laadukas liikkumiseen soveltuva ympäristö voi jatkua soljuvana pidemmälle. Rytmisen, tarjoutuvia sisältävä potentiaali jää hyödyntämättä osittain.

Kuva 42.

Eteinen on värikäs ja pirteä, mutta jää hieman arkisten tuntuiseksi, eikä samalla tavalla kutsu lasta leikkiin, kuten päiväkodin muut tilat. Sen avaruus kuitenkin mahdollistaa vauhdikkaammatkin leikit.

Daycare Centre Hafencity
Baukind Architekter 2015

Kuva 43.

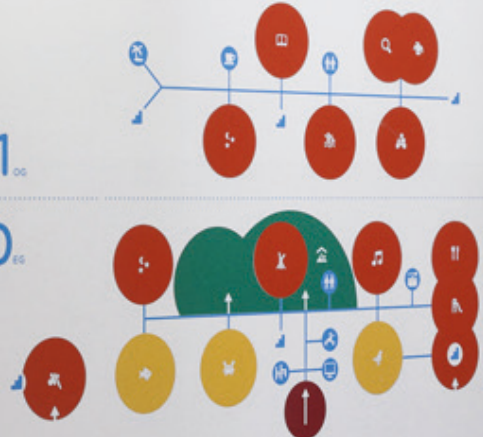
Eteinen yhdistyy käytävään, johon suunnistusta helpottava graafinen järjestelmä tuo pirteyttä. Kokonaisuutena käytäväkin jää kuitenkin hieman etäiseksi.

Daycare Centre Hafencity
Baukind Architekter 2015

1_{OC}

0_{ES}

Lasten toimintaa tukeva tilasuunnittelu

Päiväkodin muoto juontuu itse rakennuksen arkkitehtuurista. Päiväkoti sijaitsee useampikerroksisen rakennuksen alaosissa urbaanissa ympäristössä, jolloin päiväkodin ulkomuoto määrittäytyi itse rakennuksen arkkitehtuurin ehdoilla. Luonnollisesti tällöin myös kantavien seinien sijainti määrittäytyi suurelta osin muun rakennuksen ehdoilla.

Päiväkoti noudattaa tilojen jäsentelyn osalta monilta osin kohtalaisen tavanomaista linjaa. Erotuksena valtavirrasta voitaneen pitää juuri tilavuutta erityisesti harkituissa paikoissa, sekä kiintokalustuksen tärkeää roolia tilojen muodostamisessa. Tilojen avautuminen vinojen seinien ja oivaltavien syvennysten ansiosta tuo niinkään tiloihin persoonallista sävyä. Harkitusti kapeasta avariksi rytmikkäästi aukeavat käytävät elävät mitarimadon tavoin. Kapenevilla ja levenevillä tiloilla on luotu tiloihin jännite, joka luonnollisesti tekee kulkemisesta lapsille kiehtovaa. Pitkistä käytävistä on tehty vaihtelulla lyhyemmän tuntuiset. Tilojen jäsentelyssä toteutuu kokonaisvaltaisesti Allaksen ajatus leikkiympäristön suunnittelusta 'leikkijaksoina', joka sisältää sarjan erilaisia leikkimahdollisuuksia, eikä niinkään 'leikkipaikkoina', jotka toistuvat toistensa kaltaisina (Allas 1981, 103).

Ulos avautuvien ikkunoiden määrässä tai koossa ei ole täälläkään säästelyä ja sillä onkin saatu aikaan viihtyisyyttä tiloihin. Myös täällä ryhmätilat ja yleisesti lasten käyttämät leikkialueet on sijoitettu lähelle ulkoseiniä, jolla juuri niihin on varmistettu runsas luonnonvalo. Luonnonvalolla onkin todettu olevan suuri merkitys lasten hyvinvoinnille (Lindberg 2014, 214).

Osasta ryhmähuoneita on suora käynti yläkertaan, mikä antaa sanattoman viestin lapsille, että yläkertakin on täysin heidän käytössään. Yläkerrasta löytyvät lapsille unitila, sekä kylpyalue, jossa on

vesileikeille inspiroivat puitteet. Suurin osa alakerran tiloista avautuu yläkertaan, jolloin yhteys eri kerrosten välillä säilyy intiiminä. Haittapuolena voidaan pitää mittakaavan karkaamista hieman suureksi lapsille.

PME:n toimistotiloihin on kulku sisäkautta suoraan toisesta kerroksesta. Toimistotilojen ja päiväkodin välissä on käytävän päässä yksi ovi. Todennäköisesti yhdestä ovesta ei ole lasten omaehtoisen toiminnan ja hierarkian näkökulmasta kovinkaan suurta haittaa. (Ks. sivut 37-38)

Hyvää päiväkodissa on myös aikuisille tarkoitettun huoneen sijoittuminen eteisaulan kylkeen. Aikuisille tarkoitettu pieni, korkea tila antaa vanhemmille selkeän tervetuloitotuksen. Hyvä yhteistyö kodin ja päiväkodin välillä on tärkeää onnellisen päiväkotiarjen takaamiseksi.

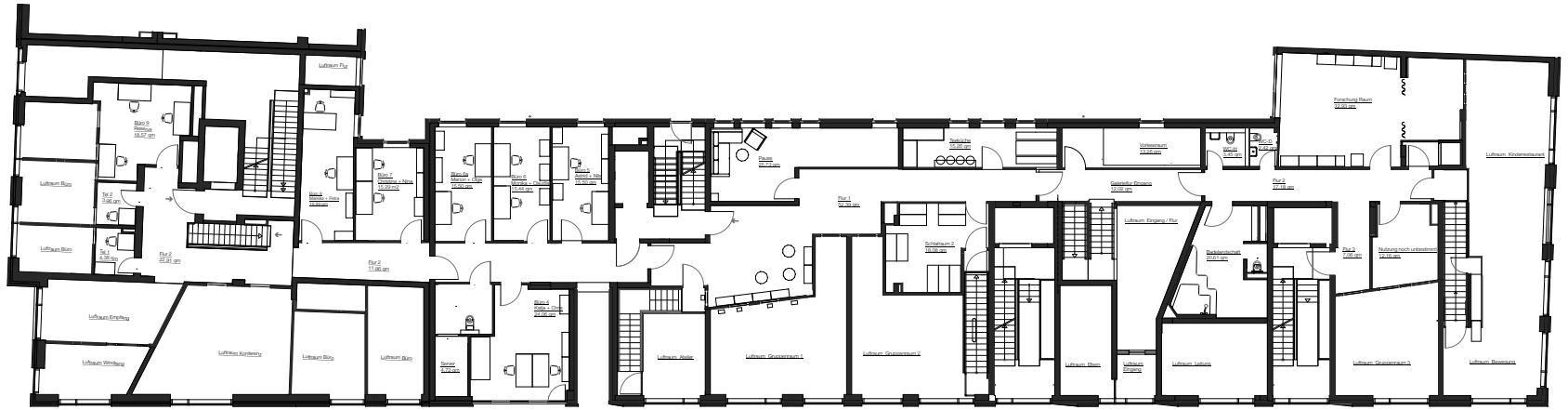
Kokonaisuutena Baukindin Hampurin Satamakaupungin päiväkotitarjoaa lapsille runsaasti koettavaa ja tutkittavaa. Päiväkoti toteuttaa kiehtovalla tavalla ideaa lapsen oppimisesta vapaan liikkuamisen ja itsenäisen leikin kautta. Sisätiloissa on tilaa ja monenmuotoisia ja kokoisia, sekä korkeudella olevia soppia, joissa lapsi pystyy kehittämään omia leikkejään. Irtokalustuksen keveys ja yksinkertaisuus yhdistettynä ympäristön leikkisyyteen on omiaan siivittämään mielekkäisiin leikkeihin. Päiväkotiympäristön suunnittelussa on selkeästi otettu huomioon lasten tarve rakentaa omia kokonaisuuksiaan ja muokata ympäristöä omiin tarpeisiinsa sopivaksi. Suurimpana huomiona nostaisin Baukindin arvostuksen kiintokalustuksen merkitystä kohtaan. Kiintokalustukseen, paremmin kiinteisiin sisustuselementteihin panostamalla voimme saada aikaan toivottua kodikkuutta, määrittelemättä sen tarkemmin kenen kotia päiväkodin tulisi muistuttaa.

Kuva 44.

Hafencity, päiväkodin pohjapiirroksat. Vasemmalle jäävässä osassa sijaitsevat PME:n toimistotilat ja seminaarikeskus. Oikealla ovat päiväkodin tilat. Tilat liittyvät saumattomasti yhteen. Yhteenliittymä kertoo tahdosta madaltaa hierarkiaa aikuisten ja lasten välillä. Erdgeschoß = pohjakerros ja Obergeschoß = yläkerta.

Daycare Centre Hafencity
Baukind Architekter 2015

OG

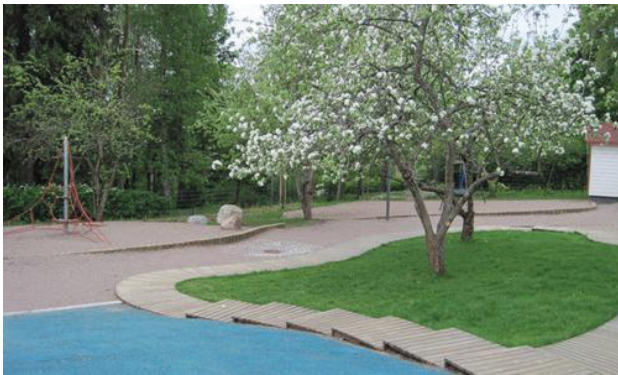
EG

3.2.3 Arkkitehdit Frondelius + Keppo + Salmenperä Oy: Ajurinmäen päiväkoti

Kuva 46.
Paikalla ollut omenatarha on vahvasti läsnä ja sitä on suunnitelmassa alleviivattu erilaisilla luonnon muotoja mukailevilla rajauksilla ja runsaalla puun käytöllä pihan rakenteissa

Ajurinmäen päiväkodin piha
Soile Heikkinen 2009

Kuva 45.
Punainen, kohtalaisen leveälautainen julkisivu luo miellyttävää perinteisen tuntuista tunnelmaa pihalle. Pihan vaihtelevat pinnanmuodot ja pintamateriaalien vaihdokset luovat miellyttävää toiminta- ja leikkiympäristöä lapsille.

Ajurinmäen päiväkoti
AFKS Oy 2009
(Kuva: Jussi Tiainen)

Kolmas huomionarvoinen kohde on Arkkitehdit Frondelius+Keppo+Salmenperä Oy:n suunnittelema Ajurinmäen päiväkoti Espoossa. Rakennus on valmistunut 2009 ja on kooltaan 1060m² (afks.fi). Päiväkoti on suunniteltu kolmelle lapsiryhmälle ja sen lisäksi asukapuiston käyttöön. Rakennus sijaitsee hieman jo aikaa nähneellä Espoon Lepävaaran alueella. Pirjo Sanaksenaho kuvaakin Arkkitehti-lehdessä, kuinka lohikäärmeenpunainen rakennus on asettunut paistattelemaan päivää ompenapuutarhaan keskelle tiiliverhoituja elementtitaloja. (Sanaksenaho 2010, 49). Vanhan omenatarhan voikin aistia aivan jokapuolella rakennusta. Sen ulkopuolella ja aivan sen uumennissakin.

Lasten toimintaa inspiroiva piha

Rakennuksen vapaa ja leikkisä aukotus, eläväinen muoto ja hieman perinteiseen suomalaiseen rakentamiseen viittaava leveähkö punainen puu-ulkoverhous luovat miellyttävän ja turvallisen tunnelman pihalle. Etelään suunnattu rakennuksen piha onkin ehdottomasti yksi mielenkiintoisimmista päiväkotiympäristöistä. Vanhaa omenatarhaa on säilytetty pihalla kohtalaisen reilusti ja sen tunnelman on annettu säilyä päiväkodin vaatimien leikkivälineiden ja aitojen tuomisesta huolimatta.

Maisema-arkkitehti Soile Heikkisen suunnittelema pihalla pyöreät muodot ja maaston vaihtelevuus alleviivaavat ympäristön luonnon muotoja. Punainen rakennus toimii turvallisena taustana pihan leikeille, aivan kuten punainen pieni

maalaistalo. Mittakaava pihalla on lapsen toiminnalle sopivan pieni. Kiertelevät ja aaltoilevat kulureitit, toistuvat luontosaarekkeet ja hajalleen sijoitetut leikkipaikat luovat pihalle sopivan jännitteen ja tuovat lasten leikeille tarjoumia. Piharakennukset on sijoitettu myös hieman hajalleen pihan muotoja mukaillen, mikä entisestään alleviivaa omenatarhan läsnäoloa.

Rakennus rajaa pihan turvallisesti pohjoisessa luoden pihan leikeille taustan. Pysäköinti ja huolto on toteutettu taittuvan rakennuksen pohjoispuolelta, jolloin pihan leikit ovat luontevasti turvassa liikkuvilta kulkuneuvoilta. Puut luomallaan varjoisuudella lisäävät paikan mielekkyyttä lasten kannalta (ks. esim. Allas 1981, 91).

kuva 47:
Ajurinmäen päiväkodin pihan suunnitelma henkii paikalla olleen omenatarhan tunnelmaa. Puutarhanomaisuus on säilynyt.

Ajurinmäen päiväkodin piha
Soile Heikkinen 2009

Liittyminen ympäristöön

Rakennus on sijoitettu tontilleen tieltä katsottuna takareunaan jättäen tilaa eteläpuolelleen sijoittuvalle pihalle (kuva 47). Piha on tarkoitettu myös alueen asukkaiden asukaspuiston käyttöön, minä se näin sijoitettuna hyvin toimiikin.

Rakennuksen taakse jää jylhä kalliainen luonnonmukainen alue ja piha aaltoilevana liittyy siihen lähes saumattomasti. Saumaton liittyminen kaupunkimetsään ja pihan avautuminen kadulle ja pyörätielle antavat vahvan signaalin pihan avoimuudesta. Pihan toimintaa on helppo katsella ohi kulkiessa ja samalla lapset voivat leikkiensä ohessa seurata ympäröivän alueen elämää. Elämän näkyminen puolin ja toisin vahvistaa henkistä sidettä päiväkodin ja ympäröivän alueen välillä. Pohjoispuolelle sijoittuva kalliainen puistoalue mahdollistaa lähiluontoon tapahtuvat retket. Kalliainen metsä luo ihanteellisia tarjoumia lapsille ja mahdollisuuksia kehittää fyysisiä ominaisuuksia luontoon tutustumisen ohella.

Päiväkodin pihalla on käytetty hyväksi suomalaisen luonnon luonnetta ja elementtejä, sekä vahvistettu paikan omia piirteitä luoden pihalle omaleimaisuutta ja kiehtovuutta. Jos jotain lisättävää, niin paikalla vahvasti läsnäolevaa paljasta kal-liota pihalle olisi saattanut kaivata tuomaan myös pihalle mahdollisuuksia kiipeillä ja kehittää fyysisiä taitojaan. Suuren kallioalueen läheisyys toki mahdollistaa sen ohjatusti.

Alue on muutoin elementtitalojen varjostamaa hyvin urbaania aluetta, joten on upeaa että päiväkodin pihassa on onnistuttu säilyttämään luontoa ja luonnon tuntua. Kontrasti alleviivaa pihan mielekkyyttä.

Aistien ympäristö sisällä

Sisällä päiväkotirakennuksessa jatkuu luonnonmateriaalien vahva läsnäolo. Rakennuksen modernia maalaistalon ulkonäköä voisi kuvata sanaparilla moderni maalaisromanttisuus. Maalaisromanttisuus sanana saa tämän takennuksen kohdalla täysin uuden merkityksen.

Sen puun omia sävyjä kunnioittava arkkitehtuuri ja puun runsas käyttö, sekä eleettömät upeasti suunnatut ikkunat luovat kaunista ja harmonista tilaa. Rauhallinen puu tuo tilaan rauhaa akustisesti, visuaalisesti ja tuntoaistinkin välityksellä.

Kiehtovalla aukotuksen sommittelulla esimerkiksi kuvassa esitettyyn salitilaan on luotu luonnonoloista ja vuodenajoista kertova kollaasi. Ikkunoista avautuu erilaisia näkymiä kustakin, jotka kaikki kuitenkin yhdistyvät luoden harmonisen taustan sisätilojen toiminnalle. Aukotus toteuttaa jo itsessään varhaiskasvatustyötä, sillä se mahdollistaa sisältäkin käsin vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoinnin ja aikakäsitteiden avaamisen niiden kautta (ks. Opetushallitus 2016, 45). Sen ansiosta vuorokauden- ja vuodenaikat ovat sisälläkin konkreettisesti läsnä.

Ainoa lasten kannalta ikävä ominaisuus aukotuksessa on sen alareunan korkeus lattiapinnasta. Lapsille aukotus on kovin korkealla ja siksi ei tuo luontoa aivan yhtä lähelle lasta, kuin aikuista. Lapsen maisemassa alaa valtaa tällöin enemmän taivas. Kun lapsen mittasuhteet ovat erilaiset kuin aikuisella, voi aukotus tuntua lasten näkökulmasta vielä ”todellistakin” korkeammalle sijoitetulta (ks. RT 96-11003 2010, 9).

Kuva 48.

Salin ikkuna-aukotus luo tilaan luonnosta kertovan elävän kollaasin. Tilan puun vaihteleva käsittely katossa, seinissä ja lattiassa luo tilaan rauhallista tunnelmaa. Puu toimii meluisassa salissa myös akustisesti tasottavana.

Ajurinmäen päiväkot
AFKS Oy 2009
(kuva: Jussi Tiainen)

Leikin edellytykset

4-6 vuotiaiden lasten ryhmätiloista löytyy puuri-moituksella suojattu parvi. Parvelle johtavat puiset portaat on myös rajattu rimoituksella, jotta niiden turvallisuus ei varmasti muodostu parven käytön esteeksi. Parvi muuta tilaa korkeammalla luo lapsille yksityisen tilan ja mahdollisuuden irtaantua omiin oloihinsa, omiin leikkeihinsä. Parvi erillisenä tilana ryhmähuoneessa mahdollistaa myös sen, että lapsen leikkiessä parvella hänen leikkiään ei tarvitse siivota ohjatun tuokion ajaksi pois, vaan ohjattua toimintaa voidaan järjestää alakerrassa. Näin parvi toimii pitkäkestoista leikkiä tukevana pienenä pakopaikkana päiväkodin arjessa.

Värien käyttö ryhmätilassa on raikasta ja luonnonläheistä. Vihreä neliömäinen alue ja elävä, hieman veden pintaa muistuttava sininen lattia liittävät ryhmätilan osaksi ulkona ympäröivää vahvapiirteistä luontoa. Puun oman materiaalisuuden näkyminen tilassa pehmentää tilaa ja tuo sinne toivottua luonnonmukaisuutta. Vahvaa rytmiä toistava rimoitus tuo tilaan eloa ja mielekkyyttä ja sen synnyttämä osittainen läpinäkymättömyys luo yläkerralle salaperäisyyden leimaa, joka lasten kokemusmaailman suosiota nostattavana elementtinä onkin tervetullut päiväkotiympäristöön (ks. esim. Allas 1981, 85).

Koko tilan pituinen penkki lisää penkin käyttömahdollisuuksia myös leikissä. Penkki tosin voisi olla hieman leveämpi, jotta se mahdollistaisi paremmin päälle kiipeämisen. Penkin yläpinnasta alkava suuri ikkuna tuo pihan kiinteäksi osaksi sisätilaa ja kytkee näin päiväkodin sisätiloja lähiympäristöön.

Suuret ikkunat tuovat tilaan runsaasti myös luonnonvaloa. Luonnonvalolla on todettu olevan yhteys lapsen tunnesiteisiin päiväkotiaan kohtaan (Lindberg 2014, 214).

Rt-kortissa puolestaan todetaan, että näköyhteys tilojen välillä, runsas luonnonvalon määrä, värien pirteä käyttö ja jännitteinen yhteys parven ja alakerroksen välillä tuottavat yhdessä lapsen maailmaan kokemuksellisuutta ja elämyksellisyyttä (ks. RT 96-11003 2010, 9).

Kuva 49.

Muuta tilaa korkeammalle sijoittuva parvi rimoituksineen sisältää paljon tarjoumia lapsille. Sijoittuminen kahden tilan yläpuolelle lisää jännittävyttä parvella leikkivälle

Ajurinmäen päiväkoti
AFKS Oy 2009
(kuva: Jussi Tiainen)

4. LEIKIN MAHDOLLISUUDET TILASSA

Leikki ja lasten toiminta tilassa vaatii suunnittelijaltaan heittäytymisen lisäksi myös tietoa, mitä on leikki ja kuinka leikki syntyy.

Leikkiä ja lasten omaehtoista toimintaa tukevat tilat kutsuvat lasta leikkiin ja luovat monipuolisia tarjoumia leikin synnylle. Leikkitilojen elementit on pyrittävä pitämään neutraaleina, jotteivät ne rajoita leikkiä vain suunnittelijan haluamille urille (Ks. esim. Laris, 2005). Haaste onkin siinä, kuinka ruokkia leikkiä tilallisilla yksityiskohdilla sitä kuitenkaan rajoittamatta.

Olen valinnut leikkiin ja lasten muuhun toimintaan liittyvien tarkastelujeni pohjalta teemoja, joihin olen luonnosmaisesti etsinyt optimaalisia ratkaisuja. Diplomityöni luonteeseen sopii, että esitän ideani tapahtumina, jotka tarjoavat mahdollisuuksia leikkiystävällisen päiväkotiympäristön suunnitteluun.

Luonnoksissani en ole esittänyt konsepteja osana rakennuskokonaisuutta. Tällä olen pyrkinyt rajamaan ideani nimenomaan leikkiä ja lasten omaa toimintaa tukeviin ratkaisuihin.

4.1 LEIKKIIN KANNUSTAVA PARVI

Parvi luo mahdollisuuksia leikille. Parvi voidaan suunnitella yksinomaan omaehtoista leikkiä varten, jolloin opetustilanteet tai ohjatut tuokiot eivät "häiritse" leikkiä pakottaen lasta siivoamaan sitä kesken kaiken pois. Opetushetket ja ohjatut

tuokiot voidaan järjestää varsinaisessa ryhmätilassa. Tällöin leikki voi jatkua myöhemmin uudelleen. (ks. "Pitkäkestoinen leikki" s. 22)

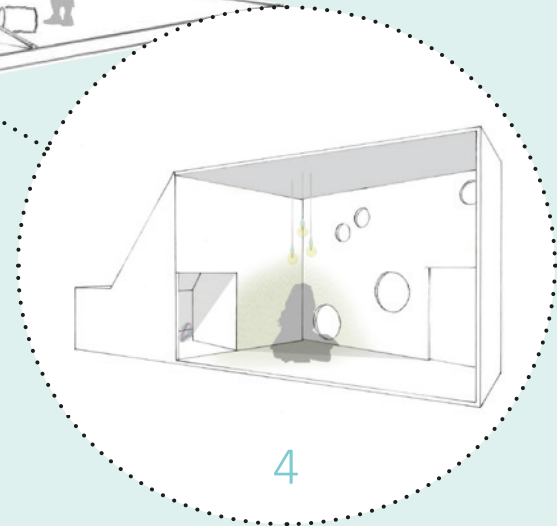
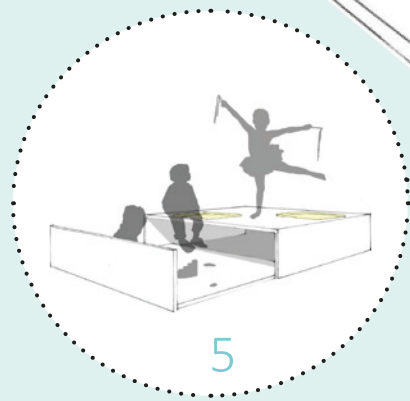
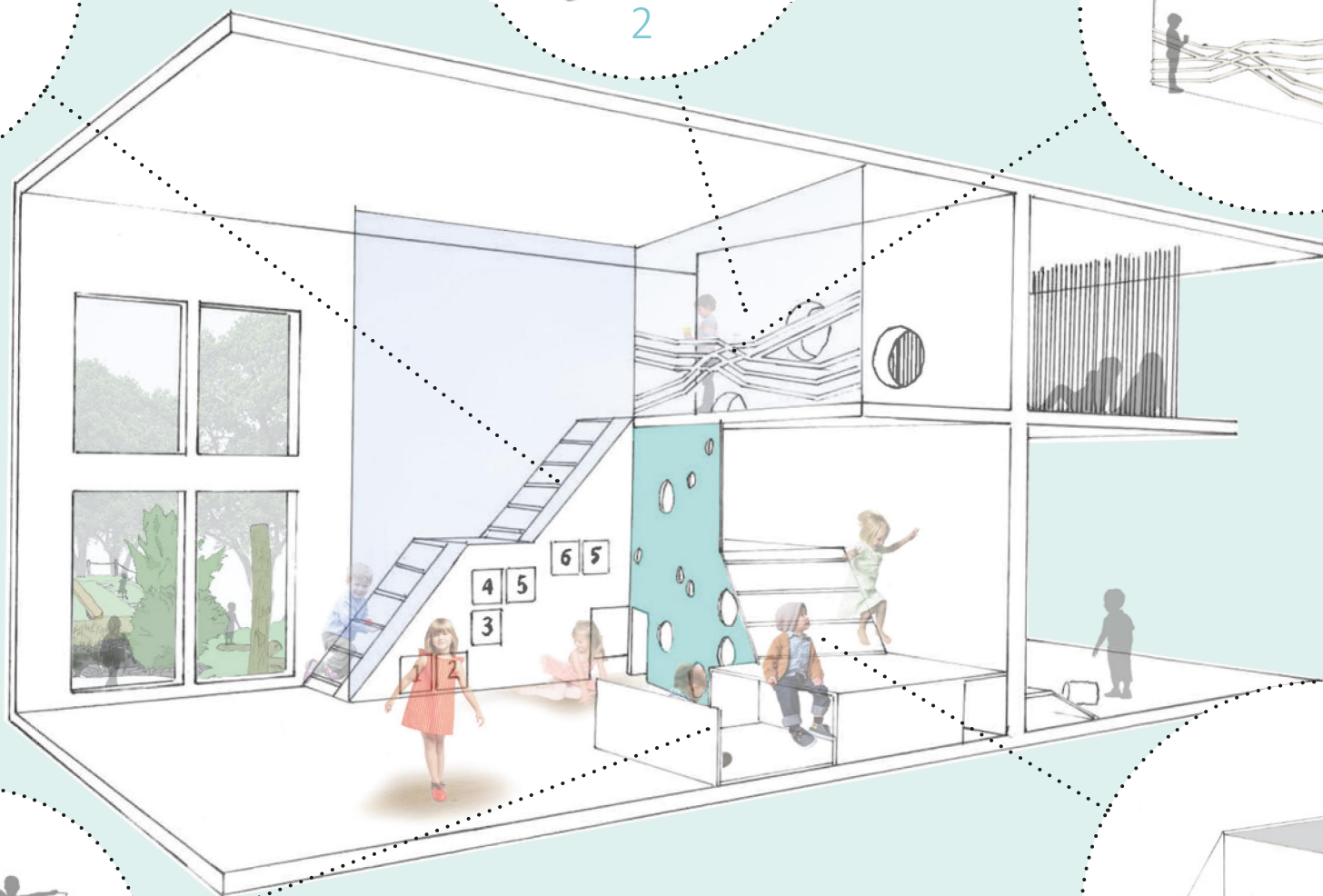
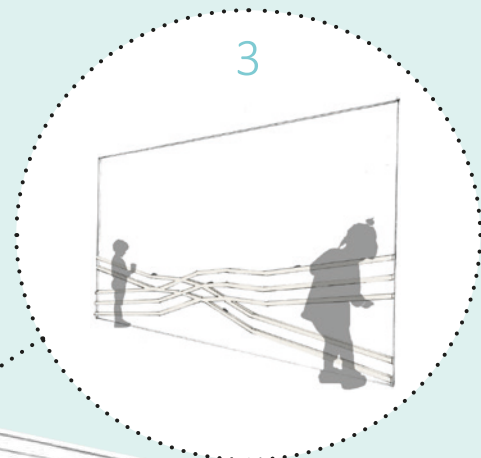
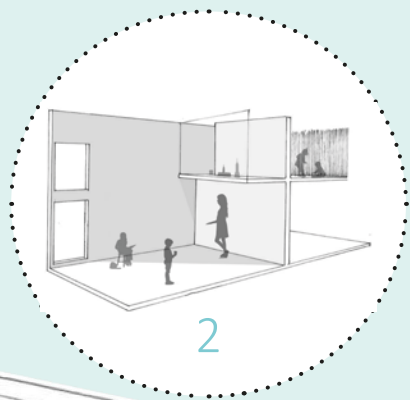
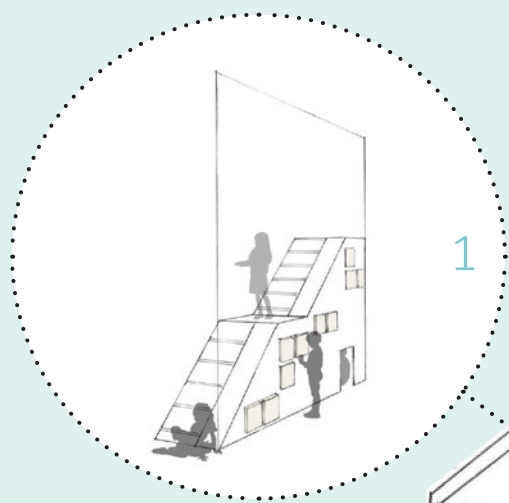
Suhde ryhmätiloihin

Parven muodostaessa rauhallisen ympäristön omiin korkeuksiinsa, mahdollistaa se uppoutumisen leikin syvyyksiin

Parven jatkuessa väliseinän ohi toisen tilan ylle korostuu tilan yksityinen luonne. Muodostuva tila rajoittuu erilliseksi huoneeksi rikkoen hieman perinteistä parven typologiaa. Toisen tilan yllä leijuvan parven ansiosta syntyy myös lapsiryhmien välille konkreettista ja henkistä, jännittävää läpinäkyvyyttä. Lapset voivat halutessaan seurata toisten toimintaa, jolloin he myös oppivat näiltä uusia leikkejä ja uusia toimintamalleja.

Parvella on syytä huolehtia akustiikasta ja ääneneristyksestä, jotta vältetään lasten häiriintyminen toisistaan. On varottava luomasta liian suuria tiloja liian suurille lapsimäärille, sillä leikin syntyminen edellyttää sopivan pienen lapsiryhmän, sekä turvallisen ja tutun tuntuksen ympäristön.

Leikin äänien kantautuminen alas on myös erityisen tärkeä huomioitava seikka, kun puhutaan toisen ryhmätilan ylle sijoittuvasta parvesta. On vältettävä tilannetta, jossa toisen ryhmän leikki-tuokio häiritsee äänekkyydellään toisen ryhmän ohjattua tuokiota, puhumattakaan päiväunihetkestä. Rimoitus näköesteenä vähentää hälyä ja rauhoittaa tilaa myös visuaalisesti.

Kuva 50.
Konseptiluonnos kahden tilan parvesta ja isompien lasten ryhmätilasta

Kahden tilan yllä leijuva parvi luo pitkäkestoiselle leikille mahdollisuuksia. Tilan yksityiskohdilla ja kulkureittien harkitulla nuotoilulla luodaan monipuolisia tarjoumia lasten omaehtoiselle toiminnalle. Suurilla ulkonäkymillä tila kytketään osaksi ulkoympäristöä. Rungas luonnonvalo lisää tilan mielekkyyttä. (ks. s. 26).

1. Ylös nouseminen on toteutettu rampilla, jossa nousu on helpotettu poikkirimoituksella. Alas voi halutessaan laskea liukua pitkin. Nousu on paitsi turvallinen, myös tavanomaista porrasta kiehtovampi. Ympäristön elämyksellisyys edesauttaa lapsen kehitystä (ks. s. 22).

2. Toisen ryhmähuoneen ylle sijoittuva parvi luo oman tilansa kahden tilan ylle. Parvella leikit voivat jatkua alakerran toiminnan häiritsemättä. (ks. "Pitkäkestoinen leikki" s. 22) Eryteisesti toiseen ryhmätilaan avautuessa äänien kantautuminen on estettävä tavalla tai toisella. (ks. s. 30)

3. Parven lasiseinän visuaalinen korostus on hoidettu perinteisen huomiotarran sijaan rimoituksella, joka toimii autoratana. Tavanomainen osa rakennusta on valjastettu lasten leikille. Toiminnallisilla ratkasuilla kutsutaan lasta tutkimaan ja tutustumaan. (ks. "2.1.5 AISTIEN YMPÄRISTÖT")

4. Säilytys- ja parvielementin sisään on toteutettu pieni luolamainen leikkikolo, jossa lapsi voi oikean valaistuksen turvin lukea tai leikkiä. Esitetyllä tavalla voidaan antaa tilaa lasten tarvitsemalle rauhoittumiselle ja yksityisyydelle. (ks. "Lepo - Rauhallinen ympäristö" s. 28)

5. Ulos vedettävän lavan ansiosta pitkäkestoiset legoleikit on mahdollista saada kokonaisina turvaan, jotta ne voivat jälleen jatkua myöhemmin. Näin mahdollistetaan lasten kehityksen kannalta oleellisen pitkäkestoinen leikki. (ks. "Pitkäkestoinen leikki" s. 22)

Parvi voidaan esimerkiksi lasittaa ylös asti, jolloin visuaalinen yhteys säilyy, mutta ääni ei kantaudu ryhmätilasta toiseen. Läpinäkyvyydellä on positiivisia vaikutuksia lasten tunnesiteeseen päiväkoittiympäristöä kohtaan (Read 2007).

Pitkäkestoinen leikki parvella

Parvi luo hyvät puitteet pitkäkestoiselle leikille. Erillisenä, mutta kiinteästi ryhmätiloihin kytkeytyvänä ympäristönä se rauhoittaa yleistä liikettä leikkijän ympärillä. Se mahdollistaa myös leikin säilymisen koskemattomana esimerkiksi ohjattujen tuokioiden ylitse. Tuokiot voidaan pitää alakerroksissa, joiden jälkeen lasten on helppo palata leikkiensä pariin.

Parvelle voidaan sijoittaa esimerkiksi rakennuspaikoita ja muita pienempiä leluja. Sijainti muihin tiloihin nähden luo henkisen rajan, jolloin pienet palikat eivät välttämättä kulkeudu hajalleen ympäri ryhmätiloja. Parvi muodostaa vahvan kokemuksen yksityisestä paikasta. Se myös mahdollistaa ryhmän jakamisen pienempiin osiin, jolloin osa lapsista voi olla parvella ja osa muualla ryhmätilassa. Pienet leikkiryhmät helpottavat leikkiä. (ks. esim. "2.1.6 JOUSTAVAT TILAT JA RYHMÄKOKO")

Monikäyttöiset ratkaisut

Ehdottamassani ratkaisussa parvelle on sijoitettu rauhallisempia toimintoja, kuten rakenteluleikkejä ja pienelle alueelle rajautuvia esiintymis- ja rooli-leikkejä. Varsinaisiin ryhmätiloihin olen vastaavasti sijoittanut vauhdikkaampia, kiipeilyä, hyppelyä ja juoksua tukevia elementtejä.

Parven alle puolestaan muodostuu pienimittakaavaista tilaa, jota on helppo hyödyntää säilytyksen ja leikin hybridiratkaisuihin.

Elementin sisään kätkeytyy piilopaikka, johon lapsi voi halutessaan vetäytyä pieneen leikkiinsä tai lukemaan mielikirjaansa. Elementin sisälle voidaan kytkeä oma valaistus, jolloin lukeminen ja leikki ovat entistä miellyttävämpiä pienessä tilassa. Kuten aiemmin (ks. s. 16) nostin esille, on lasten yksityisyyden tarpeet erittäin tärkeää huomioida jo ympäristön suunnittelussa.

Elementin monikerroksisuus mahdollistaa lasten pääsyn ylimmillekin kaapeille. Kaappien leikkisä sijoittelu lisää esillepanon vetovoimaa. Laadukkaan esillepanon mahdollistaminen edesauttaa monipuolisten leikkien syntymistä. (ks. "2.1.3 LEIKKI")

Leikin rajausta ja säilytettävyyttä on tehostettu elementillä, josta ulostulevan lavarakenteen päällä pienimittakaavainen leikki on helppo järjestää. Tauon ajaksi kokonaiset rakennelmat ja leikkimaailma voidaan työntää turvaan elementin sisään. Sopivan hetken tullen leikkilaatikko voidaan jälleen vetää esiin ja leikki on välittömästi valmis jatkumaan.

Riittävän suuri, selkeästi rajautuva lava luo myös selkeät rajat leikkialueelle. Leikki helpottuu ja sen säilymisen varmistamisesta tulee helpompaa, kun rajat ovat selkeät ja muutkin lapset tietävät leikin ääriiivat. (ks. esim. Allas 1981, 80).

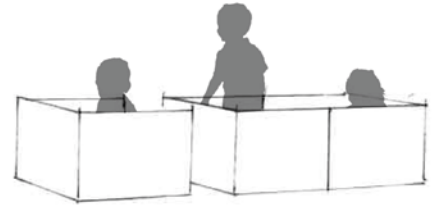
Haasteeksi lavan ja leikin yhteensovittamisessa muodostuu leikkialueen koko. Elementin on oltava riittävän suuri, jotta se olisi mielekäs leikin muodostumiseksi.

Lasten omaehtoista toimintaa tukee myös tilan keskelle jäävä vapaa alue. Leikkiä tukevien elementtien ohella juuri vapaalla tilalla on suuri merkitys lasten omaehtoiselle toiminnalle. (ks. s. 19). Pintojen harkitulla materiaalinkäsittelyllä lapsille voidaan puolestaan luoda mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristöönsä omilla piirustuksillaan ja maalauksillaan. (ks. s. 42)

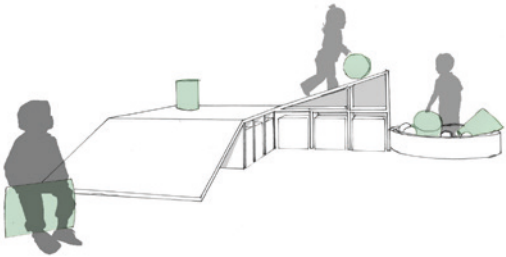
1

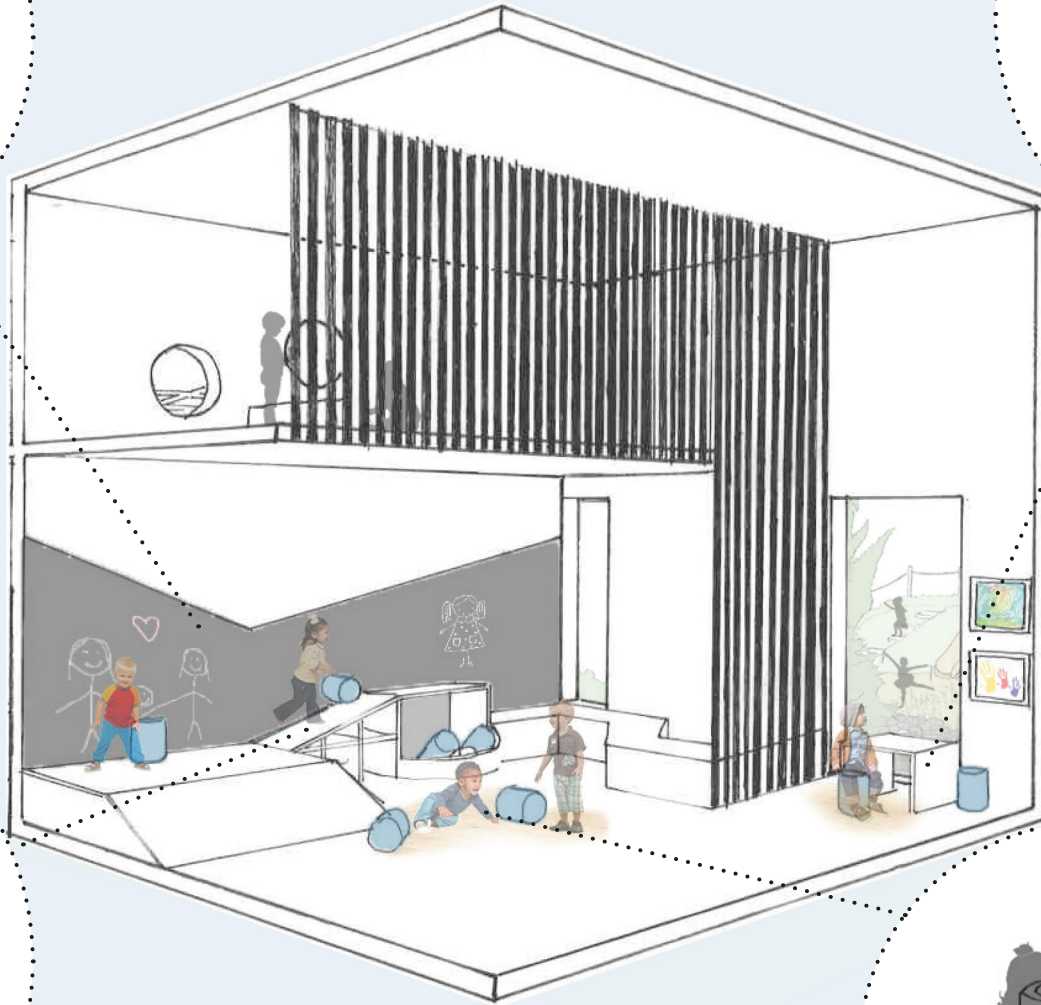
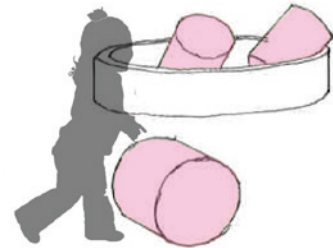
2

4

3

Kuva 51.

Konseptiluonnos pienten lasten (esim. 1-2 vuotiaat) ryhmätiloista.

Pienten lasten ryhmätila tukee liikkumista, työntämistä, vetämistä, kantamista ja kuljettamista. Sopivilla korkeuseroilla ja avaralla tilalla on mahdollistettu sopivan haastavat fyysiset leikit. (ks. s. 21). Kalustus on sijoitettu tilan reunamille, jolloin se ei ole leikin esteenä (ks. s. 19).

Ylle sijoittuvan toisen ryhmän parven osalta on huomioitava, että äänten kantautuminen pienten ryhmätiloihin on estettävä esimerkiksi lasiseinällä. (ks. s. 30)

1. Seinän käsittelyllä on mahdollistettu lasten omaehtoinen ympäristön muokkaaminen ja oman kädenjäljen näkyminen ympäristössä. Mahdollisuudella muokata ympäristöä, on positiivisia vaikutuksia lapsen tunnesiteelle ympäristöön. (ks. s. 16).

2. Leikkiin soveltuvat elementit muuttavat opetusta varten tarkoitetut irtokalusteetkin lasten leikkiä ruokkiviksi tarjousiksi. (ks. s. 19).

3. Liikuttelun, rakentelun ja kuljettamisen mahdollistava irtokalustus toimii hyvin erityisesti juuri pienten lasten leikissä. Pienimpiä lapsia leikkiin innostaa tavaroiden siirtely kuten työntäminen, vetäminen tai kuljettaminen. (ks. s. 21).

4. Ympäristöllä on suuri vaikutus lasten fyysiseen aktiivisuuteen. Lasten on todettu olevan huomattavasti aktiivisempia sisällä, mikäli heille on tarjolla inspiroivia fyysisiä aktiviteetteja. Rampein ja sopivan matalin korkeuksin toteutetut kiipeilyn mahdollistavat elementit tuovat sopivaa fyysistä haastetta ja tarjousia pienten lasten arkeen. (ks. "Lasta haastava fyysinen ympäristö" s. 20).

4.2 PIENTEN LASTEN LIIKKUMISEEN KANNUSTAVA RYHMÄTILA

Pienimmät lapset tarvitsevat runsaasti liikkumistilaa, tilaa vierittää, työntää, kuljettaa ja kantaa. Heidänkin ympäristöään voidaan elävöittää korkeusvaihteluilla ja vaikeampikulkuisilla kulkureiteillä. (ks. s. 21). Ympäristössä niin ikään tärkeään rooliin nousee pienen lapsen mittakaava ja silmäkorkeus, sekä pienen lapsen fyysisen kehityksen aste. Korkeuserojen on hyvä olla maltillisempia ja kiipeämishaasteiden hieman helpompia, kuin isompien lasten tiloissa.

Liikkuvat leikit

Työnnettäviksi elementeiksi sopivat hyvin esimerkiksi sopivasti muotoillut ryhmätilan tuolit ja muu kalustus. Irtokalusteiden muotokieli on valittu selkiseksi, että lasten olisi mahdollisimman helppo koota omia rakennelmiaan.

Vierittämiselle ja kantamiselle on luotu tarjousia elementeillä, jotka synnyttävät korkeusvaihtelua ja poukkoilevia reittejä. Sopivan jyrkkä ylämäki, jonka päätteeksi tavarat voi pudottaa romulaariin, luo kiehtovaa toiminnallisuutta reittiin. (ks. "Lasta haastava fyysinen ympäristö" s. 20)

Reitti on jätetty muotokieleltään yleismaailmalliseksi, jotta se ei kahlitsisi lasta liikaa tiettyyn tapaan toimia, vaan päinvastoin mahdollistaisi sen monipuolisen ja mielikuvituksellisen käytön.

Lavamainen rakenne mahdollistaa pienempimuotoisen rakenteluleikin toisten juoksemisen häiritsemättä. Avara, tasainen lattiapinta puolestaan mahdollistaa juoksemisen, konttaamisen, ryömmimisen ja yhteiset piirileikit. Avaraan keskittilaan voidaan siirtää reunoilta pöytiä opetustuokioiden ajaksi. (ks.ks. s. 19)

Lasten omat työt

Lasten omilla töillä on tärkeää olla näkyvä rooli heidän toimintaympäristössään. On tärkeää, että lapsilla on aito mahdollisuus muokata ympäristönsä oman näköisensä. (ks. s. 42)

Leikkutilan seinäpintaa on jäsenelty ja käsitelty niin, että se mahdollistaa lasten liitupiirroksia. Liitupiirroksia on helppo pyyhkiä pois, jolloin varhaiskasvattajat voivat helposti "moderoida" seinää. Riittävän suuri seinäpinta varmistaa sen, että tilan ilme säilyy elävänä ja lasten omat piirroksia aidosti muokkaavat tilaa.

Lasten omia piirroksia ja maalauksia tehdään paljon myös esimerkiksi A4 ja A3 kokoisille arkeille. Tällöin on hyvä, että myös niille on mietittynä sopivia sijoituspaikkoja.

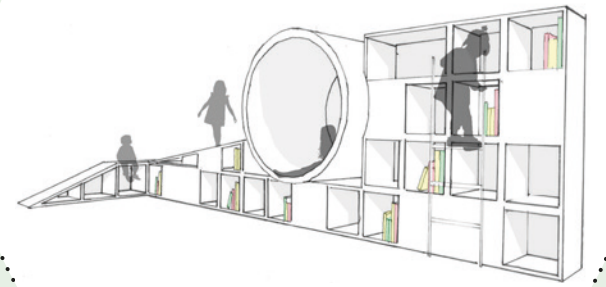
Näkymät ulos ja läpinäkyvyys

Suurilla, riittävän alas laskeutuvilla ikkunoilla luodaan tilaan läpinäkyvyyttä. Ikkunat voivat avautua paitsi ulos, myös toiseen sisätilaan. Toisen ryhmän parvi osin läpinäkyvällä rimoituksella luo suhteen kahden lapsiryhmän välille.

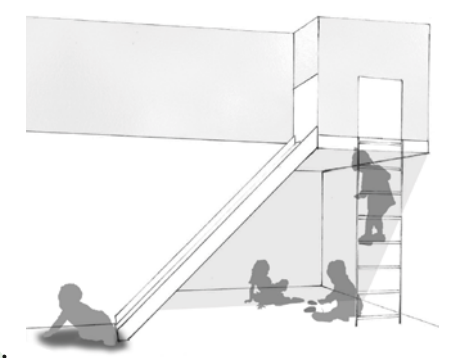
Luontonäkymät ikkunasta luovat rauhallista ja miellyttävää tunnelmaa pienille lapsille. Ikkunoiden sijoittaminen pienen lapsen silmien korkeudelle tuo luonnon aidosti lähelle. Lattian rajassa oleva ikkuna saa ulkona heiluvan heinän lähes kutittamaan lapsen varpaita. Sääolosuhteiden ja vuodenaikojen vaihtelu on aidosti läsnä.

Näkymien lisäksi suurista aukoista sisään tulviva luonnonvalo luo rauhoittavaa tunnelmaa ja parantaa viihtyvyyttä sisätiloissa. (ks. s. 26).

1

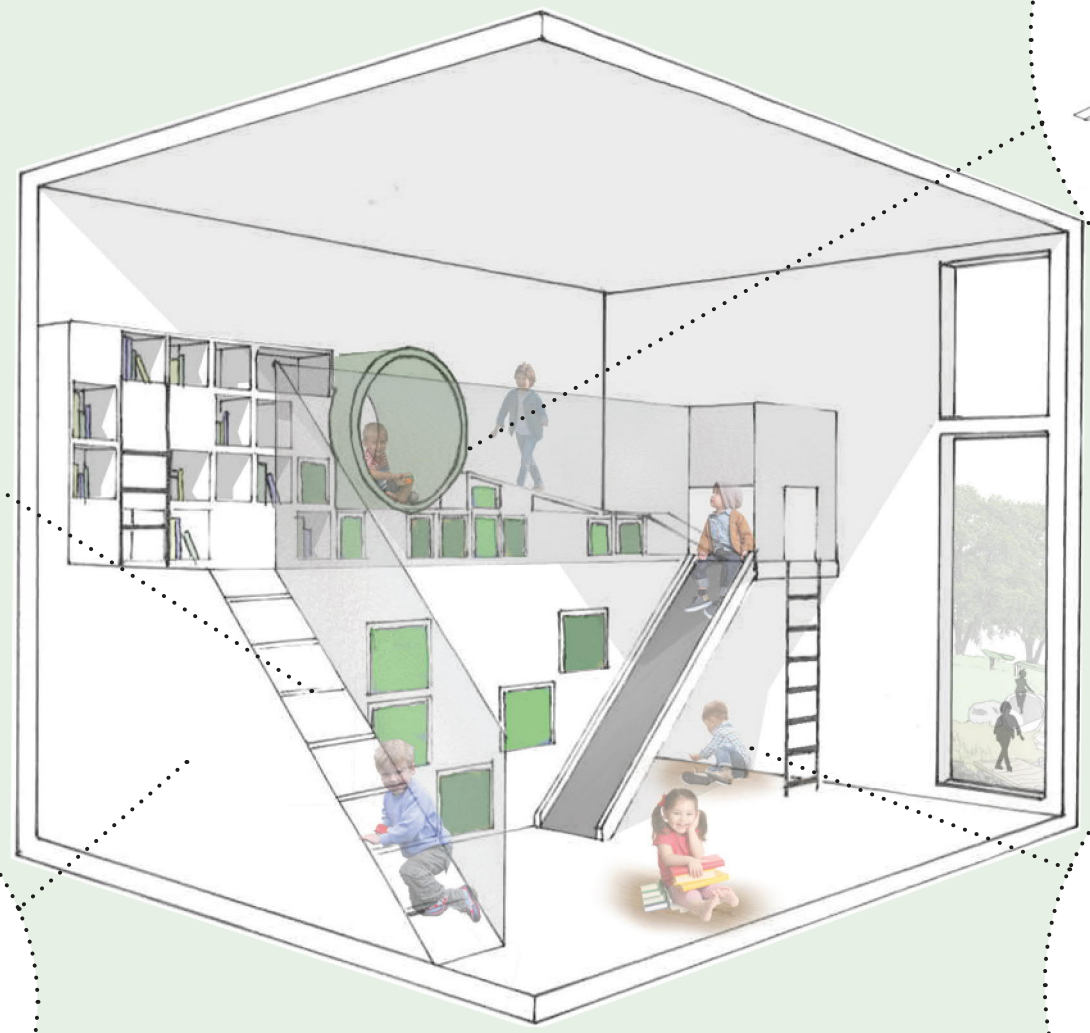
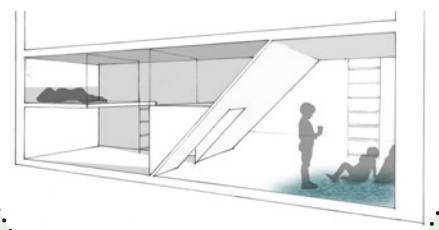
2

4

3

kuva 52:
Konseptiluonnos rauhoittumista ja lepoa tukevasta tilasta

Parven yllä kirjat muodostavat oman kiehtovan kirjastomaailmansa lukurinkuloineen. Erilaiset kulkureitit tehostavat kirjojen kutsua ja tekevät lukemisesta erityisen tapahtuman. (ks. s. 19-22).

Parven alle sijoittuvat rauhoittumisen tilat. Pientä leikkiä ja päiväunia tukevat luolamaiset, lempeän intiimit tilat. Kotiluola kutsuu lasta rauhoittumaan. (ks. s. 28)

1. Kiipeily, säilyttäminen, rauhallinen lukeminen ja leikki yhdistyvät yhteen elementtiin. Ratkaisu innostaa lasta kiipeämään ja laskemaan alas, lukemaan ja leikkimään. (ks. s. 19-22)

2. Parven alle syntyy sopivia koloja pienille leikeille ja rauhalliselle toiminnalle. Tilan jakaminen pienempiin osiin mahdollistaa lasten jakamisen pienempiin ryhmiin ja lisää suurenkin tilan käytettävyyttä. (ks. "2.1.6 JOUSTAVAT TILAT JA RYHMÄKOKO")

3. Parven rakenteisiin syntyy oivia paikkoja levolle, lukemiselle ja rauhoittumiselle. On tärkeää, että lapsella on mahdollisuus palautua toimintarikkaan päivän aikana. (ks. "Lepo- Rauhallinen ympäristö" s. 28)

4. Kerroksesta toiseen liikkumiseen tarjotaan useita eri vaihtoehtoja. Kiivettävä ramppi, tikapuut ja liukumäki luovat kulkureittien lisäksi myös tarjoutumia lasten liikkuville leikeille. (ks. "2.1.4 ULKOALUEET") Välillisesti ne myös lisäävät parven esillepanon vetovoimaa. (ks. "2.1.3 LEIKKI")

4.3 LEIKKIÄ, LUKEMISTA JA RAUHOITTUMISTA

Päiväkotiympäristöjen haasteena on usein villien ja rauhallisten leikkien, lukemisen sekä nukkumisen yhdistäminen. Jokainen lapsi on hieman erilainen ja ympäristön tulisi tukea jokaisen henkilökohtaista hyvinvointia.

Tapahtumat on jaettu parven ylä- ja alapuolelle. Yläpuolelle on sijoitettu säilytystä ja pieni lukurinkula. Alapuolelle, hieman kätköön katseilta puolestaan on sijoitettu rauhallista leikkiä ja päiväuniakin palvelevia toimintoja. (ks. "Lepo- Rauhallinen ympäristö" s. 28).

Parven yllä

Parvelle on sijoitettu kutkuttavasti tikapuiden, tai kiipeilyrampin päähän kirjojen, lelujen tai esimerkiksi petivaatteiden säilytystä. Kirjan napattuaan käsiin lapsi voi siirtyä lukemaan sitä rauhoittavan akustoidun rinkulan sisään, tai laskeutua alas lukemaan sitä toisaalla. (ks. s. 19-22).

Parvella tavarat on sijoitettu värikoodattuihin laatikoihin, joissa jokaisessa on tietyn teeman leluja. Tavarat ovat laatikoissa, jotta ne on helppo napata kerralla mukaansa ja liukua leikkimään halumaansa paikkaan. Ratkaisu tuo ympäristön tarjoumat paremmin lasten arkeen. (ks. s. 20).

Parvelle kiipeäminen ja sieltä poistuminen on toteutettu jälleen tavallisesta poikkeavalla, fyysikkä ja mieltä kehittäväällä tavalla. Tikapuut ja rimoitettu ramppi jäljittelevät luonnon kiipeilyolosuhteita. Tällä on todettu olevan positiivisia vaikutuksia lasten toimintaan. (ks. "Lasta haastava fyysinen ympäristö" s. 20).

Parven alla

Parven alle sijoittuvat luontevasti rauhoittumista tukevat tilat. Niiden sijoituksessa parven alle on huolehdittava, ettei liike kantaudu parvelta kopina alapuolisiin tiloihin.

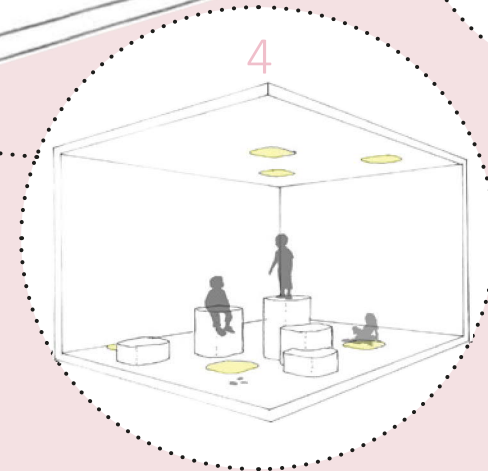
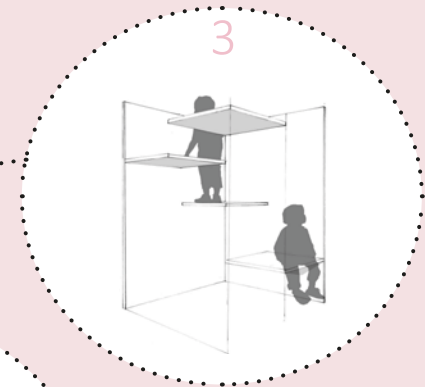
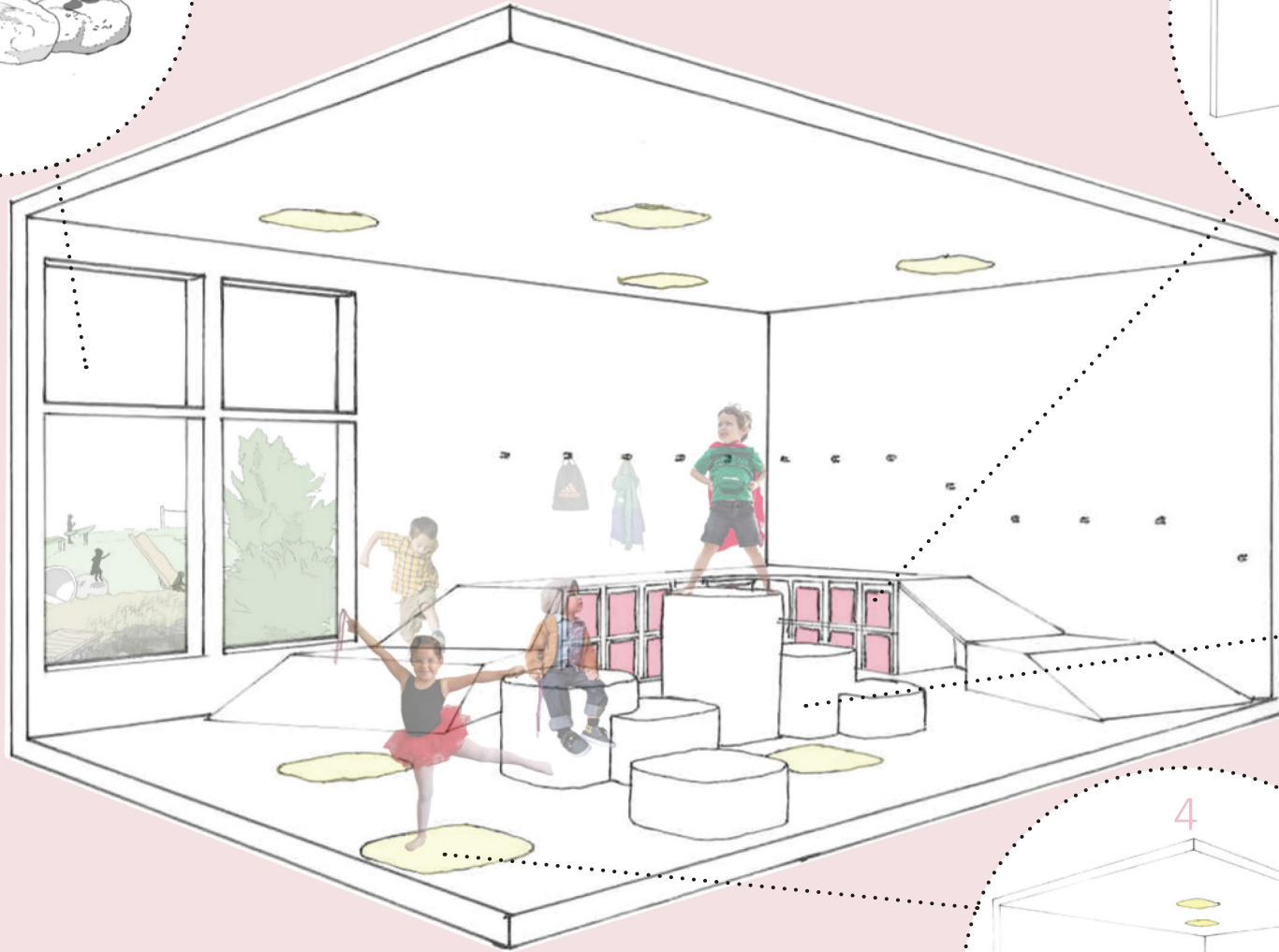
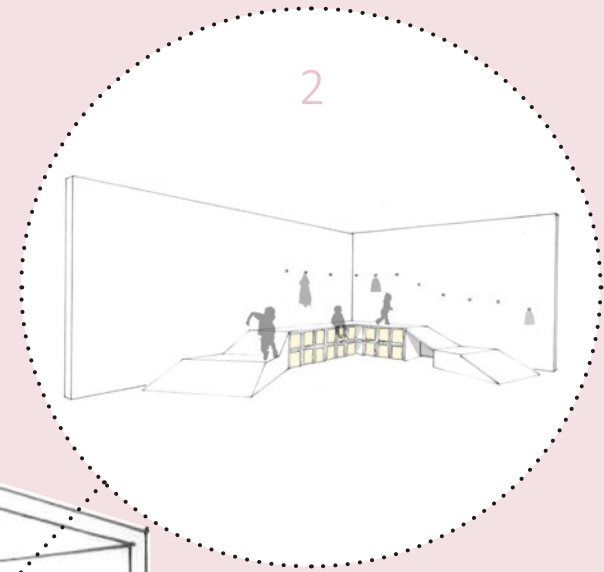
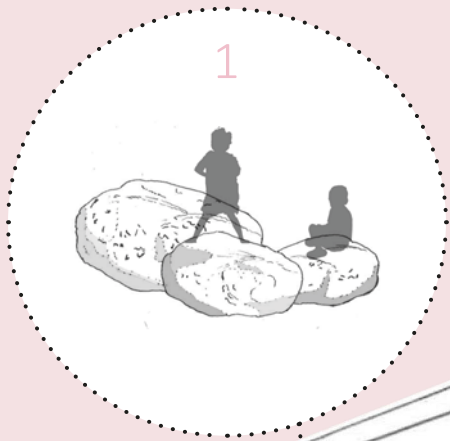
Parven alapuolella tilat ovat mittakaavaltaan pieniä, hieman luolamaisia, jotka luovat päiväkodin arkeen rytmiä ja lapselle mahdollisuuksia rauhoittumiseen ja vetäytymiseen. (ks. "Lepo- Rauhallinen ympäristö" s. 28).

Parven alle on sijoitettu myös säilytysratkaisuja, jolloin tilan käyttö tehostuu. Osan esillepanosta on hyvä olla avonaisia ratkaisuja esimerkiksi esitetynkaltaisilla irrallisilla laatikoilla tai koreilla varustetuna ja osan puolestaan suljettuja kaappeja. Kaiken esillepanon ollessa avointa tilaan syntyisi visuaalista hälyä, joka vaikeuttaa lapsen keskittymistä leikkiin. Kaiken ollessa taas suljettua, jäisi lapsille vähemmän virikkeitä uuteen leikkiin.

Kaikkien lelujen on kuitenkin tärkeää olla sillä tavoin esillä, että lapsen on ne helppo löytää ja käyttää. Tavaroiden, kuten kirjojen ja lelujen esillepano on yksi suurimmista tarjoumista lisäävistä tekijöistä päiväkotiympäristöissä. (ks. s. 20).

Ratkaisussani olen pyrkinyt parantamaan löydettävyyttä selkeällä jäsentelyllä. Kaikki kirjat on sijoitettu parvelle, jolloin niitä etsivä tietää mihin suunnata. Laatikoissa taas voidaan käyttää erilaisia värejä ja sävyjä tuoteriikien erittelyyn. (ks. s. 20).

Esittämässäni tapahtumien sarjassa olen ajatellut laatikoihin sijoitettavaksi esimerkiksi petivaatteita, jolloin niiden metsänvihreät sävyt kertovat rauhoittumisesta. Laatikoissa tavarat voi helposti ottaa mukaan.

kuva 53.
Konseptiluonnos leikkiä tukevista eteistiloista

Eteiseen on luotu puitteet vauhdikkaammille ja fyysisiä taitoja kehittäville leikeille. Korkeusvaihtelut ja kierrettävät elementit lisäävät tarjoomia lasten toiminnalle. (ks. "Lasta haastava fyysinen ympäristö" s. 20)

Säilytyksen mittakaava ja korkeus helpottavat lapsen omaa pukeutumista. Istuinten vaihtelevat korkeudet mahdollistavat aikuisten ja lasten yhteistoiminnan. (ks. "Hierarkia" s. 15; vrt. "Hierarkia" s. 37)

1. Ikkunasta avautuva luontomaisema, sekä sisään tulviva luonnonvalo lisäävät tilan miellyttävyyttä lasten silmissä. (Read 2007). Sisätilojen liikkumista tukeva ympäristö jatkuu visuaalisesti ulos. Ulkona aidot luonnon elementit tuovat lasten leikkiin toivottuja tarjoomia. (ks. "2.1.4 ULKOALUEET"; ks. myös s. 21)

2. Säilytys on järjestetty niin, että se mahdollistaa lasten omaehtoisen pukeutumisen ja tavaroiden säilyttämisen (ks. "Hierarkia" s. 15).
Ratkaisu ei myöskään estä lasten liikettä, vaan mahdollistaa sen jatkumisen luoden luontoa imitoivia korkeuseroja (ks. "Lasta haastava fyysinen ympäristö" s. 20)

3. Kiipeily on mahdollistettu eri korkuisilla elementeillä. Nousu elementiltä toiselle on hieman liian korkea, joten se lisää mielenkiintoa ja fyysistä haastetta kiipeämiseen. (ks. "2.1.4 ULKOALUEET")

4. Valaisimet toistuvat myös lattialla, lasten ulottuvilla. Tällöin lapset eivät joudu tyytymään vain katselemaan kaukaa, vaan voivat kokea valon ja valaisimet myös toimintansa kautta. (ks. "2.1.5 AISTIEN YMPÄRISTÖT")

4.4 LEIKKIÄ TUKEVA ETEINEN

Tehokkaassa suunnittelussa myös eteisen on hyvä toimia monessa eri tarkoituksessa. Eteisessä on usein hyvää tilaa liikunnallisille leikeille. Vauhdikkaiden leikkien aiheuttamasta volyymitason nousustakaan yleensä ei ole haittaa eteis- ja käytävätiloissa.

Leikin lisäksi eteisen on hyvä tukea opetushenkilöstöä lasten itsenäisen pukemisen opettelussa. Oikean korkuisilla elementeillä ja oivaltavilla ratkaisuilla eteisestä voidaan saada viihtyisiä, leikkiä tukeva ja lapsen maailmaan sopiva tila. (ks. "Hierarkia" s. 15)

Eteinen leikkikenttänä

Eteiset on yleensä sijoitettu päiväkotirakennuksessa niin, ettei niiden melu ja liikenne haittaisi ryhmätilojen toimintaa. Edellä mainitusta syystä eteiset ovat otollisia ympäristöjä liikunnallisille leikeille.

Konseptiluonnoksessani eteisen istuimet on suunniteltu niin, että niiden yli on turvallista ja helppo juosta ja niiltä on helppo hypätä alas. Elementin päällä naulakot on suunniteltu niin avoimiksi ja pieniksi, etteivät ne haittaa ohi virtaavaa leikkiä. Ratkaisu jättää tilaan korkeussuunnassa kaivattua avonaisuutta, eikä katkaise tilaa tarpeettomasti.

Eteisen keskelle on sommiteltu pehmeitä istuimia, jotka erikorkuisina lisäävät myös eteisen tarjoomia esimerkiksi kiipeilyleikeille. (ks. "Lasta haastava fyysinen ympäristö" s. 20). Pehmeät kalusteet myös absorboivat leikissä syntyviä ääniä.

Kovien ja pehmeiden muotojen, sekä kovien ja pehmeiden materiaalien kontrastit luovat tilaan eloa.

Leikkiä tukeva valaistus

Valaisimet katossa imitoivat luonnon orgaanisia muotoja yhtyen kuitenkin eteisen muuhun muotokieleen.

Valaisimia on sijoitettu katon lisäksi myös lattiaan, jolloin lapset voivat pelkän näkemisen lisäksi myös kokea muilla aisteillaan niiden tuomaa lämpöä ja valoa. Lattiaan sijoitetut valaisimet lisäksi laajentavat eteisen tarjoomien määrää ja mahdollistavat valaistuksen ottamisen osaksi toimintaa. (ks. "2.1.5 AISTIEN YMPÄRISTÖT")

Suuret ulos avautuvat ikkunat kertovat lapselle jo eteisessä tulevasta ja valmistaa heitä hienovaraisesti ulos siirtymiseen. Samalla syntyy visuaalinen yhteys ulkotilan ja sisätilan välille.

Luonnonvalolla on lisäksi todettu olevan vaikutusta lasten hyvinvoinnille. Luonnonvaloa ei tule unohtaa eteisessäkään. (ks. s. 26)

Pukeutuminen ja säilytys

Säilytys eteisessä on ratkaistu lasten omaehtoista toimintaa tukevaksi. Naulakot on toteutettu lasten ulottuville sijoitetuilla koukuilla, joihin lapset voivat sijoittaa esimerkiksi oman päiväkotireppunsa. Koukut voidaan toteuttaa myös niin, että jokaiselle lapselle on koukussa kiinteät pussukat, joissa omia tavaroita voidaan säilyttää.

Penkin alle on sijoitettu pieniä laatikoita, jotka voidaan yksilöidä jokaisen lapsen omalla nimikirjaimella tai esimerkiksi lempieläimen kuvalla. Laatikoon voidaan sijoittaa lasten helposti saataville heidän omia tavaroitaan, kuten kuravaatteet.

Elementtien korkeusvaihtelulla saadaan aikaan myös aikuisen mittakaavaisia istuimia ilman, että ne veisivät tilaa lasten leikiltä. (ks. "2.1.3 LEIKKI")

5. POHDINTAA

Diplomityöni tavoitteena oli löytää uusia ideoita päiväkotiympäristöihin, jotka tukisivat lasten leikkiä ja omaehtoista toimintaa. Toimivimmat ideat lähtevät aina aidosta tarpeesta ja siksi perehdyin tarkemmin varhaiskasvatukseen ja kasvatustieteen kirjallisuuteen. Tutkiessani kirjallisuutta tärkeiksi teemoiksi nousivat selkeästi omaehtoisuus, lapsen näkökulma, leikin vapaus, ympäristön toiminnallisuus ja moniaistillisuus, sekä pitkäkestoinen leikki. Usein leikkiympäristöihin liittyy myös termi 'tarjoumat', joka tarkoittaa lyhyesti virikkeitä, joita ympäristö tarjoaa leikin syntymiseksi.

Lasten toiminnan omaehtoisuuden huomioiminen RT-kortiston ohjeissa ja toteutuneissa kohteissa näytti olevan haaste, joka oli jäänyt vähemmälle huomiolle. Työssäni löysin kasvatustieteen kirjallisuuden pohjalta ratkaisuksi tilojen avoimuuden, juuri sopivan matalan hierarkian ja eräänlaisen tilojen läpinäkyvyyden. Jotta lasten liikkuminen olisi vapaata ja säilyisi vapaana, on tilojen oltava sellaiset että niiden valvominen onnistuu helposti, vaikka lapsia olisikin eri tiloissa. Pulmaan pyrin löytämään ratkaisuja mm. lasiseinien rajatuilla parvilla ja säilytyslementtien päälle ja sisään syntyvillä leikkipaikoilla. Suuren tilan "pilkkominen" pienempiin tiloihin tuntui mielestäni hyvältä ratkaisulta mielekkään omaehtoisen toiminnan mahdollistavan ympäristön luomiseksi. Toiminnan omaehtoisuutta olen pyrkinyt parantamaan myös tilojen synnyttämää hierarkisuutta madaltamalla. Säilytyksen ja esillepanon olen laskenut lasten tasolle (kuten eteisissä matalalle sijoitettu säilytys), tai nostanut lapsen niiden tasolle (esim. kiipeiltävät kalusteet).

Myös leikin vapaus liittyy kiinteästi omaehtoisuuteen. Teemana leikki ja sen vapaus ovat keskeisessä osassa työtäni juuri sen vuoksi, että ne tuntuivat olevan aliarvostettu voimavara päiväkotiympäristöjen suunnittelussa. RT-kortiston ohjeissakin pääpaino on opetuksen järjestämisessä, sopivien lapsiryhmien muodostumisessa ja tilojen arkipäivän toimintojen yhteensovittamisessa. Lasten oma leikki, päiväkodin toiminnan ydin, tuntui jäävän kaiken muun varjoon.

Pyrin esittämään konseptiluonnoksissani mahdollisuuksia leikin tukemiseksi. Leikissä hyödynnettävät kiinto- ja irtokalusteet, korkeusvaihtelut ja eteisen valjastaminen leikkikäyttöön sen varsinaisen käytön ulkopuolella luovat lapsille monenlaisia mahdollisuuksia vapaaseen leikkiin. Korkeusvaihteluilla luodaan yhteen tilaan erillisiä leikkipaikkoja, mutta myös luontoa mukailevia fyysisiä haasteita, jotka luovat tarjoumia lasten fyysiselle leikille.

Eteinen on pääasiallisesti tarkoitettu pukeutumiseen ja riisuutumiseen, mutta erityisesti tehokkaasti toteutetuissa päiväkotiympäristöissä se olisi hyvä valjastaa myös leikin käyttöön. Eteisessä liian vuoksi istumista, tai makoilua edellyttävät leikit eivät ole kovin toivottuja. Sen sijaan liikkuvat ja vauhdikkaat leikit sopivat eteisiin hyvin. Tällöinkin on kuitenkin edelleen huolehdittava, ettei kuraisilla kumisaappaila ja puhtailla sukilla juosta samaa polkua.

Ympäristön suunnittelun kannalta leikin vaativaksi muodoksi osoittautui pitkäkestoinen leikki. Pitkäkestoinen leikki tuntui esimerkiksi RT-kortiston ohjekortista puuttuvan käytännössä täysin. Pitkäkestoinen leikki myös on vilkkaassa päiväkodin arjessa alati altis häirinnälle. Pitkäkestoisen leikin tukemisessa tuntuikin olevan suurimmat puutteet ohjeistuksen ohella myös toteutuneissa päiväkoedeissa. Pitkäkestoisen leikin tulisi kestää opastettujen tuokioiden katkot ja muiden lasten leikit. Leikkimaailma tulisi pystyä säilyttämään riittävän kokonaisuutena, jotta leikki voisi jälleen myöhemmin jatkua. Työssäni pyrin tarjoamaan vaihtoehtoja pitkäkestoisen leikin turvaamiseksi. Hyvänä esimerkkinä rakenteisiin työntyvä leikkilava, jossa esimerkiksi eläintarha tai legokaupunki voidaan kokonaisuutena työntää piiloon vaikkapa askartelutuokion ajaksi. Myöhemmin lava voidaan jälleen vetää esiin ja leikkimaailma on välittömästi valmiina jatkamaan elämäänsä. Pitkäkestoista leikkiä voisi esitykseni mukaisesti tukea myös parviratkaisuilla, jolloin leikki voi jatkua yläkerrassa häiriintymättä alhaalla tapahtuvasta toiminnasta, kuten toisten lasten villimmistä leikeistä. Pitkäkestoisen leikin säilyminen on haastavaa päiväkotiympäristössä ja siksi siitä tulisi kantaa enemmän huolta lasten ympäristöjä suunniteltaessa. Onhan pitkäkestoisen leikin todettu olevan leikin kehittävin muoto.

Parvelle kiipeämiseen olen työssäni esittänyt muutamia, inspiraatiota herättämään tarkoitettuja ratkaisuja. Esimerkiksi sopivan korkeat tikapuut, rimoitetut rampit tai ”liian korkeat” askelmat tekevät kiipeämisestä itsessään tapahtuman ja lisäävät mielenkiintoa ja toiminnallisuutta ympäristöön. Lapsille elämä on yhtäjaksoinen seikkailu. Sen tukeminen esimerkiksi esittämälläni ratkaisuilla olisi suotavaa. Pienimmille lapsille haasteet ovat hieman pienempiä ja korkeusvaihtelun ei tarvitse olla niin suurta, kuin isommille lapsille. Kii-vettävät rampit ovat kaikenikäisille lapsille usein hyvä ratkaisu, sillä ne tuovat haastetta

kiipeämiseen, mutta eivät sisällä kuitenkaan putoamisen riskiä. Vaikka ote lipeäisikin, ei mitään kovin vakavaa voi sattua.

Irtokalustuksen olen esittänyt kevyenä ja helposti liikuteltavana. Työssäni pyrin siihen, että kaikki esittämäni ratkaisut tukisivat lasten leikkiä ja omaehtoista toimintaa. Irtokalustus pöytineen ja tuoleineen on päiväkotiympäristöissä usein suuressa roolissa, joten on mielestäni aiheellista valjastaa sekin lasten toimintaan.

Olen tuonut luonnoksissani esille, että aivan jokainen päiväkotiympäristöön suunniteltava elementti voi varsinaisen tehtävänsä ohella myös luoda tarjontaa lasten leikille. Tästä esimerkkinä irtokalustuksen ohella lasiseinän turvarimoitus, jonka olen valjastanut pikkuautojen kilparadaksi. Kaiteet, putoamissuojat, valaistus ja erilaiset rakenteelliset ratkaisut ovat oivia mahdollisuuksia leikkiä inspiroivien ratkaisujen löytämiseksi.

Havaitsin myös, että lapsen hyvinvoinnin kannalta on erittäin tärkeää, että ympäristöstä löytyy myös rauhallisia, yksityisiä sopukoita, joissa kaikki aistit saavat levätä. Pienet luolamaiset sopukat esimerkiksi säilytyskalusteiden, tai portaiden sisässä luovat mahdollisuuden pienelle, intiimille toiminnalle. Kun sopukan materiaalit toteutetaan lisäksi ääntä absorboivaksi ja eristäväksi, syntyy helposti pieni ja äänimaailmaltaan miellyttävä tila. Monipuolinen ympäristö antaa mahdollisuuden yhtä aikaisesti villeihin hippaleikkeihin ja rauhoittumiseen.

Erityisesti ympäristöissä, joissa lasten vuoteet pilotetaan päiväuniaikojen ulkopuolella esimerkiksi rakenteisiin, jokin korvaava paikka rauhoittumiseen voi nousta arvokkaaksi lasten hyvinvoinnin kannalta. Tällainen voi olla esimerkiksi esittämäni ääntä vaimentava, pienen parven tai säilytyslementin sisään rakennettu yksityinen ’luola’. Paikka, johon lapsen on halutessaan mahdollisuus vetäytyä melusta ja visuaalisesta hälystä hetkeksi.

Esille nousi myös teemana kodinomaisuus. Kodinomaisuus on haastavaa toteuttaa monikulttuuris-
tuvassa Suomessa, sillä kotien ollessa yhä erilai-
sempia yhdistävää tekijää ei enää tahdo löytyä. On
myös osoitettu aiheellisesti, että kodinomaisuus-
uden tavoittaminen institutionaalisessa ympäris-
tössä on käytännössä mahdotonta. Löysin aineis-
toa tutkiessani, että kodinomaisuuden sijaan olisi-
kin hyvä tavoitella mahdollisimman miellyttävää ja
palauttavaa ympäristöä. Suurin viihtyvyyttä edis-
tävä tekijä näyttäisi olevan lasten mahdollisuus
itse vaikuttaa ympäristöönsä. Ratkaisuksi esitän
esimerkiksi joidenkin seinien tai seinän osien pin-
takäsittelyn toteuttamista niin, että se mahdollis-
taa aidon lasten tekemän muuttuvan ympäristö-
taiteen päiväkotiympäristöissä. Toinen, kevyempi
vaihtoehto on jo suunnitteluvaiheessa miettiä ja
mahdollistaa lasten töille ja askarteluille luonteva
ja edustava paikka, jossa ne pääsevät tilaa rikas-
tuttavasti esiin. Molemmat ratkaisut luovat yhtäai-
kaisina monipuolista, lasten itsetuntoa ja mieliku-
vitusta ruokkivaa ympäristöä.

Moniaistillisuutta ja ympäristön toiminnallisuutta
suomalaisissakin päiväkotiympäristöissä on huo-
mioitu jonkin verran, mutta itselleni on jäänyt hie-
man epäselväksi, onko se aina ollut tietoista. Onko
suunnittelijalla ollut tiedossa, että toiminnallinen
ympäristö antaa lapselle enemmän, kuin pelkkä
visuaalisesti kaunis ympäristö? Toiminnallisuus
esittämässäni luonnoksissa näkyy esimerkiksi kat-
toon ja lattiaan sijoitettujen samanlaisten valaisi-
mien, erilaisten muotojen ja korkeusvaihteluiden,
sekä ahtaan ja avaran tilan vaihteluina. Moniais-
tillisuus ei sen sijaan luonnoksissani tule erityisen
vahvasti esille valitsemastani rajauksesta johtuen.
Päätin esittää luonnokseni pelkistettyinä siksi, että
ajatus keskittyisi työni keskeisiin teemoihin, kuten
toimintaan tilojen estetiikan sijaan.

Lapsilähtöisyys ja lapsen näkökulma nousevat tee-
mana esille työni kasvatustieteitä käsittelevässä
osassa. Laadukkaan lapsille tarkoitetun ympäristön
luomiseksi oleellista on kuulla lapsia itseään ja sel-
vittää heiltä itseltään heitä miellyttävän ympäris-
tön elementit. Diplomityö on liian suppea laaduk-
kaan lapsilähtöisen tutkimuksen tekemiseksi, joten
rajasin sen omasta työstäni pois. Teemana otin
kuitenkin mukaan tarkasteluun lasten näkökul-
man ja lapsilähtöisyyden, sillä ne pohjustavat kes-
keisiltä osin työni teemoja. Diplomityöni kuluessa
havaituin, että lapsilähtöisyydestä päiväkotiympä-
ristöissä tarvittaisiin lisää tutkimusta etenkin tila-
suunnittelun näkökulmasta.

Työssäni vähemmälle huomiolle jätin tietoisesti
kasvattajan näkökulman. Keskityin yksinomaan las-
ten leikkiin ja omaehtoiseen toimintaan, sillä juuri
leikki on tärkein oppimisen muoto alle kouluikäi-
sillä lapsilla. Koen myös, että aikuisen näkökulma
tulee helposti ja vaivattomasti suunnitteluvai-
heessa esiin, edustaahan suunnittelijakin aikuis-
ten maailmaa. Sen sijaan lasten ääni ja tarpeet
jäävät tehokkaassa, käytännöllisyyttä ja taloudel-
lisuutta korostavassa aikuisten maailmassa usein
pimentoon. Mielestäni oli aika nostaa lasten ase-
maa, erityisesti kun kyse on heille suunniteltavasta
ympäristöstä. Myös varhaiskasvattajan näkökulma
ja pedagogiset sisällöt päiväkotien suunnittelussa
tarjoaisivat kuitenkin hyviä tulevia diplomityö-
aiheita.

Neljäntenä polkuna tulevaisuuteen nostaisin ulko-ympäristöt. Keskityin omassa työssäni sisäympäristöihin. Ulkoympäristöjä käsittelemällä teemana kuitenkin siksi, että siellä luonnonmateriaaleja, luonnonmukaisuutta ja liikkuvia leikkejä oli tutkittu tavalla, joka antoi pohjaa myös sisäympäristöjen tutkimiselle. Diplomityötäni tehdessä havaitsin, että ulko-ympäristöt näyttävät usein päiväkodeissa olevan suunniteltu lähes yksinomaan aikuisten näkökulmasta ja aikuisten ihanteiden mukaisiksi. Selkeästi on havaittavissa, että suunnittelijoilla ei ole riittävästi tietoa laadukkaasti lasten toimintaa tukevan ulkoympäristön vaatimuksista. Suomalaisten päiväkotiympäristöjen tila ei ollut kuitenkaan toivoton, sillä löysin myös upeita toimivia esimerkkejä. Esimerkkejä, joissa ulkoympäristö ruokki lasten toimintaa ja antoi sille mahdollisuuksia. Aihe on joka tapauksessa tärkeä ja siksi toivon, että se saisi enemmän huomiota tulevaisuudessa.

Työni edetessä havaitsin yleisesti, että varhaiskasvatuksessa on todellinen tarve laadukkaalle, lapsen omaehtoista toimintaa tukevalle ja sen kautta henkilökunnan opetustyötä tukevalle päiväkotiympäristölle. Selkeästi oli havaittavissa eroja uusienkin päiväkotiympäristöjen laadussa lapsen toimijuuden kannalta tarkasteltuna. Havaitsin myös työni edetessä, että tarvetta vuoropuhelulle ympäristöjen suunnittelijoiden ja varhaiskasvattajien välillä todella on. On totta, että keskustelu käydään projektin eri vaiheissa, mutta samanaikaisesti selvää on, että syvempi keskusteluyhteys ja sen aiheuttamana molemminpuolinen ymmärrys voisi olla paremmallakin tasolla. Oppiainerajat ylittävä opiskelu ja tutkimustyö on hedelmällisintä, kun etsitään ratkaisuja päiväkoti-, koulu- tai muihin lasten ympäristöihin. Oppimisympäristöissä kyse on ennenkaikkea laadukkaasta oppimisesta, sekä oppimista tukevien aktiiviteettien mahdollistamisesta. Päiväkoti on ympäristönä haastava, sillä se ei ole pelkästään oppimisympäristö, vaan sen myös tulisi tarjota turvaa ja hoitoa pienelle lapselle elämän alkutaipaleella. Päiväkotiympäristön

suunnittelija on työssään herkän ja vaikutusarvoaan erittäin tärkeän asian äärellä. Lasten ympäristön suunnittelussa voi päästää irti ennakoasenteistaan ja aikuisten maailman itsestäänselvyksistä. Päiväkotiympäristöissä aikuinen pääsee tutustumaan lapsen silmin uuteen, tutkimista odottavaan maailmaan. Päiväkotiympäristöjen suunnittelu on siksi aivan erityislaatuinen tehtävä arkkitehdille ja muille projektin osapuolille. Mahdollisuus kannattaa hyödyntää.

Tommy Hellsten kiteyttää tuntemukseni diplomityön tiimoilta osuvasti todeten: ”Mikä on se maa, jossa heikkous on voimaa, eksyminen löytämistä, matkallaolo perilletulemista? Eikö se ole juuri lapsen maa?” (Hellsten 2016, 166). Myöhemmin hän vielä rohkaisee, että ”ei ole koskaan myöhäistä viettää onnellinen lapsuus.” (Hellsten 2016, 170).

*Olen sisällä tai ulkona, niin varjo mukanani on.
En tiedä mihin käyttää sitä, se on aivan tarpeeton.
Se on hyvin hyvin näköiseni, ihan päästä jalkoihin,
ja se edessäni pomppii kun pompin itsekin.*

*Ja hassuinta on varjon tapa kasvaa suureksi -
ei kasva niin kuin lapsi, joka varttuu hitaasti,
vaan toisinaan se äkkiä on suuri niin kuin puu,
ja joskus pienen pieneksi se ihan kutistuu.*

*Se ei lainkaan leiki niin kuin lapset leikkivät,
on kaikin tavoin kiusaksi, sen kai ymmärrät.
Se vierelläni seisoo niin itsepäisen tiukasti
etten minä sillä tavoin edes kehtaisi.*

*Kerran aamusella ihan mahdottoman aikaisin
kun ennen aurinkoa nousin ja pihaan astelin,
oli kastekin jo noussut, mutta laiska varjo tuo
olikin jäänyt vuoteeseen Nukkumatin luo*

(R. L. Stevenson 2010)

KIITOS

Aulikille inspiroivasta, iloisesta, paneutuvasta ja laadukkaasta ohjauksesta.

Kiitos myös tsempistä, jota pitkän työn edetessä aina tarvitsee.

Artulle asiantuntemuksesta, paneutumisesta ja ideoista.

Arkkitehtitoimisto Kanttia2:lle joustamisesta, sekä tuesta opintojeni ja diplomityöni eteen.

Arkkitehtiyksikön opettajille laadukkaasta ja pyyteettömästä opetustyöstä.

Opiskelutovereilleni mukavasta, antoisasta ja rennosta opiskeluajasta, sekä inspiroivista keskusteluista. Kiitos K-13!

Isälle ja Äidille kannustuksesta ja tuesta.

Peetulle ja Vennille kärsivällisyydestä ja energiasta.

Eryyiskiitos Minnalle tuesta, kärsivällisyydestä ja rakkaudesta.

LÄHTEET

- Ackerman, D. (1991). *Aistien historia*. (S. Heikinheimo, Käänt.) Juva: WSOY.
- Allas, A. (1981). *Lapsen fyysinen lähiympäristö - lisensiaatintyö*. Oulu: Oulun yliopisto, arkkitehtuurin osasto.
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. (1997). *Ympäristöpsykologian perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Bang, J. L. (2010). *Kalustesuunnittelua lasten ohjauksessa*. Teoksessa P. Meskanen & N. Hummelin (Toim.), *Creating the Future - Ideas on Architecture and Design Education* (ss. 50-53). Helsinki: Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu Arkki ry.
- Bergström, M. (1997). *Mustat ja valkeat leikit: Leikki, kaos ja järjestys aivoissa*. Porvoo: WSOY.
- Bergström, M. (2010). *Luovuus oppimisen voimavarana*. Teoksessa P. Meskanen & N. Hummelin (Toim.), *Creating the Future - Ideas on Architecture and Design Education* (ss. 16-19). Helsinki: Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu Arkki ry.
- Bower, J., Hales, D., Tate, D., Rubin, D., Benjamin, S. & Ward, D. (2008). *The childcare environment and children's physical activity*. *American Journal of Preventive Medicine*(34), 23-29.
- Brorström, S. & Hansen, O. (2010). *Care and Education in the Danish Crèche*. *International Journal of Early Childhood*, 42(2), 87-100.
- Burke, C. (2007). *The view of the child: Releasing 'visual voices' in the design of learning environments*. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 28(3), 359-372.
- Day, C. & Midbjer, A. (2007). *Environment and children. Passive lessons from the everyday environment*. Lontoo: Elsevier.
- Discover Germany. (05 2017). *Joy meets function at baukind day care centres*. (C. Brelowski, Toim.)
- Eggesbø, M. (2012). *Barn & rom - 1000 spørsmål. Erfaringer fra et utviklingsprosjekt om barnehagens fysiske miljø*. Teoksessa A. Krogstad, G. Hansen, K. Høyland, T. Moser & (eds.), *Rom for barnehage. Flerfaldige perspektiver på barnehagens fysiske miljø*. (ss. 249-267). Bergen: Fagbokforlaget.
- Einarsdóttir, J. (2017). *Research with children: methodological and ethical challenges*. *European Early Childhood Education Research Journal*, Vol. 15, 2017(2), 197-211.
- Elo, B. (2002). *Unen tuhina ja hiljaisuus*. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen, H. Siren-Tiusanen, *Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. (s. 64). Helsinki: WSOY.
- Fjørtoft, I. (2001). *The natural environment as a playground for children: the impact of outdoor play activities in pre-primary school children*. *Early Childhood Education Journal*, 29(2), 111-117.
- Gibson, J. J. (2015). *The Ecological Approach to Visual Perception: Classic Edition*. New York: Psychology Press. (Alkuperäinen teos julkaistu 1986).
- Gifford, R. (2002). *Making a Difference: Some Ways Environmental Psychology Has Improved the World*. Teoksessa R. B. Bechtel & A. Churchman, *Handbook of Environmental Psychology* (ss. 323-334). New York: John Wiley & Sons Inc.

- Gubbels, J. S., Van Kann, D. H. & Jansen, M. W. (2012). *Play Equipment, Physical Activity Opportunities, and Children's Activity Levels at Childcare*. Haettu 06. 03 2018 osoitteesta Journal of Environmental and Public Health: <http://doi.org/10.1155/2012/326520>
- Hauksdóttir, G. D. (2010). Jäätelökioski tulivuoren rinteellä- arkkitehtuurin aistimisesta. Teoksessa P. Meskanen & N. Hummelin (Toim.), *Creating the Future - Ideas on Architecture and Design Education* (ss. 12-15). Helsinki: Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu Arkki ry.
- Helenius, A. & Mäntynen, P. (2002). Leikin aakkoset. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen, *Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita* (ss. 133-159). Juva: WSOY.
- Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. (2002). *Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. Helsinki: WSOY.
- Hellsten, T. (2016). *Virtahepo olohuoneessa* (11. taskukirjapainos. 1. painos 1991 p.). Kirjapaja Oy.
- Helsingin Sanomat. (15. 12 2016). *Osa lapsista ei pääse enää kyykkyyntä eikä pysty istumaan selkä suorassa - tutkimus piirtää karun kuvan koululaisista*.
- Hershberger, R. (2002). Behavioral-Based Architectural Programming. Teoksessa R. B. Bechtel, A. Churchman & (toim.), *Handbook of Environmental Psychology* (ss. 292-305). New York: John Wiley & Sons Inc.
- Hershberger, R. G. (1988). A Study of Meaning and Architecture. Teoksessa J. L. Nasar (Toim.), *Environmental Aesthetics. Theory, Research & Applications*. (ss. 175-194). New York: Cambridge University Press.
- Horelli, L. (1992). *Lapset ympäristön tutkijoina*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Huizinga, J. (1947). *Leikkivä ihminen. Yritys kulttuurin leikkiaineeseen määrittelemiseen*. Helsinki: WSOY.
- Hummelin, N. (2010). Elämyksellisiä ensikosketuksia tilaan. Teoksessa P. Meskanen & N. Hummelin (Toim.), *Creating the Future - Ideas on Architecture and Design Education* (ss. 38-41). Helsinki: Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu Arkki ry.
- Høyland, K. & Hansen, G. (2012). De fysiske omgivelsenes betydning for barnehagens kvalitet. Teoksessa A. Krogstad, G. Hansen, K. Høyland & T. Moser, *Rom for barnehage. Flerfaldige perspektiver på barnehagens fysiske miljø*. (ss. 24-45). Bergen: Fagbokforlaget.
- Kaleva. (7. 10 2017). *Päiväkotimelua suitsitaan korvatulppilla*, s. 10.
- Kalliala, M. (1999). *Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kalliala, M. (2008). *Kato mua!* Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kalliala, M. (2012). *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa*. Gaudeamus.
- Kaplan, S. & Kaplan, R. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. New York: Cambridge University Press.

- Kjørholt, A. T. & Tingstad, V. (2007). Flexible Places for Flexible Children? Discourses on New Kindergarten Architecture. Teoksessa H. Zeiher, D. Devine, A. T. Kjørholt, H. Strandell & edt., *Flexible Childhood? Exploring Children's Welfare in Time and Space, VOL2 of COST A19: Children's welfare* (ss. 169-189). Odense: University Press of Southern Denmark.
- Korpela, K. (2002). Children's Environment. Teoksessa R. B. Bechtel & A. Churchman (Toim.), *Handbook of Environmental Psychology* (ss. 363-373). New York: John Wiley & Sons Inc.
- Kyttä, M. (2004). The extent of children's independent mobility and the number of. *Journal of Environmental Psychology, 24(2)*, 179-198.
- Laris, M. (2005). Designing for play. Teoksessa M. Dudek, *Children's spaces* (ss. 14-29). Oxford: Architectural Press, Elsevier.
- Lehtinen, A.-R. (2000). *Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa*. Jyväskylän yliopisto: SoPhi.
- Lindberg, P. (2014). *In search of affordances and visual quality (Interpreting environments of children aged under three in seven Finnish day-care centres)*. University of Oulu.
- Lindgren, A. (1987). *Melukylässä on hauskaa*. 2. painos. Juva: WSOY.
- Maxwell, L. (2007). Competency in childcare settings. The role of the physical environment. *Environment and behavior, 39(2)*, 229-245.
- Milne, A.A. (2000). *Nalle Puhin kertomuksia: rakastetuimmat kertomukset ja runot*. 2. painos. Helsinki: WSOY.
- Moser, T. & Martinsen, M. T. (2010). The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development. *European Early Childhood Education Research Journal, 18(4)*, 457-471.
- Mäntynen, P. (1997). *Pikkulasten leikin edellytykset päiväkodissa*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Niklasson, L. & Sandberg, A. (2010). Children and the outdoor environment. *European Early Childhood Education Research Journal, 18(4)*, 485-496.
- OECD. (2011). *Designing for education: Compendium of exemplary educational facilities*. Pariisi: OECD Publishing.
- Opetushallitus (2016). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:17*. Helsinki: Opetushallitus.
- Oulun kaupunki. (2017). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Oulun kaupungin paikalliset linjaukset*. Oulu: Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut.
- Pallasmaa, J. (1985). *Elämyksen geometria - näkökulma arkkitehtuurin fenomenologiaan*. Arkkitehti, 82(3), 44-49.
- Peponis, J. & Wineman, J. (2002). Spatial Structure of Environment and Behavior. Teoksessa R. B. Bechtel & A. Churchman (Toim.), *Handbook of Environmental Psychology* (ss. 271-291). New York: John Wiley & Sons Inc.

- Pietilä, M. (2002). Aikuisen ymmärryksen rajallisuus on usein esteenä alle kolmivuotiaiden lasten maailman monivaihteisuuden oivaltamiseen. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen, *Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita* (s. 13). Juva: WSOY.
- Puroila, A.-M., Estola, E. & Syrjälä, L. (2012). Having, loving, and being: children's narrated well-being in Finnish day care centres. *Early Child Development and Care*, 182(3-4), 345-362.
- Rapoport, A. (1982). *The Meaning of the Built Environment - A Nonverbal Communication Approach*. SAGE Publications, Inc.
- Rasmussen, T.H. (1993). *Den vilda leken*. Lund: Studentlitteratur (tanskankielinen alkuteos 1992).
- Read, M. A. (2007). Sense of Place in Child Care Environments. *Early Childhood Education Journal*, 34(6), 387-392.
- RT 96-11003 (2010). *RT 96-11003 - Päiväkotien suunnittelu*. Rakennustietosäätiö RTS.
- Sajaniemi, N., Suhonen, E., Kontu, E., Rantanen, P., Lindholm, H., Hyttinen, S. & Hirvonen, A. (2011). Children's cortisol patterns and the quality of the early learning environment. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(1), 45-62.
- Sanaksenaho, P. (2010). *AFKS - Ajurinmäen päiväkot*. Arkkitehti, 107(2), 48-54.
- Siren-Tiusanen, H. (2002). Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen, *Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita* (ss. 15-33). Juva: WSOY.
- Siren-Tiusanen, H. & Tiusanen, E. (2002). Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen, *Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita* (ss. 65-89). Juva: WSOY.
- Stambak, M. & Verba, M. (1986). Organization of Social Play among Toddlers: An Ecological Approach. Teoksessa E. Mueller, C. Cooper & (toim.), *Process and outcome in peer relations* (ss. 229-247). Lontoo: Academic Press.
- Stevenson, R.L. (2010). Varjoni. Teoksessa K. Kunnas (toim.) *Kuka on nähnyt tuulen?: runoja ja satuja maailmalta*. (s. 38). Helsinki: WSOY.
- STM. (2001). *Early childhood education and care policy in Finland. Publications 2000:21*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- UNICEF. (2015). *Suomen UNICEFin lapsiystävällinen kunta -malli: rakennuspalikat ja tarkistuslistat*. Suomen UNICEF ry.
- Yliaho, T. (2017). *Arkkitehtuurin kokemuksellisuudesta - lasten aistihavaintoja oppimisympäristöjen materiaalipinnoista*. Oulu: Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto.

Internet-lähteet

afks.fi. (ei pvm). www.afks.fi/. Haettu 05.04.2018 osoitteesta <http://www.afks.fi/>

Baukind Architekter. (2018). [baukind.de](http://www.baukind.de/projects/pme-daycare-centre-hafency/?lang=en). Haettu 04.04.2018 osoitteesta <http://www.baukind.de/projects/pme-daycare-centre-hafency/?lang=en>

Crisp, R. (2017). Well-being. Haettu 06.03.2018 osoitteesta Stanford Encyclopedia of Philosophy: <https://plato.stanford.edu/entries/well-being>

JKMM Arkkitehdit. (ei pvm). jkmm.fi. Haettu 26.03.2018 osoitteesta <http://jkmm.fi/>

Kaleva. (09. 12 2007). [Kaleva.fi](http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/koulut-ansaitsevat-kehut/48740/). Haettu 30.01.2018 osoitteesta <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/koulut-ansaitsevat-kehut/48740/>

LOCI, M.-a. (ei pvm). LOCI Maisema-arkkitehtien kotisivu. Haettu 26.03.2018 osoitteesta <http://www.loci.fi/content/saunalahden-lastentalo/fancybox>

Pikler UK Association. (ei pvm). Pikler UK Association. Haettu 04.04.2018 osoitteesta <http://www.pikler.co.uk/dr-emmi-pikler.html>

Projektiutiset. (05. 02 2011). Projektiutiset 3/2011. Haettu 26.03.2018 osoitteesta Saunalahden lastentalo: <http://www.projektiutiset.fi/saunalahden-lastentalo/>

YLE. (20. 12 2017). YLE Uutiset. (A. Elhaimer, Toimittaja) Haettu 22.01.2018 osoitteesta Väräkäs Taika valvoo 24/7 – Seinäjoella avattava uusi päiväkotikoti on päältä kuin lato ja sisältä kuin karkki: <https://yle.fi/uutiset/3-9985029>

YLE Uutiset. (29. 11 2007). YLE Uutiset. Haettu 30.01.2018 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-5811358>

Kuvalähteet

Kuva 1: JKMM Arkkitehdit (Mika Huisman/Tuomas Uusheimo)

Kuvat 2, 29: JKMM Arkkitehdit (Robert Lindström)

Kuva 13: Pohjautuu: Storbysamarbeidet i barnehagesektoren 2003:25

Kuva 14: Pohjautuu: RT 96-11003 2010

Kuva 16: Inspiraatio: JKMM Arkkitehdit

Kuvat 24-28, 33: JKMM Arkkitehdit (Mika Huisman)

Kuvat 31-34: JKMM Arkkitehdit (Archmospheres.com)

Kuvat 30, 32, 35, 36: JKMM Arkkitehdit

Kuvat 37-44: Baukind Architekter

Kuva 45: Jussi Tiainen

Kuva 46: Soile Heikkinen

Kuva 47: Soile Heikkinen

Kuva 48: Jussi Tiainen

Kuva 49: Jussi Tiainen

Muut kuvat: Pekka Määttä

